

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1001

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

COMPULSORY ENGLISH

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Text Prescribed : Visionary Gleam (Prose and Poetry)

- N.B. :—** (i) All questions are compulsory
(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *one* from (A) and *one* from (B) of the following in about **150** words each : [16]
- (A) (i) What are astrologer's strategies to deal with his customers ?
(ii) Discuss briefly the six pillars of self-esteem and their significance.
- (B) (i) Comment on the significance of the title of the story, 'The Gift of the Magi'.
(ii) Attempt a character sketch of Lachmi in your own words.
2. Attempt any *one* from (A) and *one* from (B) of the following in about **150** words each : [16]
- (A) (i) How does Robert Burns express his love for his beloved ?

P.T.O.

- (ii) Do you think the poem 'Where the Mind is Without Fear' is a prayer for the freedom of the country ? Elaborate your answer.
- (B) (i) Discuss the intensity of the poet's love expressed in the poem 'If You Call Me'.
- (ii) Write a note on the poetic devices used in the poem, 'A Red, Red Rose'.
3. Attempt any *one* from (A) and *one* from (B) of the following in about **150** words each : [16]
- (A) (i) How does Nehru project the image of emerging India in his speech 'A Tryst with Destiny' ?
- (ii) What are the challenges, according to Karan Singh, for the young generation ?
- (B) (i) What are the problems of Indian democracy discussed by Dr. Ambedkar in 'Prospects of Democracy in India' ?
- (ii) Write a note on the pathos and irony in the story 'The Eyes are Not Here'.
4. Attempt any *one* from (A) and *one* from (B) of the following in about **150** words each : [16]
- (A) (i) Discuss Wordsworth as a nature poet with special reference to the poem 'Upon Westminster Bridge'.
- (ii) Comment on the change of the narrator's attitude towards the old woman.

- (B) (i) Explore the theme of victory and defeat as illustrated in the poem 'Success is Counted Sweetest'.
- (ii) How does the speaker find himself 'reduced to..... small change in her hand' in the poem 'An Old Woman'.

5. (A) Attempt any *four* of the following : [8]

- (i) Change the following sentence into simple future tense :
Jessie met you at the clinic.
- (ii) Change the following sentence into present perfect progressive tense :
I lived in Delhi for ten years.
- (iii) Fill in the blanks choosing the appropriate form of the verb :
I was born in Kochi, but I ..... (have moved/
had moved) to Thrissur now.
- (iv) Fill in the blanks using the verb and its tense given in the bracket :
Either the boys or their parents ..... (collect : Present perfect tense) the reports.
- (v) Use the appropriate form of the verb given in the bracket in the following sentence :
Idli and Sambar ..... (is/are) my favourite breakfast.

- (vi) Rewrite the sentence using the appropriate form of the verb as suggested in the bracket :

The planes ..... (approach : present progressive tense) the airport.

- (B) Attempt any *two* of the following : [8]

- (i) Ashwini invites her friends, Shilpa and Kalyani for her birthday party. She plans to arrange the party in a three star hotel. Write a dialogue based on this situation.
- (ii) Mahesh is voting for the first time in the forthcoming election. He discusses the issue of election with his friends, Ramesh and Suresh. Write a conversational dialogue based on this situation.
- (iii) As a manager, Mitali wants to discuss the complaints of the workers with her assistants, Sara and Smruti. Write a formal dialogue based on this situation.

Total No. of Questions—5+4]

[Total No. of Printed Pages—7

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1002

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

MARATHI

G-1 : आधुनिक मराठी वाङ्मय (मातृपंचक/मराठी विनोदी कथा)

(पुनर्रचित अभ्यासक्रम)

(2013 PATTERN)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

पाठ्यपुस्तके : (i) मातृपंचक.

(ii) मराठी विनोदी कथा.

(iii) व्यावहारिक आणि उपयोगित मराठी.

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. (अ) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची 20 शब्दांत उत्तरे लिहा : [10]

(i) 'मराठी विनोदी कथा' या पुस्तकाची प्रस्तावना कोणी लिहिली ?

(ii) राम गणेश गडकरी यांच्या 'नाटक कसे लिहावे' या कथेमध्ये प्रस्तावनेला कोणकोणती नावे सूचविली आहेत ?

(iii) चिं. वि. जोशींच्या मानसपूत्राचे नाव काय ?

(iv) 'पहिले कावळे संमेलन' कथेत 'डोनकावळे' हे आडनाव कसे पहिले, असे केसोपंत सांगतात ?

(v) 'म्हैस' या कथेतील म्हशीची किंमत धर्मा मांडवकर यांच्या मते किती होती ?

(vi) मेंगाळे काकू' हे कोणत्या कथेतील पात्र आहे ?

(vii) 'तक्रार' या कथेतील बंड्या कोळी वडिलांचे नाव काय आहे ?

P.T.O.

(ब) खालीलपैकी कोणत्याही पाच प्रश्नांची 20 शब्दांत उत्तरे लिहा : [10]

- (i) कवी यशवंत यांचे पूर्ण नाव काय ?
- (ii) विट्ठल वाघ यांची पंढरी कोणती ?
- (iii) आपल्या आईचा उल्लेख 'माझी गरीब माउली' म्हणून कोणत्या कविने केलेला आहे ?
- (iv) 'मातृपंचक' या कवितासंग्रहामध्ये किती विभाग आहेत ?
- (v) संत तुकारामांच्या अभंग संग्रहाचे नाव काय ?
- (vi) 'धर्म, पंथ, जात एक जाणतो मराठी' या काव्यपंक्ती कोणाच्या आहेत ?
- (vii) कवी वि.दा. सावरकर 'सागरास' कवितेत अगस्ती ऋषींची आढवण का करून देतात ?

2. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची 50 शब्दांत उत्तरे लिहा : [10]

- (i) 'माय' या कवितेतून कवी चामन निंबाळकर आईविषयक कोणत्या आठवणींना उजाळा देतात ?
- (ii) 'धरत्रीले दंडवत' या कवितेतून बहिणाबाई चौधरी काय सांगतात ?
- (iii) 'विट्ठल माउली' या कवितेचे आशय विश्लेषण करा.
- (iv) 'माझा मन्हाठाचि बोलू कौतुके' या कवितेचा भावार्थ स्पष्ट करा.

3. (अ) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर लिहा : [10]

- (i) 'तक्रार' कथेतील पालक आणि मुख्याध्यापक यांच्यातील संवाद-विसंवाद व त्यातून घडलेल्या विनोदी प्रसंगांची मांडणी करा.
- (ii) द. मा. मिरासदार यांच्या 'झोप' कथेतील प्रसंगाच्या आधारे प्रकट होणारा विनोद स्पष्ट करा.

(ब) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 300 शब्दांत उत्तर लिहा : [10]

- (i) 'मातृपंचक' च्या आधारे जन्मदात्री आईची महती विशद करा.
- (ii) मातृभाषा विभागातील कविता मराठी भाषेविषयीच्या भावनेला साद घालतात, सोदाहरण स्पष्ट करा.

4. (अ) खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे 150 शब्दांत उत्तर लिहा : [5]
- (i) प्राथमिक भाषिक कौशल्य कोणती ते सांगून या भाषिक कौशल्यांविषयी सविस्तर माहिती लिहा.
- (ii) सूत्रसंचालन ही कला कशी ते सांगून सूत्रसंचालनसाठी आवश्यक गुण कोणते ?
- (ब) खालीलपैकी कोणत्याही तीन प्रश्नांची 150 शब्दांत उत्तरे लिहा : [15]
- (i) आजची प्रसारमाध्यमे
- (ii) आकाशवाणीचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- (iii) दूरदर्शनची लोकप्रियता
- (iv) आकाशवाणीवर प्रसारित करण्यासाठी यशस्वी-प्रेरणादायी शेतकऱ्याची मुलाखत लिहा.
- (v) महाविद्यालयात झालेल्या वाङ्मय मंडळाच्या उद्घाटन समारंभाची सविस्तर बातमी तयार करा.
5. (अ) खालीलपैकी कोणत्याही पाच शब्दांचे मराठी परिभाषिक शब्द लिहा : [5]
- (i) Advance
- (ii) Calendar
- (iii) Definition
- (iv) Headline
- (v) Outline
- (vi) Service book
- (vii) True copy
- (viii) Visa

(ब) खालीलपैकी कोणतेही पाच शब्द शुद्धलेखनानुसार शुद्ध स्वरूपात लिहा : [5]

- (i) वांग्मय
- (ii) ग्रहपाठ
- (iii) उत्कृष्ट
- (iv) क्षितीज
- (v) वैचारीक
- (vi) स्विकार
- (vii) दिपावली
- (viii) आर्शिवाद

munotes.in

G-1 : व्यावहारिक व उपयोजित मराठी (पर्यायी अभ्यासक्रम)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणत्याही दहा प्रश्नांची प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा : [20]

- (1) निबंधाचे तीन प्रकार कोणते ?
- (2) सारांशलेखन म्हणजे काय ?
- (3) संभाषणाचे प्रकार कोणकोणते ?
- (4) मुद्रितशोधन म्हणजे काय ?
- (5) भाषेची कोणतीही दोन कार्ये लिहा.
- (6) भाषेची प्राथमिक कौशल्ये कोणती ?
- (7) शुद्धलेखनाचे कोणतेही दोन नियम लिहा.
- (8) खालील म्हणींचे अर्थ सांगून वाक्यात उपयोग करा :
  - (अ) पळसाला पाने तीन
  - (ब) बळी तो कान पिळी.
- (9) खालील विषयांवर प्रत्येकी एक घोषवाक्य तयार करा :
  - (अ) पर्यावरण संरक्षण व संवर्धन
  - (ब) महिला सबलीकरण.
- (10) पुढील कल्पनांचे एकत्रीकरण करून त्यासाठी एक शब्द लिहा :
  - (अ) नद्या एकत्र मिळण्याची जागा
  - (ब) दगडावर कोरलेला लेख.
- (11) पुढील शब्द शुद्ध करून लिहा :
  - (अ) आर्शिवाद
  - (ब) परिक्षा.

- (12) पुढील वाक्प्रचारांचा अर्थ सांगून वाक्यात उपयोग करा :
- (अ) वारी करणे
- (ब) घर डोक्यावर घेणे.
- (13) खालील इंग्लिश शब्दांसाठी मराठी पारिभाषिक शब्द लिहा :
- (अ) Examiner
- (ब) Income Tax.

2. (अ) पुढीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर सुमारे 50 शब्दांपर्यंत लिहा : [5]

(i) भाषण कौशल्याची गरज विशद करा.

(ii) श्रवण कौशल्यातील अडथळे नोंदवा.

(ब) पुढील उताऱ्याचे सारांशलेखन करून उचित शीर्षक द्या : [5]

साहित्य अकादमी पुरस्कार हा भारतातील एक महत्त्वाचा साहित्य सन्मान आहे. भारतातील प्रमुख भाषांमध्ये मौलिक योगदान देणाऱ्या आणि महत्त्वाच्या सर्वोत्कृष्ट साहित्यकृतींना तो दरवर्षी देण्यात येतो. 1955 पासून हे पुरस्कार दिले जातात. एकूण चोवीस भाषांमध्ये योगदान देणाऱ्यांना ते प्रदान करण्यात येतात. सुरुवातीला या पुरस्कारांची रक्कम पाच हजार रुपये होती. 2003 पासून ती पन्नास हजार इतकी करण्यात आली आहे.

मराठी भाषा-साहित्य यात पहिला पुरस्कार लक्ष्मणशास्त्री जोशी यांच्या 'वैदिक संस्कृतिचा इतिहास' या ग्रंथास देण्यात आला होता. अलिकडच्या काळात कवी ग्रेस, जयंत पवार, सतीश काळसेकर, जयंत नारळीकर, अरुण खोपकर, आसाराम लोमटे आणि श्रीकांत देशमुख यांच्या विविध साहित्यप्रकारातील दर्जेदार कलाकृतींना या पुरस्काराने गौरविण्यात आले आहे. बालसाहित्यात 2010 तर 2011 पासून युवा साहित्य पुरस्काराने लेखकांना गौरविण्यात येत आहे.

3. (अ) खालीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर सुमारे 150 शब्दांपर्यंत संवादलेखन करा. [10]

दंगलीत घर उद्ध्वस्त झालेल्या कुटुंबप्रमुखाशी पत्रकाराने साधलेला संवाद शब्दबद्ध करा.

किंवा

दिव्यांगांच्या आंतरराष्ट्रीय स्पर्धेत बक्षिस मिळविणाऱ्या खेळाडूची आकाशवाणीसाठी मुलाखत घ्या.

- (ब) खाली दिलेल्या इंग्रजी उताऱ्याचे मराठीत भाषांतर करा : [10]

Science is a systematic way which involves observation and experimentation in order to get knowledge and improve skill; whereas, technology is the practical application of science which helps in improving the quality of life.

New inventions in the field of science and technology play great role in the daily lives.

4. (अ) पुढीलपैकी कोणत्याही एका विषयावर 300 शब्दांपर्यंत निबंध लिहा : [15]

- (i) माझा महाराष्ट्र : काल, आज आणि उदया
- (ii) मराठी सिनेमाची वाटचाल
- (iii) या जगण्यावर शतदा प्रेम करावे .....

- (ब) पुढीलपैकी कोणत्याही एका विषयाचे 300 शब्दांपर्यंत चिकित्सक परीक्षण करा : [15]

- (i) भ्रमणध्वनी : शाप की वरदान
- (ii) पु.ल. देशपांडे : विनोदाचा बादशहा
- (iii) बदलती संस्कृती.

Total No. of Questions—5+3]

[Total No. of Printed Pages—7

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1003

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

FRENCH (BEGINNERS)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Q1. Répondez en français. (6 au choix)

[12]

- 1) Quel temps fait-il en été ?
- 2) Quel jour sommes-nous aujourd'hui ?
- 3) Comment s'appelle la fille de votre mère?
- 4) Combien de jours y a-t-il dans le mois de décembre? (en lettres)
- 5) Combien de sœurs avez-vous ?
- 6) Qu'est-ce que vous aimez boire ?
- 7) Quel âge avez-vous?
- 8) Qui est le président de la France?

Q2. Compréhension. Lisez le passage et répondez aux questions suivantes.

[8]

C'est le cinq septembre, mon premier jour au collège. Une nouvelle élève arrive dans la classe. Elle s'appelle Anita. Comme moi, elle a quatorze ans. Elle vient d'un pays lointain (far) : Madagascar.

Anita est différente des autres filles. Elle est petite, elle est toute mince, et elle a des grands yeux. Ses cheveux sont longs et magnifiques ! Ils forment de belles boucles (curls) noires autour de son visage.

- 1) Anita a quel âge ?

P.T.O.

- 2) Son pays s'appelle ____.
- 3) Donnez le contraire: a) petite ____ b) mince ____ c) belles ____
- 4) Une nouvelle élève arrive dans la classe. (Mettez au pluriel)
- 5) Dites vrai ou faux: Anita a des cheveux courts.

Q3. Grammaire

[40]

A) Conjuguez les verbes au présent, futur ou futur proche :

- a) Vous ____ (venir) en France?
- b) N' ____ (écrire) pas sur la première page.
- c) Qu'est-ce que vous ____ (lire)?
- d) Demain, Pierre et André ____ (aller) à l'école.
- e) Nous ne ____ pas (vouloir) des oranges.
- f) En 2030, Il y ____ (avoir) beaucoup de développement partout dans le monde.
- g) Est-ce que nous ____ (manger) ensemble ce soir ?
- h) Vous ____ (monter) l'escalier et puis vous ____ (tourner) à gauche.
- i) Bonjour! Je ____ (s'appeler) Chloé.

B) Mettez les prépositions:

- a) Mes livres sont ____ le sac.
- b) La table est ____ la chaise et le placard.
- c) Les élèves sont ____ le professeur.
- d) Ils habitent ____ Japon.

C) Réécrivez les phrases avec le contraire du mot souligné:

- a) Le cahier est sur la table.
- b) Ils vont tourner à gauche.

D) Mettez au négatif :

- a) C'est la maison où j'habite.
- b) Il ya des vêtements dans le placard.

E) Mettez au pluriel :

- a) Voilà un cadeau pour toi.
- b) Mon oncle vient souvent à la maison.

F) Mettez au féminin:

- a) Il écrit des longues lettres à son oncle.
- b) L'acteur qui joue un rôle dans le film est très beau.

G) Mettez un adjectif possessif convenable:

- a) Le frère de Catherine: _____ frère.
- b) La chambre des enfants: _____ chambre.

H) Mettez les phrases en ordre:

- a) langues/ combien/ Inde/ parle/de/ t/ en /on?
- b) carte/ France/regarde/ la /de / la / elle.

I) Complétez avec les articles contractés (au, a la, du, de la, etc):

- a) Tu parles _____ directeur.
- b) Il joue _____ guitare.

J) Trouvez l'intrus:

- a) professeur/ maison/ acteur/ étudiant.
- b) pomme/ poire /laitue/ raisin.

K) Réécrivez selon les indications :

- a) Jouez ici ! (Mettez au négatif)
- b) Ils cherchent la bibliothèque. (Trouvez la question)
- c) _____ est-ce que le train arrive? (Qui/ Quand)
- d) Quelle heure est-il? -12:45pm.
- e) _____ beauté! (Quel/quels/quelle/quelles)

L) Reliez les colonnes.

1. Une peinture	a) T.G.V
2. La fête nationale de la France	b) Le Louvre
3. Un musée	c) La Tour Eiffel
4. Un train	d) La Joconde
5. Un monument	e) Le 14 Juillet

Q4. Traduisez en anglais: [10]

Je m'appelle Claire. J'habite à Delhi avec ma famille. Je fais des études de gestion à l'Université. Mon frère, lui, n'aime pas les études. Sa passion, c'est le théâtre. Ma sœur a 25 ans. Elle est dentiste et elle habite avec son mari et ses deux enfants. Son mari est architecte. Mon père est homme d'affaires et ma mère est chanteuse. Dans ma famille tout le monde fait des métiers différents.

Q5. Ecrivez une composition: [10]

Ma saison préférée OU Mon pays

FRENCH (ADVANCED)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Note :— **20** marks are reserved for the oral exam.

Question 1)

A) Traduisez en anglais

[10]

Les Français mangent plus souvent à la maison que les Anglais, les Américains ou les Espagnols. Le repas de tous les jours doit être vite préparé (20 minutes en moyenne) mais on reste à table entre 30 et 45 minutes. On cherche à faire des repas équilibrés avec de bons produits. On fait attention à l'origine du produit et au label bio. Il y a des restaurants spécialisés pour les personnes qui font un régime : cuisine végétarienne, cuisine sans produits laitiers, sans farine de blé etc. Les jeunes mangent souvent dans les fast-foods, qui proposent des hamburgers mais aussi des pâtes, des salades, des kebabs, des soupes, des sushis, etc. - la cuisine internationale.

Question 2) A) Répondez aux questions suivantes. (3 au choix)

[15]

- 1) Décrivez brièvement un sport que vous aimez.
- 2) Décrivez les différentes fêtes religieuses françaises.
- 3) Quel personnage préférez-vous ? La cigale ou la fourmi et pourquoi?
- 4) Comment Joseph a-t-il aidé le narrateur de son embarras.
- 5) Faites un portrait de la jeune fille dans le poème "Elle avait pris ce pli" de Hugo et montrez son rôle dans la vie de son père.
- 6) M Jourdain, en quoi est-il ridicule? Expliquez en vous basant sur l'extrait de Molière.

B)

[10]

- 1) Vous avez rendez-vous chez le docteur à 17h, mais vous serez en retard à cause d'un embouteillage. Vous téléphonez à la secrétaire pour dire que vous aurez un retard. Ecrivez la conversation

OU

- 2) L'aveugle du Pont-Neuf raconte tout ce qui s'est passé ce jour-là, à un autre aveugle. Imaginez le dialogue.

C) Dites autrement en français simple (3 au choix)

[3]

- a) DAB
- b) claquer les lèvres
- c) carême
- d) aveugle

D) Dégagez le sentiment exprimé [2]

- a) <<Je regrette monsieur, la maison ne fait pas de credit >>
- b) << Hélas! Que Dieu m'assiste>>

E) Dites vrai ou faux [2]

- a) Le 31 décembre, à minuit, les français s'embrassent
« sous le gui »
- b) La « grande boucle » se termine traditionnellement sur
les Champs Elysées.

F) Complétez avec les informations sur les fêtes. [4]

- a) La cueillette et la vente du muguet sont libres pendant la fête
de _____
- b) La fête Nationale est fêtée le _____.
- c) Le 2 février c'est la fête de _____.
- d) Celui qui trouve la fève sera le roi ou la reine pendant la fête de
_____

Question 3)

- A) a) Trouvez les adverbes : cruel, constant, vrai [8]
b) Trouvez les noms : belle, vieille, jeune
c) Trouvez les verbes : règlement, pluie,

B) Remplacez les noms soulignés par les pronoms personnels convenables.

- 1) J'ai invité mes amis chez moi. [4]
- 2) La secrétaire a envoyé la lettre à son Directeur.
- 3) M Vincent et moi, sommes allés à Paris.
- 4) Nous arrivons de Paris demain matin.

C) Mettez les verbes aux temps qui conviennent. [4]

- 1) Quand l'avion (atterrir), elle pourra enfin appeler son ami.
- 2) La nuit dernière, une incendie (se déclarer) près de Bordeaux.
- 3) Si elle venait à l'heure, nous (partir) toute de suite.
- 4) Aussitôt qu'elle (arriver) à la maison, elle a ouvert la porte.

D) Mettez au subjonctif /l'indicatif [4]

Une professeure donne les conseils à son étudiante qui va
passer un examen de français :

<< J'espère que tu (avoir) bien travailler. Il est important
que tu (se réveiller) à l'heure, que tu (réviser) la grammaire et
le lexique, que tu (savoir) bien les verbes et les temps. >>

E) Mettez au passif

[4]

- 1) Le maire invitera les députés pour la réunion.
- 2) Il a mis les stylos dans le sac.
- 3) J'avais rempli la fiche.
- 4) Le candidat avait très bien chanté la chanson française.

F) Faites selon les indications

[6]

- 1) Vous mangez toujours la viande ? (Répondez en utilisant le négatif)
- 2) _____ sujet préférez-vous au collègue ? (Mettez l'adjectif interrogatif)
- 3) J'ai de l'argent dans ma poche, en as-tu dans _____ ?
(Mettez le pronom possessif correspondant)
- 4) C'est le magasin _____ j'ai acheté la carte.
(Mettez le Pronom relatif)
- 5) Tu veux les chaussures de foot? Non, je préfère _____ du jogging.
(Mettez le pronom démonstratif)
- 6) Donnez le contraire : triste

G) Mettez les verbes aux temps indiqués.

[4]

- 1) Quand il (venir) à Paris il était très jeune. (passé composé)
- 2) Elles (arriver) pour la conférence. (conditionnel)
- 3) Ils nous (accompagner) à Angkor et Celia nous (expliquer) les magnifiques fresques. (futur)
- 4) Mes sœurs jumelles (naître) en 1956. (plus que parfait).

Total No. of Frages—4+5]

[Total No. of Printed Pages—8

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1004

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

GERMAN (BASIC)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

Note :— All questions are compulsory. 10 marks are for Reading Comprehension and 10 marks for Oral Exam.

Frage I. Beantworten Sie die folgenden Fragen! (Nur 10)

[10]

1. Was sind Ihre Eltern von Beruf?
2. Was darf man im College nicht machen?
3. Was machen Sie in Ihrer Freizeit?
4. Wie finden Sie das Buch *Lagune I*?
5. Woher kommen Sie und wo wohnen Sie?
6. Was essen Sie zum Frühstück?
7. Was haben Sie letzten Samstag gemacht?
8. Was möchten Sie später werden?
9. Wie heißt die Hauptstadt von Deutschland?
10. Seit wann lernen Sie Deutsch?
11. Um wie viel Uhr stehen Sie jeden Tag auf?
12. Wann haben Sie Geburtstag?

Frage II. Übersetzen Sie!

[10]

(A) Übersetzen Sie ins Englische oder Marathi!

(03)

Aziza Hansen kommt aus Tunesien. Aber sie lebt in Deutschland und ihre Staatsangehörigkeit ist deutsch. Sie ist 1978 in Tunis geboren. Sie wohnt in Hannover und ist Sekretärin von Beruf. Ihr Ehemann ist Deutscher. Sie haben zwei Töchter, vier und zwei Jahre alt.

P.T.O.

(B) Übersetzen Sie ins Englische oder Marathi!

(03)

Svenja möchte gesund leben. Sie steht früh auf und geht joggen. Sie macht ein gutes Frühstück. Zu Mittag isst sie etwas Warmes und Salat. Die Kollegen von Svenja trinken Saft oder Cola. Aber Svenja trinkt nur Wasser. Viel Wasser. Sie macht 5-mal in der Woche Sport. Abends isst sie nichts.

(C) Übersetzen Sie ins Deutsche! (Nur 4)

(04)

1. I can speak German and French.
2. It is raining. I need an umbrella.
3. Where are you hanging the picture?
4. Last week I visited my grandparents.
5. The dog is sitting under the table.

Frage III. Grammatik und Wortschatz.

[30]

(A) Ergänzen Sie die Personalpronomen! (Nur 4)

(04)

1. Das Radio hat keine Batterie und _____ ist nicht schön.
2. Ihr Hund ist nicht da. Clara sucht _____.
3. Das ist seine Freundin. Er liebt _____ sehr. Jeden Tag kauft er eine Rose für _____.
4. Das Kind spielt im Garten. _____ hat seine Hausaufgaben schon gemacht.
5. Besucht du _____ morgen? Ich habe morgen Zeit.

(B) Ergänzen Sie die Possessivpronomen! (Nur 4)

(04)

1. Herr Norbert, sind das _____ Handys?
2. Petra hat _____ Regenschirm vergessen.
3. Das ist _____ Vater. Ich liebe ihn sehr.
4. Habt ihr _____ Hausaufgaben schon gemacht, Kinder?
5. Herr Meier wohnt in Berlin. Aber _____ Frau wohnt in München.

(C) Ergänzen Sie die richtigen bestimmten/unbestimmten Artikel! (Nur 4)

(04)

1. Hast du _____ Fotoapparat?
2. Wie findet ihr _____ Gummistiefel dort?
3. Ich brauche _____ Regal für meine Bücher.
4. _____ Sonnenbrille ist sehr schön. Ich kaufe sie.
5. _____ Sohn ist krank. Er soll zum Arzt gehen.

(D) Schreiben Sie das richtige Modalverb! (Nur 4)

(04)

1. _____ ihr gut schwimmen?
2. Die Kinder _____ eine Pizza essen.
3. Hier _____ man nicht laut singen.
4. Die Studenten _____ eine Pause machen. Aber sie _____ weiter lernen.
Sie haben bald Prüfung.
5. Es ist kalt. Du _____ einen Pullover tragen.

(E) Ergänzen Sie die richtige Präposition! (Nur 4)

(04)

1. Das Bild hängt _____ der Wand.
2. Frau Stern steht _____ dem Herd. Sie will den Herd putzen.
3. Robert stellt die Bücher _____ das Regal.
4. Der Mann fährt _____ seinem Auto _____ den Baum.
5. Ich habe Kopfschmerzen. Ich gehe _____ dem Arzt.

(F) Schreiben Sie die folgenden Sätze im Perfekt! (Nur 4)

(04)

1. Er packt schnell den Koffer aus.
2. Uwe besucht seinen Freund.
3. Wir trinken Kakao gern.
4. Am Sonntag kommt mein Onkel nach Hamburg.
5. Am Montag lese ich das Buch.

(G) Schreiben Sie das richtige Verb! (Nur 3)

(03)

(schreiben, einladen, finden, suchen, lesen, haben, aufmachen)

1. Sie _____ morgen Geburtstag.
2. Nächste Woche _____ wir die Prüfung.
3. Wie _____ Sie das Restaurant, Herr Döblin?
4. Die Kinder _____ Bücher gern.

(H) Bilden Sie Fragen! (Nur 3)

(03)

1. Ich suche einen Hammer.
2. Ich besuche morgen meine Eltern.
3. Am Sonntag habe ich Fußball gespielt.
4. Der Unterricht dauert 2 Stunden.

Frage IV. Wortschatz und Schreiben

[10]

(A) Schreiben Sie die Gegenteile!

(02)

1. rechts $\neq$ _____
2. teuer $\neq$ _____

(B) Was passt nicht?

(02)

1. Sohn – Tochter – Onkel – Frauen
2. *Koffer*: groß – freundlich – alt – kaputt
3. *zeichnen*: Blumen – Menschen – Katze – Englisch
4. *betreten*: einen Rasen – den Abend – ein Museum – ein Restaurant

(C) Schreiben Sie eine Ansichtskarte und einen Zettel/ eine SMS!

1. Sie sind auf einer Spanienreise. Schreiben Sie eine Ansichtskarte an Ihren Freund/ Ihre Freundin! Ihr Freund/Ihre Freundin wohnt in Deutschland. (04)
2. Schreiben Sie einen Zettel **ODER** eine SMS für Sandra. Sie müssen nach Berlin fliegen. Sie kommen am Montag wieder zurück. Sandra soll sie anrufen. (02)

GERMAN (ADVANCED)**Time : Three Hours****Maximum Marks : 80**

Note :— Use of a dictionary is not allowed. **10** marks are for Oral Examination and **10** marks for Listening Comprehension.

Frage 1. Übersetzen Sie die folgenden Text ins Englische oder Marathi!**[16]****(A)****(05)**

Lange war Deutschland ein Auswanderungsland. Schon im 12. Jahrhundert gingen Deutsche nach Osten. Es gibt in den meisten osteuropäischen Ländern immer noch deutsche Minderheiten. Zwischen 1820 und 1920 wanderten 6 Millionen Deutsche nach Amerika aus, um den Elend der Industriegesellschaft zu entkommen. Heute ist Deutschland ein Einwanderungsland. Während des Wirtschaftswunders gab es in der BRD nicht genug Arbeiter. Die Wirtschaft suchte also die Arbeiter im Ausland.

(B)**(05)**

Frau Welz ist seit zwei Jahren Verkäuferin in einem Kaufhaus. Sie war damals sehr zufrieden, dass sie eine Stelle gefunden hat und dass sie jeden Monat gut verdient hat. Aber sie möchte mit dem Job jetzt aufhören. Sie sucht eine neue Stelle, aus zwei Gründen : erstens, weil sie mit ihrem Chef oft Streit hat, und zweitens, weil sie mehr verdienen will. Eine neue Stelle zu finden ist aber eigentlich zur Zeit nicht einfach. Sie sucht in der Zeitung und im Internet. Sie fragt auch oft ihre Freunde. Sie ist sicher, dass sie bald etwas Interessantes bekommen wird.

(C) Übersetzen Sie ins Deutsche! (nur drei)**(06)**

1. Wash the eggs and let it dry and then paint them colorful.
2. The Germans celebrate New Year with fire crackers and Beer.
3. Proper nutrition and regular exercise are very important for a healthy body.
4. My parents are very understanding and patient.

Frage 2. Beantworten Sie sechs der folgenden Fragen!**[12]**

1. Was ist für Robert Cooper das Beste an Deutschland ?
2. Vergleichen Sie kurz das Familiensystem in Indien und in Deutschland!
3. Was denken Sie über den Schlankheitswahn?
4. Wo für ist Köln bekannt?
5. Welche Werte sind für die deutschen Jugendlichen wichtig?
6. Welche Nachteile hat das Leben in einer WG?
7. Was muss man essen, um gesund zu bleiben? Worauf muss man verzichten?
8. Wie feiern Sie Silvester? Welche Vorsätze haben Sie beim letzten Silvester gemacht?
9. Wann und wie wird der Advent gefeiert?
10. Welche Probleme haben Sie mit Ihren Geschwistern oder Eltern?

Frage 3. Lesen Sie den folgenden Text und beantworten Sie die darauf folgenden Fragen! [08]

WG für alte Menschen

Viele alleinstehende Menschen entscheiden, in einer Wohngemeinschaft zu leben. Dies hat natürlich viele Vorteile gegenüber einer eigenen Wohnung, aber manchmal auch ein paar Nachteile.

Früher waren es nur Studenten, die während ihres Studiums ein solches Wohnen haben wollten. Aber heute wollen es auch viele ältere Menschen, die sich einer Wohngemeinschaft anschließen. Das bringt Vorteile, wenn man in so einer Wohngemeinschaft unter Menschen im gleichen Alter wohnt, dann muss man nicht in einem Altersheim wohnen. Dazu ist es auch noch kostengünstiger.

Wenn der Ehepartner gestorben ist, dann fühlen sich die meisten einsam und verlassen. Kommen noch gesundheitliche Probleme hinzu, so ist ein selbstständiges Wohnen nicht mehr möglich. Viele wollen auch dann nicht in ein Altersheim wechseln. Mit gutem Grund, dass sich die Menschen im Altersheim allein und einsam fühlen. Hinzu kommen die hohen Kosten, die ein solcher Aufenthalt verursachen. Das Wohnen in einer Gruppenunterkunft ist die ideale Alternative. Jeder hat sein Zimmer, geteilt wird das Bad, die Toilette und die Küche. Man kann teils die Privatsphäre auch genießen und teils mit anderen zusammen sein. Gemeinsam wird gekocht oder man sitzt einfach gemütlich zusammen. Vorteilhaft ist auch, dass immer jemand da ist, der die schwache oder kranke alte Person weiterhelfen kann. Niemand ist allein gelassen. Eine Wohngemeinschaft ist für diese Menschen das Beste, was ihnen passieren kann.

Aber nicht jeder Typ ist für eine Wohngemeinschaft geeignet, denn beim Zusammenleben von unterschiedlichen Menschen muss man auch viel Rücksicht auf die anderen Mitbewohner nehmen. Menschen, die nur an sich selbst denken, sind oft für eine Wohngemeinschaft ungeeignet und können viel Streit und Unruhe in eine WG bringen.

(A) Schreiben Sie richtig oder falsch! (04)

1. Für alle alten Menschen ist Alters-WG die beste Alternative.
2. Sowohl für junge Menschen als auch für Alten hat das Leben in der WG Vor- und Nachteile.
3. Die alten Menschen finden es besser, in einer WG zu wohnen statt in einem Altersheim.
4. Alte Leute werden in der WG allein gelassen.

(B) Beantworten Sie die Fragen! (04)

1. Welche Probleme kann man in der WG haben?
2. Warum finden die alten Leute es besser, in einer WG zu wohnen?

Frage 4. Grammatik und Wortschatz

[20]

(A) Schreiben Sie die Sätze in Passiv! (nur drei)

(03)

1. Die Kinder essen viel Fastfood.
2. Zuerst muss man die Äpfel schälen.
3. Alle müssen die Autos hier parken.
4. Heutzutage liest man wenig.
5. Im Hotel Mama putzt, kocht und bügelt die Mama.

(B) Schreiben Sie die Sätze im Präteritum! (nur drei)

(03)

1. Man feiert die Feste sehr groß.
2. Die Leute essen nicht so viel Fastfood.
3. Das Familiensystem ändert sich viel.
4. Die Jugendlichen ziehen später aus.
5. Die Großeltern gehen durch den Wald spazieren.

(C) Schreiben Sie die Sätze im Perfekt! (nur drei)

(03)

1. Junge Leute wollen wie dünne Stars aussehen.
2. Ich wollte meiner Schwester noch viel Spaß wünschen.
3. Daniel hilft seinem Vater den Koffer tragen.
4. Meine Schwester lässt mich ihre Kleider tragen.
5. Er kann Spanisch.

(D) Verbinden Sie die Sätze! (nur drei)

(03)

1. Der Mann ist alt. Er ist sehr aktiv.
2. Die Kinder können im Kinderzimmer spielen. Sie können auf dem Balkon spielen.
3. Der Nikolaus kommt nach Hause. Er verteilt den Kindern Geschenke.
4. Der Adventskalender ist sehr schön. Er ist sehr teuer.
5. Ich habe zum Silvester entschieden. Ich mache täglich Yoga.

(E) Bilden Sie Relativsätze! (nur drei)

(03)

1. Das ist die Bank. Sie liegt in der Nähe.
2. Weihnachten ist ein Familienfest. Man feiert es mit der Familie.
3. Das sind Tom und Petra. Anja hat Probleme mit ihnen.
4. Annete ist eine nette Dame. Alle Kinder gehen oft zu ihr.
5. Das sind alle Gewürze. Du brauchst sie für den Reis.

(F) Ergänzen Sie das richtige Wort!

(05)

1. Mit _____ versteht man die Konflikte zwischen zwei Generationen.

2. Kartoffel, Zwiebel, Erbsen sind _____.
3. Ich bin in Indien geboren. Indien ist meine _____.
4. Ein Adventskranz hat vier _____.
5. Es kamen Arbeiter aus Italien, Portugal Griechenland und aus der Türkei nach Deutschland. Man nennt sie _____.

Frage 5. Ergänzen Sie den Dialog!

[04]

Julia: Papa, kann ich etwas Geld haben?

Papa: _____?

Julia: Ich habe keins übrig.

Mama: Wieso möchtest du noch Geld? _____
_____.

Julia: Ja, ich weiß schon, dass ich erst letzte Woche mein Taschengeld bekommen habe, aber das Geld ist leider nicht genug.

Mama: Sag mal, _____?

Julia: Ich war vorgestern im Kino und dann bin ich noch mit meinen Freunden Pizza essen gegangen. 16 Euro für die Kinokarte und den Rest bei Pizza.

Papa: Julia, glaubst du, dass wir _____?

Julia: Ich brauche ja mehr Taschengeld. Alles ist so teuer, jeden Tag muss ich so viel Geld ausgeben - Fahrkarte, Schulsachen, Bücher und ein bisschen für Spaß. Da bleibt kaum etwas zu sparen.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1006

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

GUJARATI

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

પ્રશ્ન:- ૧ નીચેના માંથી કોઈ પણ એક વિષય પર નિબંધ લખો.

(૧૬)

૧ તમને ગમતો ખેલાડી

૨ આજ ની પરીક્ષા પદ્ધતિ

૩ બદલાતા ગામડાં

૪ વધતી જતી બેરોજગારી

પ્રશ્ન:- ૨ કોઈ પણ એક પ્રશ્ન નો સવિસ્તાર ઉત્તર લખો.

(૧૬)

૧ ગુજરાતી સાહિત્ય માં પ્રવાસ સાહિત્ય વિવિધતા થી ભરેલું છે. સમજાવો.

૨ "આપણી ચેતના નો વિસ્તાર એ જ આપણા વ્યક્તિત્વ ની સમૃદ્ધિ." સમજાવો.

પ્રશ્ન:- ૩ કોઈ પણ એક પ્રશ્ન નો સવિસ્તાર ઉત્તર લખો.

(૧૬)

૧ કવિ ઉમાશંકર જોશી ના કાવ્યો માં વર્ણવેલી ઋતુઓ.

૨ ઉમાશંકર જોશી ના કાવ્ય વિશ્વતોમુખી કાવ્ય માં હિમાલય નું વર્ણન.

P.T.O.

પ્રશ્ન ૪ (અ) ટૂંકનોંધ લખો. (કોઈ પણ એક)

(૦૮)

- ૧ "જીવ્યા કરતા જોયું ભલું" એ કહેવત અમર પ્રવાસ ને આધારે સમજાવો.
- ૨ હિમાલય ની પહેલી શિખામણ માં ચાર ધામ ની યાત્રા વર્ણવો.

(બ) ટૂંકનોંધ લખો.(કોઈ પણ એક)

(૦૮)

- ૧ ગંગોત્રી કાવ્યસંગ્રહ ના ઉષા કાવ્ય માં વર્ણવેલું સવાર નું વર્ણન
- ૨ "વ્યક્તિ મટી બનું હું વિશ્વ માનવી માથે ધરું ધૂળ વસુન્ધરાની" ઉમાશંકર જોશી ના શબ્દો માં સમજાવો.

પ્રશ્ન ૫ (અ) પૂર્વાપર સંબંધ લખો. (એક ગદ્ય એક પદ્ય)

(૦૮)

- ૧ માઝુલી એટલે અસાં નો સંસ્કૃતિ-દ્વીપ.
- ૨ અરે અરે જાણે શું થઈ ગયું? હૈયું કેમ હાથ ના રહ્યું?
- ૩ અમે અતિશ નંદતા રસ પસારી સૌને હૈયે.
- ૪ શબરી ને સૌરભે સીંચતી.

(બ) પત્રલેખન

(૦૮)

તમારા નાના ભાઈ ને વ્યાયામ નું મહત્વ સમજાવતો પત્ર લખો.

અથવા

અહેવાલ લેખન

તમારી કોલેજમાં યોજાયેલા 'રમતોત્સવ' નો અહેવાલ આશરે એકસો શબ્દોમાં લખો.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1007

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

URDU

General Paper-I

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :—(1) Attempt All questions.

(2) Figures to the left indicate full marks.

(A) Bang-e-Dara Part I.

(B) Chand Hum Asr.

[۱۵]

۱۔ اردو نظم نگاری پر سیر حاصل گفتگو کیجئے۔

یا

اردو نظم نگاری کے فن پر روشنی ڈالئے۔

[۱۵]

۲۔ اردو میں خاکہ نگاری کے آغاز و ارتقاء پر روشنی ڈالئے۔

یا

خاکہ نگاری کے فنی محاسن بیان کیجئے۔

[۱۵]

۳۔ (الف) علامہ اقبال کی شاعری کے مختلف ادوار پر اظہار خیال کیجئے۔

یا

کلام اقبال کے فنی محاسن بیان کیجئے۔

P.T.O.

[۱۵] (ب) مولوی عبدالحق کی حیات شخصیت اور کارناموں پر روشنی ڈالئے۔

یا

مولوی عبدالحق کی خاکہ نگاری پر سیر حاصل گفتگو کیجئے۔

[۱۰] ۴۔ ذیل میں دئے گئے خاکوں میں سے کسی ایک کا تنقیدی جائزہ لیجئے :

(۱) سید محمود مرحوم

(۲) نواب محسن الملک

(۳) نام دیومالی

[۱۰] ۵۔ ذیل کے اشعار میں سے کوئی پانچ کی تشریح بحوالہء متن کیجئے :

(۱) تجھے نظارہ کا مثل کلیم سودا تھا

اولیں طاقت دیدار کو ترسنا تھا

(۲) سیر کرتا ہوا جس دم لب جو آتا ہوں

بالیاں ہز کو گرداب کی پہناتا ہوں

(۳) اس چمن میں سراپا سوز و ساز آرزو

اور تیری زندگانی بے گداز آرزو

(۴) کب زبان کھولی ہماری لذت گفتار نے

پھونک ڈالا جب چمن کو آتش پیکار نے

(۵) پتھر کی مورتوں میں سمجھا ہے تو خدا ہے

خاکِ وطن کا مجھکو ہر ذرہ دیوتا ہے

(۶) اجالا جب ہوا رخصتِ جبینِ شب کی افشاں کا

نسیمِ زندگی پیغام لائی صبحِ خنداں کا

(۷) شگفتہ ہو کہ کلی دل کی پھول ہو جائے

یہ التجائے مسافر قبول ہو جائے

munotes.in

Total No. of Questions—5+5]

[Total No. of Printed Pages—8

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1010

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

HINDI GENERAL—I

(हिंदी सामान्य स्तर-1)

(2013 PATTERN)

समय : तीन घंटे

पूर्णांक : 80

पाठ्यपुस्तकें :—(i) गद्य वैभव
संपादक : डॉ. राजेंद्र खैरनार.
(ii) काव्य सरिता
संपादक : डॉ. सुरेश साळुंके.

सूचनाएँ :—(i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।
(ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं।

1. निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [16]

- (1) 'पंच-परमेश्वर' कहानी का संदेश लिखिए।
- (2) 'भगत की गत' कहानी का आशय लिखिये।
- (3) 'महानगर की मैथिली' कहानी की मैथिली का चरित्र-चित्रण कीजिए।
- (4) 'बहू की विदा' एकांकी का उद्देश्य लिखिए।
- (5) 'वही की वही बात' कहानी की कथा संक्षेप में लिखिए।

2. निम्नलिखित में से किन्हीं दो प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [16]

- (1) 'पुष्प की अभिलाषा' कविता में चित्रित राष्ट्रभक्ति की भावना स्पष्ट कीजिए।
- (2) 'स्नेह निर्झर बह गया है' ऐसा कवि निराला क्यों कहते हैं ?
- (3) 'अकाल और उसके बाद' कविता में निहित भूख की समस्या को स्पष्ट कीजिए।
- (4) जो बीत गई सो बात गई ! ऐसा कवि बच्चन क्यों कहते हैं ?
- (5) 'जो शिलाएँ तोड़ते हैं' में कवि किन्हें श्रेष्ठतम मानते हैं ?

P.T.O.

3. (अ) निम्नलिखित अवतरणों में से किसी एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए : [7]

(1) “हियाँ तो कोई-न-कोई मरकर ही आता है। पर टैम भी तो देखना चाहिए कि नई। कित्ती रात हो गई है।”

(2) “आज का सूरज ऐसा लाल ..... ऐसा खूबसूरत कि आपसे क्या कहूँ ? सारी धरती लाल हो गई थी जिलेदार साब ! आपने देखा था न ?”

(आ) निम्नलिखित अवतरणों में से किसी एक अवतरण की ससंदर्भ व्याख्या कीजिए : [7]

(1) “समय-समय की बात,
किसी को भोर, किसी को संध्या,
समय किसी को मरण,
किसी को जीवन बन कर आया !”

(2) “सिर्फ हंगामा खड़ा करना मेरा मकसद नहीं,
मेरी कोशिश है कि ये सूरत बदलनी चाहिए।
मेरे सीने में नहीं तो तेरे सीने में सही,
हो कहीं भी आग लेकिन आग जलनी चाहिए।”

4. (अ) निम्नलिखित पारिभाषिक शब्दों में से किन्हीं आठ के हिंदी पर्याय लिखिए : [8]

- (1) Action
- (2) Ban
- (3) Condition
- (4) Delivery
- (5) Head
- (6) No objection certificate
- (7) Policy
- (8) Reference
- (9) Salary
- (10) Zone.

(आ) निम्नलिखित में से किन्हीं आठ वाक्यों को शुद्ध करके फिर से लिखिए :

[8]

- (1) मैं सारी पुस्तक पढ़ डाली।
- (2) तुमको इस पाठ को पढ़ना है।
- (3) वह घर ही था पर मिलने नहीं आया।
- (4) बेटी पराए घर का धन होता है।
- (5) उसे दर्द हो रही है।
- (6) सड़कों को चौड़ी करना जरूरी है।
- (7) मुझे उससे एक बात कहना है।
- (8) मेरी घड़ी में अभी तीन बजा हैं।
- (9) मैंने गुरु का दर्शन किया।
- (10) महाभारत अठारह दिनों तक चली।

(इ) निम्नलिखित में से किसी एक परिच्छेद का हिंदी में अनुवाद कीजिए : [6]

Pune : Lata Mangeshkar received the first Asha Bhosale Award for musical excellence by the Akhil Bhartiya Natya Parishad, at a grand function attended by a 10,000 plus audience in Akurdi on Sunday evening.

Accepting the award, Lata said, it was indeed a special moment for her. She frankly declared that Asha was the most versatile singer she had ever heard. To top in all, Lata admitted that even she herself could not parallel her younger sister.

अथवा

पुणे : अखिल भारतीय मराठी नाट्य परिषदेच्या वतीने दिला जाणारा पहिला 'आशा भोसले पुरस्कार' रविवारच्या संध्याकाळी आकुर्डी येथे एका भव्य समारंभात दहा हजाराहून अधिक प्रेक्षकांच्या साक्षीने गानसम्राज्ञी लता मंगेशकर यांनी स्वीकारला. पुरस्कार स्वीकारताना लतादिदी म्हणाल्या, 'आजचा हा क्षण माझ्या दृष्टीने खरोखरच सोन्याचा आहे; 'आशा ही अष्टपैलू गायिका आहे. यापूर्वी असे गाणे आपण कधीच ऐकले नाही.' असे त्या मनमोकळेपणाने म्हणाल्या. त्याहून कळस म्हणजे, 'माझ्या धाकट्या बहिणीची बरोबरी स्वतः मी देखील करू शकले नाही.' अशीही कबूली लताबाईंनी या वेळी दिली.

5. निम्नलिखित में से किसी एक विषय पर निबंध लिखिए : [12]

- (1) पर्यावरण और मानव जीवन
- (2) राष्ट्र निर्माण में युवकों का योगदान
- (3) हिंदी सिनेमा के द्वारा हिंदी का प्रचार-प्रसार

G-1 : (Functional Hindi) (प्रयोजनमूलक हिंदी) (वैकल्पिक)

समय : तीन घंटे

पूर्णांक : 80

सूचनाएँ :—(i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

(ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्नों के पूर्णांक हैं।

1. (अ) निम्नलिखित में से किन्हीं छः अंग्रेजी पारिभाषिक शब्दों के हिंदी पर्याय लिखिए : [6]

- (1) Account
- (2) Bond
- (3) Commission
- (4) Define
- (5) Gain
- (6) Leave
- (7) Post
- (8) Script.

(आ) निम्नलिखित में से किन्हीं छः गणितीय आँकड़ों को मानक वर्तनी के अनुसार शब्दों में लिखिए : [6]

- (1) 92%
- (2) $3\frac{1}{4}$
- (3) 9.5
- (4) $11 + 22 = 33$
- (5) $8 \times 6 = 48$
- (6) $78 - 9 = 69$
- (7) $35 \div 7 = 05$
- (8) 88.

2. निम्नलिखित में से किन्हीं आठ वाक्यों को शुद्ध कीजिए : [8]

- (1) रमेश को दो बहन है।
- (2) रास्ते में बड़ा फत्तर पड़ा था।
- (3) राम ने रोटी खा गई।
- (4) कृपया मेरे घर आने की कृपा करें।
- (5) तुम क्या काम करता है ?
- (6) मोहन को सिर में दर्द है।
- (7) मुझे एक बिस्कुट का पैकेट चाहिए।
- (8) वहाँ चार लड़का खेल रहा था।
- (9) सभा में बहोत लोग आए थे।
- (10) उसने हाथ में अंगूठी पहनी।

3. (अ) निम्नलिखित परिच्छेद का एक-तिहाई सार-लेखन कीजिए : [6]

विज्ञान और तकनीकी का क्षेत्र भी अंग्रेजी के कब्जे में है। इसके लिए यह तर्क दिया जाता है कि विज्ञान और तकनीकी के क्षेत्र में पाश्चात्य देशों का ही बोलबाला है। नए-नए वैज्ञानिक आविष्कार और नई-नई तकनीकी पाश्चात्य देशों से आती है। इसलिए उसके लिए अंग्रेजी ही उपयुक्त भाषा है। हिंदी या अन्य भारतीय भाषाओं में विज्ञान और तकनीकी की शिक्षा संभव ही नहीं है। लेकिन अब इस मानसिकता को बदलना होगा। विज्ञान तथा तकनीकी क्षेत्र में उधार का ज्ञान और उधार की भाषा के सहारे हम दूर तक नहीं जा सकते। इस क्षेत्र के विकास के लिए भारतीय भाषा को अपनाना आवश्यक है। यद्यपि 10वीं तथा 12वीं तक की विज्ञान की शिक्षा के लिए भारतीय भाषाओं का प्रयोग किया जाता रहा है। पाठ्यपुस्तकें भी लिखी गई हैं। लेकिन इस दिशा में हिंदी के विकास की काफी संभावनाएँ हैं।

(आ) निम्नलिखित में से किन्हीं दो पत्रों के प्रारूप तैयार कीजिए : [10]

- (1) सुशीला/सुशील मोरे, 852, हडपसर, पुणे से राकेश शिंदे, दत्तवाड़ी पुणे को अपनी दुकान के उद्घाटन के संदर्भ में निमंत्रण पत्र लिखती/लिखता है।
- (2) रमेश/रमिता कुलकर्णी, 27, सदाशिव पेठ, पुणे-30 से प्राचार्य, गरवारे महाविद्यालय, पुणे के नाम लिपिक पद के लिए आवेदन पत्र लिखता/लिखती है।
- (3) अनिल/अंकिता पवार, भिगवण रोड, बारामती, जि. पुणे हिंदी अध्यापक की नौकरी के लिए आत्मवृत्त (बायोडेटा) तैयार करता/करती है।

4. (अ) निम्नलिखित किन्हीं दो विषयों पर विज्ञापन का नमूना तैयार कीजिए : [10]

- (1) बेटी बचाओ, बेटी पढ़ाओ
- (2) प्रधान मंत्री आवास योजना
- (3) बाजार में नया आया मोबाइल फोन
- (4) गृहोपयोगी वस्तुओं की सेल।

(आ) निम्नलिखित मराठी **अथवा** अंग्रेजी अनुच्छेद का हिंदी में अनुवाद कीजिए : [6]
आगामी सार्वत्रिक निवडणुकीसाठी भारत निवडणूक आयोगाने महाराष्ट्राला नव्या-कोन्या मतदानयंत्रांचा पुरवठा केला आहे. आयोगाकडून मिळालेली ही यंत्रे इलेक्ट्रॉनिक कॉर्पोरेशन ऑफ इंडिया लिमिटेड ने 2018 मध्ये उत्पादित केलेली आहेत. या यंत्राचा अद्याप कोणत्याही निवडणुकीत वापर करण्यात आलेला नाही. अशी माहिती मुख्य निवडणूक अधिकारी कार्यालयातील सूत्रांनी दिली. राज्यातील 95 हजार मतदान केंद्रांवर यावेळी नवीकोरी ईव्हीएम यंत्रे वापरली जातील.

अथवा

The Raigad Collector wants the Enforcement Directorate (ED) to auction some valuable articles in the Nirav Modi bungalow at Kihim beach to recover the cost of demolishing the house. Earlier, the ED has asked the Collector to remove and handover sculptures and statues from the bungalow. The district is likely to carry out controlled blasting to raze the bungalow.

5. (अ) निम्नलिखित में से किन्हीं **तीन** प्रश्नों के उत्तर लिखिए : [12]

- (1) प्रयोजनमूलक हिंदी की विशेषताएँ लिखिए।
- (2) भारत सरकार द्वारा निर्धारित वर्तनी संबंधी नियमों का परिचय दीजिए।
- (3) विज्ञापन के स्वरूप तथा महत्व पर प्रकाश डालिए।
- (4) अनुवादक के गुण स्पष्ट कीजिए।

(आ) निम्नलिखित में से किन्हीं **चार** पर टिप्पणियाँ लिखिए : [16]

- (1) कार्यक्रम संयोजन
- (2) प्रयोजनमूलक हिंदी और साहित्यिक हिंदी में अंतर
- (3) देवनागरी लिपि की विशेषताएँ
- (4) विज्ञापन उद्योग में हिंदी का प्रयोग
- (5) अनुवाद का स्वरूप एवं महत्व
- (6) जनसंचार के प्रमुख माध्यम।

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—5

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1011

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

PERSIAN

General Paper I

(2013 PATTERN)

Text : Aks-e-Farsi

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :—(1) *All questions are compulsory.*

(2) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Define and illustrate any *five* of the following : [10]

(۱) استعاره

(۲) تضاد

(۳) لف و نشر

(۴) مبالغه

(۵) تجنیس تام

(۶) تجنیس زائد

(۷) تشبیه

2. Write short notes on any *two* of the following : [10]

(۱) رباعی

(۲) مرثیه

(۳) غزل

(۴) قصیده

P.T.O.

3. (A) Reproduce any *one* story of the following : [10]

(۱) حکایت صلہ رحمی

(۲) حکایت در توکل

(۳) حکایت غلام عجیبی

(B) Write short notes on any *two* of the following : [12]

(۱) اقبال

(۲) حافظ شیرازی

(۳) عمر خیام

(۴) پروین اعتصامی

4. Translate and explain any *ten* couplets of the following : [20]

(۱) خدایا جہاں پادشاہی تراست

زما خدمت آید خدائی تراست

(۲) بیدار شود لا کہ جہاں جای خواب نیست

ایمن دریں خرابہ نشستن صواب نیست

(۳) من از خدمت دے نیا سودم

گاہ بیگاہ در سفر بودم

(۴) جمالِ ہم نشین در من اثر کرد

و گر نہ من مہ خاکم کہ ستم

- (۵) مدفنِ عشق جہاں است ایں جا
یک جہاں عشق بود مدفنِ من
- (۶) ولی اے نگاہے تو بر چوں و چند
اسیرِ طلسم تو پست و بلند
- (۷) زاہد ظاہر پرست از حال مد آگاہ نیست
در حقِ ماہر چہ گوید جای ہیچ اکراہ نیست
- (۸) ای خدای نقشبندِ جان و تن
باتو ایں شوریدہ دارد یک سخن
- (۹) چہ دادی جز یکی در ہم کہ خواہی
بہشت و نعمتِ ارض و سمارا
- (۱۰) کسی کش دایہء گیتی دہد شیر
شود ہم در زبان کو دکی سپر
- (۱۱) داد معشوقہ بہ عاشق پیغام
کہ کند مادر تو با من جنگ
- (۱۲) جان زتن بُردی و در جانی ہنوز
درد ہا دادی و در مانی ہنوز

5. (A) Translate the passages into English, Urdu or Marathi

(any two) :

[10]

(۱) زلیخا پس از مرگ عزیز مصر حشمت و دولت از کنارش رفت و غم یوسف همچنان انیس خاطرش بود۔ به یاد او کنجی برگزید، از فراقش نه می خورد و نه می خفت خاطرات گذشته را در نظرمی آورد و اکنون از همه چیز خود را از دور می دید سالها جز خون دل خوردن و روی به ناخن کشیدن کاری نداشت، تا آنکه جوانیش سر آمد و موی چوں قیرش به رنگ شیر در آمد از بس اشک خونین بارید چشمش راسیاهی فرا گرفت و سرمایهء بینائی از کفش رفت۔

(۲) ملک زاده را شنیدم که کوتاه قد و حقیر بود و دیگر بردارانش بلند و خوب روی۔ باری ملک بکراهیت و استحقار و روی نظر کرد۔ پسر بفرست و استبصار دریافت و گفت۔ ای پدر! کوتاه خردمند به که نادان بلند۔ هر چه بقامت کهتر به قیمت بهتر۔ پدر بخندیدی و ارکان دولت به پسندند و برادران بجای بر رنجیدند۔

(۳) ناگاه ماهی خوب صورت که هرگز به نظر نیامده بود در دام افتاد، صیاد با خود گفت که ایں رازنده پیش پادشاه به برم۔ پس ماهی را در ظرفی انداخته روئے بدرگاه نهاد و آں ماهی را در نظرت شاه، آورد۔ شاه را خوشحالی افزود۔ فرمود تا هزار دینار به صیاد دهند۔ یکے از ملازمان که راه سخن داشته آهسته بعرض رسانید که دریا پر از ماهی است و صیاد بسیار۔ اگر به هر ماهی هزار دینار داده شود زیر خزینه بدو روز وفانه کند۔ شاه گفت اکنون بر زبان من هزار دینار رفت۔

(۴) روز سوم باز لبه نزد بهرام رفت و گفت : امروز نیز مهمان من باش، بهرام پذیر
رفت و در خانه ماند، لبه به بازار رفت و مشک را تر د پیر مردی گروگان گذاشت
و گوشت و نانی خرید و شادمان برگشت و در فراهم آوردن غذا از بهرام پاری
خواست بهرام گوشت راستاند و آتش نهاد، باز غذا خوردند و به باد شهنشاه جام می
برگرفتند -

(B) Translate the unseen English passage in Persian or Urdu or
Marathi : [8]

But being named an 'Adarshgaon' is far from easy : Villages
had to give a proposal after which a committee headed by Mr.
Pawar inspected the villages. The villages had to show
dedication in the struggle to fight mediocrity. They had to
follow all the conditions of becoming an Adarshgaon we chose
villages with a revolutionary spark 'Mr. Pawar Says'.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1012

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

SANSKRIT

सुरभारती

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न अनिवार्य आहेत.

All questions are compulsory.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

Figures to the right indicate full marks.

1. 'अ' आणि 'ब' विभागातील प्रत्येकी कोणत्याही दोहोंचे मराठीत किंवा इंग्रजीत भाषांतर करा : [16]

Translate each *two* from Sections 'A' and 'B' into Marathi or English :

'अ' विभाग

Section 'A'

- (i) सहोदकमाहार्योदकं वा सेतुं बन्धयेत्। अन्येषां वा बध्नतां भूमिमार्गवृक्षोपकरणानुग्रहं कुर्यात्, पुण्यस्थानारामाणां च। संभूयसेतुबन्धादपक्रामतः कर्मकरबलीवर्दाः कर्म कुर्युः। व्ययकर्मणि च भागी स्यात्, न चांशं लभेत। मत्स्यप्लवहरितपण्यानां सेतुषु राजा स्वाभ्यं गच्छेत्। दासाहितकबन्धुनशृण्वतो राजा विनयं ग्राहयेत्।

P.T.O.

- (ii) स यथा वीणायै वाद्यमानायै न बाह्याञ्छब्दाञ्छ्वन्नुयाद् ग्रहणाय। वीणायै तु ग्रहणेन वीणावादस्य वा शब्दो गृहीतः।
स यथाऽऽर्द्धेधाग्नेरभ्याहितस्य पृथग्धूमा विनिश्चरन्त्येवं वा अरेऽस्य महतो भूतस्य निश्वासितमेनद्यद्देवो यजुर्वेदः सामवेदोऽथर्वाङ्गिरस इतिहासः पुराणं विद्या उपनिषदः श्लोकाः सूत्राणि अनुव्याख्यानानि व्याख्यानानीष्टं हुतमाशितं पायितमयं च लोकः परश्च लोकः सर्वाणि च भूतानि।
- (iii) तत्र तत्तद्धनियाणां महापुरुषाणां मूर्तयः स्थापिताः आसन्। तत्तद्देशीयाः ध्वजाः आस्फलन्त। उपरि अमेरिकायां प्रथमं पदार्पणं कुर्वतः कोलम्बसस्य तैलचित्रम् अलम्बत। दशवादनवेलायां परिषदः कार्याध्यक्षाः डॉ. बॅरोज-महोदयाः सभाध्यक्षैः कार्डिनल गिबन्स इत्येतैः सह सभागृहं प्रविष्टाः। तेषाम् अनुवदं कार्डिनल मैसारिक तथा च अन्ये प्रतिनिधयः आसन्।

‘ब’ विभाग

Section ‘B’

- (i) आलोक्य पापचरितैः प्रसभप्रविष्टै
ग्रस्तामरातिनिवहैर्निजमातृभूमिम्।
क्लेशान् सुटुः सहतमानवधीर्य धीर
त्वं युध्यसे रिपुबलेन ततोऽसि वन्द्यः॥
- (ii) वार्ता च कौतुकवती विमला च विद्या
लोकोत्तरः परिमलश्च कुरङ्गनाभेः।
तैलस्य बिन्दुरिव वारिणि दुर्निवार-
मेतत्त्रयं प्रसरति स्वयमेव भूमौ॥
- (iii) कर्णं मद्बचनं तात शृणु सत्यभृतां वर।
ब्रुवतोऽद्य महाबाहो सौहृदात् परमं हितम्॥
उपायास्यति शक्रस्त्वां पाण्डवानां हितेप्सया।
ब्राह्मणच्छद्मना कर्णं कुण्डलोपजिहीर्षया॥

2. 'अ' आणि 'ब' विभागातील प्रत्येकी कोणत्याही दोहोंचे ससंदर्भ स्पष्टीकरण द्या : [16]
Explain with reference to the context any *two* from each
Section 'A' and Section 'B' :

'अ' विभाग/Section 'A'

- (i) सोत्साहं जायते सैन्यं भग्ने भङ्गमवाप्नुयात्।
- (ii) निवृत्तपरिहारान् पितेवानुगृहणीयात्।
- (iii) एतानि दष्टमात्राणामायुषः प्रतिपत्तयः।

'ब' विभाग/Section 'B'

- (i) आयुषः प्रक्षयं गत्वा मृत्योर्वशमुपैष्यसि।
- (ii) फलन्ति काकतालीयं तेभ्यः प्राज्ञा न बिभ्यति।
- (iii) जन्मिनो मानहीनस्य तृणस्य च समा गतिः।

3. नवीन गांव वसविताना काय करावयास हवे या विषयी कौटिल्याचे मार्गदर्शन. [16]
Guidance of कौटिल्य regarding establishment new village.

किंवा

(Or)

'चन्द्रापीडस्य विद्याग्रहणम्' पाठाचे रसग्रहण करा.

Critically appreciate the lesson 'चन्द्रापीडस्य विद्याग्रहणम्'.

4. पाण्डुरंगाष्टकम् या पाठातील तत्त्वज्ञान स्पष्ट करा. [16]
Explain philosophy in पाण्डुरंगाष्टकम्.

किंवा

(Or)

व्याघ्रीतनयसंवाद हा आधुनिक काव्याचा नमुना आहे. यावर चर्चा करा.

Discuss on व्याघ्रीतनयसंवाद as a modern poetry.

5. पुढीलपैकी कोणत्याही दोहोंवर विवेचक टीपा लिहा :

[16]

Write critical notes on (any *two*) :

- (i) याज्ञवल्क्यांनी मैत्रेयीला केलेला उपदेश
Preaching of याज्ञवल्क्य to मैत्रेयी
- (ii) भारतवीरप्रशस्ति:
- (iii) गौतमस्य चातुर्यम्
- (iv) हेमन्तवर्णनम्।

munotes.in

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1015

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

ARABIC

General Paper I

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

1. Translate into English/Urdu/Marathi any *two* of the following passages : [20]

(الف) ذَلِكَ وَلَدُ الْبِسْتَانِيِّ هَذِهِ شَجَرَةٌ وَرْدٍ - تِلْكَ شَجَرَةٌ تُفَّاحٍ - هَذِهِ زَهْرَةٌ
بُنْفُسَجٍ - تِلْكَ زَهْرَةٌ قُلٌّ - هَذِهِ بَرْكَةٌ الْجَنِينَةِ - تِلْكَ سَمَكَةٌ الْبَرْكَةِ -
جُنِينَةٌ حَامِدٍ كَبِيرَةٍ - بَابُ الْجَنِينَةِ - مَفْتُوحٌ - بَسْتَانِيُّ الْجَنِينَةِ نَشِيطٌ -
وَلَدُ الْبِسْتَانِيِّ صَغِيرٌ - هَذِهِ جُنِينَةٌ حَامِدٍ - هَذَا سُورُ الْجَنِينَةِ - هَذَا بَابُ
الْجَنِينَةِ - فِي جُنِينَةِ حَامِدٍ - شَجَرٌ - وَرْدٌ - زَهْرٌ بَرْكَةٌ - سَمَكَةٌ - هَذَا
نَهْرُ الْجَنِينَةِ - هَذَا بَسْتَانِيُّ الْجَنِينَةِ -

(ب) ”رَأَيْتُ هَلَالَ رَمَضَانَ يَوْمَ السَّبْتِ - فَرِحْتُ بِرُؤْيَا الْهَلَالِ - وَصُمْتُ
يَوْمَ الْآحَدِ - وَمَا تَعَبْتُ - قَالَ لِي وَالِدِي يَوْمَ الْإِثْنَيْنِ - هَلْ أَنْتَ صَائِمٌ يَا
مَاجِدُ الْيَوْمَ؟ قُلْتُ نَعَمْ يَا أَبِي، وَأَصُومُ إِنْ شَاءَ اللَّهُ كُلَّ يَوْمٍ - فَرِحَ

P.T.O.

وَالِدِيَّ - وَدَعَالِي بِالْخَيْرِ وَقَالَ هَذَا (الشَّهْرُ) شَهْرٌ مُبَارَكٌ - شَهْرٌ خَيْرٌ
وَبَرَكَهٌ، شَهْرُ صَدَقَةٍ وَعِبَادَةٍ - فِيهِ لَيْلَةٌ مُبَارَكَةٌ - هِيَ لَيْلَةُ الْقَدْرِ وَهِيَ
خَيْرٌ مِنْ أَلْفِ شَهْرٍ، فِيهَا نَزَلَ الْقُرْآنُ الْكَرِيمُ -“

(ج) أَنَا وَلَدٌ - اسْمِي خَالِدٌ - أَنْتِ تَلْمِيزٌ - اسْمُكَ حَامِدٌ - أَنَا بِنْتُ - اسْمِي
سَلَمَى أَنْتِ تَلْمِيزَةٌ اسْمُكَ سُعَادٌ - هُوَ رَجُلٌ اسْمُهُ مَاجِدٌ - هِيَ مِرَاءَةٌ -
اسْمُهَا زَيْنَبٌ - هَذَا بَنٌ مَاجِدٌ - هَذِهِ بِنْتُ مَاجِدٍ - هَذَا وَالِدِي - هَذِهِ
أُمُّكَ - اسْمُ الْوَالِدِ مَاجِدٌ - اسْمُ الْأُمِّ زَيْنَبٌ - اسْمُ الْابْنِ خَالِدٌ - اسْمُ
الْبِنْتِ سُعَادٌ -
هَذَا الشَّجَرُ طَوِيلٌ - هَذَا الْغُصْنُ طَرِيٌّ - ذَلِكَ الْغُصْنُ يَافِئٌ - هَذِهِ الْفَاكِهَةُ
نَاضِجَةٌ - تِلْكَ السَّبُّورَةُ سُودَاءُ - تِلْكَ السِّتَارَةُ زَرْقَاءُ -

2. Translate and explain the following poem :

[15]

يَا إِلَهِي يَا إِلَهِي
يَا مُجِيبَ الدَّعَوَاتِ
اجْعَلِ الْيَوْمَ سَعِيداً
وَكَثِيرَ الْبَرَكَاتِ
وَاعِنِّي فِي دُرُوسِي
وَأَدَاءِ الْوَاجِبَاتِ
وَأَنْزِعْ عَقْلِي وَقَلْبِي
بِالْعُلُومِ النَّافِعَاتِ

وَاحْمِنِي وَاحْمِ بِلَادِي
مِنْ شُرُورِ الْحَادِثَاتِ
وَأَمْلًا الدُّنْيَا سَلَامًا
شَامِلًا مِنْ كُلِّ الْجِهَاتِ
يَا إِلَهِي يَا إِلَهِي
يَا مُجِيبَ الدَّعَوَاتِ

3. Define and illustrate any *two* of the grammar : [10]

(١) الضَّمَائِرُ

(٢) المبتداء و الخبر

(٣) حُرُوفُ الْهَجَاءِ

(٤) اَسْمَاءُ الْاِشَارَةِ

4. Write the short notes on any *two* of the following : [15]

(١) اَهْمِيَّةُ اللُّغَةِ الْعَرَبِيَّةِ

(٢) اِمْرَاءُ الْقَيْسِ

(٣) حَسَّانُ بْنُ ثَابِتٍ

(٤) الشُّعْرُ الْجَاهِلِي

5. (A) Translate the following into English (any *five*) : [10]

(١) فِي السَّلَاحَةِ تُفَاحٌ -

(٢) وَالِدِي عَامِلٌ فِي غُرْفَتِهِ -

(٣) ذَالِكُ الْمُدَرِّسِ مُشْغُولٌ -

(٤) هِيَ مُشْغُولَةٌ فِي مَكْتَبِهَا -

(٥) هَذِهِ الْمَدْرَسَةُ جَيِّدَةٌ -

(٦) ابْنَتُ الصَّغِيرَةِ لَاعِبَةٌ -

(٧) الْكُرْسِيُّ مُرِيحٌ

(٨) لَوْ أَنَّ سَيَّارَتَهُ جَمِيلٌ -

(B) Translate the following into Arabic (any *five*) : [10]

- (1) There is a table in the room.
- (2) On the window there is a curtain.
- (3) No, his college is closed.
- (4) He is going to his friend.
- (5) There is a student in the class.
- (6) His office is far from his home.
- (7) The new teacher is a tall man.

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1016

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

ECONOMICS

G-1 : Indian Economy : Problems and Prospects

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (i) Explain the concept of per capita income.
- (ii) Explain the concept of quality of population.
- (iii) State the causes of unemployment in India.
- (iv) Explain the need of industrialisation.
- (v) Which are the features of labour ?
- (vi) State the major problems in Co-operative Movement.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (i) Explain the theory of Demographic Transition.
- (ii) State the causes of poverty.
- (iii) Explain the classification of Labour.
- (iv) Which are the causes of Regional Imbalance of Maharashtra ?

P.T.O.

3. Answer the following questions in **400** words (any *one*) : [20]

- (i) Which are the causes of suicide of Indian farmers ? Explain the measures to stop suicide of farmers.
- (ii) What is Economic Planning ? Explain in detail the types of Economic Planning.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (i) Developed Economy
- (ii) Sex Composition
- (iii) Absolute and Relative Poverty
- (iv) New Economic Reforms
- (v) Social Security
- (vi) Water Management.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) दरडोई उत्पन्न ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (ii) लोकसंख्येची गुणवत्ता संकल्पना स्पष्ट करा.
- (iii) भारतातील बेकारीची कारणे सांगा.
- (iv) औद्योगिकीकरणाची आवश्यकता स्पष्ट करा.

- (v) श्रमाची वैशिष्ट्ये कोणती ?
(vi) सहकारी चळवळी पुढील प्रमुख समस्या सांगा.

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (i) लोकसंख्या संक्रमणाचा सिद्धांत स्पष्ट करा.
(ii) दारिद्र्याची कारणे सांगा.
(iii) श्रमाचे वर्गीकरण स्पष्ट करा.
(iv) महाराष्ट्राच्या प्रादेशिक असमतोलाची कारणे कोणती ?

3. खालील प्रश्नांची 400 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (i) भारतातील शेतकऱ्यांच्या आत्महत्येची कारणे कोणती ? शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या रोखण्यासाठीच्या उपाययोजना स्पष्ट करा.
(ii) आर्थिक नियोजन म्हणजे काय ? आर्थिक नियोजनाचे विविध प्रकार सविस्तर स्पष्ट करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (i) विकसित अर्थव्यवस्था
(ii) स्त्री-पुरुष रचना
(iii) निरपेक्ष व सापेक्ष दारिद्र्य
(iv) नवीन आर्थिक सुधारणा
(v) सामाजिक सुरक्षा
(vi) जल व्यवस्थापन.

G-1 : Agricultural Economics

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (i) Explain the concept of food security.
- (ii) Explain the concept of Special Economic Zone (SEZ).
- (iii) State the features of Agricultural Labour.
- (iv) Explain the nature of Agricultural Economics.
- (v) State the concept of co-operative marketing.
- (vi) Explain the concept of water management.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (i) Explain the problems of agricultural marketing in India.
- (ii) Explain the sources and problems of agricultural finance.
- (iii) Explain the impacts of World Trade Organization on Indian Agriculture.
- (iv) Explain the achievement and failures of Green Revolution.

3. Answer the following questions in **400** words (any *one*) : [20]

- (i) Explain the causes of suicide of farmers and state the measures to stop suicide of farmers.

- (ii) Explain the importance of irrigation in agriculture and state the types of irrigation.

4. Write short notes on (any four) : [20]

- (i) Scope of Agricultural Economics
- (ii) Organic farming
- (iii) Low agricultural productivity
- (iv) Remedies of Drought
- (v) Co-operative Marketing
- (vi) World Trade Organization (WTO).

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) अन्नसुरक्षा संकल्पना स्पष्ट करा.
- (ii) विशेष आर्थिक क्षेत्र संकल्पना स्पष्ट करा.
- (iii) शेतमजूरांचे वैशिष्ट्ये सांगा
- (iv) कृषि अर्थशास्त्राचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- (v) सहकारी विपणन ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (vi) जल व्यवस्थापन संकल्पना स्पष्ट करा.

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (i) भारतातील कृषि विपणनातील समस्या स्पष्ट करा.
  - (ii) कृषि वित्तपुरवठ्याचे स्रोत आणि समस्या स्पष्ट करा.
  - (iii) जागतिक व्यापार संघटनेचा भारतीय शेतीवरील परिणाम स्पष्ट करा.
  - (iv) हरितक्रांतीचे यशापयश स्पष्ट करा.
3. खालील प्रश्नांची 400 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणताही एक) : [20]
- (i) शेतकऱ्यांच्या आत्महत्येची कारणे स्पष्ट करा व शेतकऱ्यांच्या आत्महत्या रोखण्यासाठी उपाययोजना सांगा.
  - (ii) कृषि क्षेत्रातील जलसिंचनाचे महत्व स्पष्ट करा व जलसिंचनाचे प्रकार सांगा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]
- (i) कृषि अर्थशास्त्राची व्याप्ती
  - (ii) सेंद्रीय शेती
  - (iii) शेतीची अल्प उत्पादकता
  - (iv) दुष्काळ निवारणाच्या उपाययोजना
  - (v) सहकारी विपणन
  - (vi) जागतिक व्यापार संघटना (WTO).

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1017

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019
POLITICAL SCIENCE (Optional)
G-1 : INDIAN GOVERNMENT AND POLITICS
(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *four* questions (in **100** words each) : [20]
  - (i) Explain formation of the Constituent Assembly.
  - (ii) Explain the term 'Secularism'.
  - (iii) What is Habeas Corpus ?
  - (iv) Explain the right against exploitation.
  - (v) Write about Finance Commission.
  - (vi) What is the principle of Collective Responsibility ?
2. Attempt any *two* questions (in **200** words each) : [20]
  - (i) Discuss centre-state legislative relations.
  - (ii) Explain the jurisdiction of High Court in India.
  - (iii) Explain the role of caste in Indian Politics.
  - (iv) What is Regionalism ? Explain causes of regionalism.
3. Attempt any *one* question (in **400** words) : [20]
  - (i) Discuss salient features of Indian Constitution.
  - (ii) Explain the features of Electoral System in India and discuss electoral reforms.

P.T.O.

4. Write short notes on (any four) :

[20]

- (i) Directive Principles of State Policy
- (ii) Attorney General
- (iii) Chief Minister
- (iv) Coalition Politics
- (v) Communalism
- (vi) Border issues.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 100 शब्दात) :

[20]

- (i) घटना परिषदेची निर्मिती स्पष्ट करा.
- (ii) 'धर्मनिरपेक्षता' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (iii) बंदी प्रत्यक्षीकरण म्हणजे काय ?
- (iv) शोषणाविरुद्धचा अधिकार स्पष्ट करा.
- (v) वित्त आयोगाविषयी माहिती द्या.
- (iv) "सामूहिक जबाबदारीचे तत्त्व" म्हणजे काय ?

2. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 200 शब्दात) :

[20]

- (i) केन्द्र व राज्य कायदेविषयक संबंधाची चर्चा करा.
- (ii) भारतातील उच्च न्यायालयांचे अधिकारक्षेत्र स्पष्ट करा.
- (iii) भारतीय राजकारणात 'जात' या घटकाची भूमिका स्पष्ट करा.
- (iv) प्रादेशिकवाद म्हणजे काय ? प्रादेशिकवादाची कारणे स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा (400 शब्दात) : [20]

- (i) भारतीय राज्यघटनेची ठळक वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (ii) भारतातील निवडणूक पद्धतीची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा व निवडणूक सुधारणांची चर्चा करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (i) राज्य धोरणची मार्गदर्शक तत्त्वे
- (ii) महाधिवक्ता
- (iii) मुख्य मंत्री
- (iv) आघाड्यांचे राजकारण
- (v) जमातवाद
- (vi) सीमावाद

G-1 : MODERN INDIAN POLITICAL THOUGHT

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *four* questions (in **100** words each) : [20]

- (i) Discuss Jyotiba Phule's critique of Brahmanism.
- (ii) Discuss M.G. Ranade's views on Social Reforms.
- (iii) Explain B.G. Tilak's views on Swarajya.
- (iv) Explain M.N. Roy's views on Marxism.
- (v) Discuss V.D. Savarkar's views on Caste System.
- (vi) Explain Abul Kalam Azad's theory of Nationalism.

2. Answer any *two* questions (in **200** words each) : [20]

- (i) Discuss M.K. Gandhi's views on Sarvodaya.
- (ii) Explain M.G. Ranade's views on poverty in India.
- (iii) Explain Dr. B.R. Ambedkar's views on State Socialism.
- (iv) Discuss V.D. Savarkar's views on Hindu Nationalism.

3. Attempt any *one* question (in **400** words) : [20]

- (i) Discuss Jyotiba Phule's views on emancipation of Shudra-Atishudra and Women.
- (ii) Discuss M.N. Roy's critique of Indian National Movement.

4. Write short notes on (any four) :

[20]

- (i) M.G. Ranade's views on Liberalism
- (ii) B.G. Tilak's theory of Nationalism
- (iii) Dr. B.R. Ambedkar's views on caste system
- (iv) M.N. Roy's views on Radical Humanism
- (v) Abul Kalam Azad's views on Islam
- (vi) Dr. B.R. Ambedkar's views on Dhamma

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 100 शब्दात) :

[20]

- (i) ज्योतिबा फुले यांच्या ब्राम्हणवादाच्या चिकित्सेची चर्चा करा.
- (ii) म.गो. रानडे यांच्या सामाजिक सुधारणेबाबतच्या विचारांची चर्चा करा.
- (iii) बा.गं. टिळक यांचे स्वराज्यविषयक विचार स्पष्ट करा.
- (iv) एम. एन. रॉय यांचे मार्क्सवादविषयक विचार स्पष्ट करा.
- (v) वि.दा. सावरकर यांच्या जाती व्यवस्थेबाबतच्या विचारांची चर्चा करा.
- (vi) अबुल कलाम आझाद यांचा राष्ट्रवादाबाबतचा सिद्धांत स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 200 शब्दात) :

[20]

- (i) मो. क. गांधी यांच्या सर्वोदयी विचारांची चर्चा करा.
- (ii) म. गो. रानडे यांचे भारतातील दारिद्र्य याबाबतचे विचार स्पष्ट करा.
- (iii) डॉ. बी. आर. आंबेडकर यांचे राज्य समाजवादविषयक विचार स्पष्ट करा.
- (iv) वि. दा. सावरकर यांच्या हिंदू राष्ट्रवादाबाबतच्या विचारांची चर्चा करा.

3. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा (400 शब्दात) : [20]

- (i) ज्योतिबा फुले यांच्या शुद्ध-अतिशुद्ध आणि स्त्री मुक्तीविषयक विचारांची चर्चा करा.
- (ii) एम. एन. रॉय यांच्या भारतीय राष्ट्रीय चळवळीवरील टिकेची चर्चा करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर थोडक्यात टिपा लिहा : [20]

- (i) म. गो. रानडे यांचे उदारमतवादविषयक विचार
- (ii) बा. गं. टिळक यांचा राष्ट्रवादाचा सिद्धांत
- (iii) डॉ. बी. आर. आंबेडकर यांचे जाती व्यवस्थेबाबतचे विचार
- (iv) एम. एन. रॉय यांचे मूलगामी मानवताबाबतचे विचार
- (v) अबुल कलाम आझाद यांचे इस्लामविषयक विचार
- (vi) डॉ. बी. आर. आंबेडकर यांचे धर्मविषयक विचार.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1018

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

HISTORY

G-1 : Chhatrapati Shivaji and His Times (1630-1707)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (i) Explain the Marathi sources of Maratha History.
- (ii) Write the Bhakti Movement in brief.
- (iii) Explain the concept of 'Swarajya'.
- (iv) State the contribution of Dhanaji Jadhav in Maratha War of Independence.
- (v) Describe the religious life in the period of Chhatrapati Shivaji Maharaj.
- (vi) Write the different types of taxes during Chhatrapati Shivaji's period.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (i) Explain the Central Administration System in the period of Chhatrapati Shivaji Maharaj.
- (ii) Describe the role of Chhatrapati Rajaram Maharaj in Maratha War of Independence.

P.T.O.

- (iii) Describe briefly status of women during Chhatrapati Shivaji's period.
- (iv) Explain the different types of forts and its architecture.
3. Answer any *one* of the following questions is **400** words : [20]
- (i) Describe the Afzal Khan episode and its importance.
- (ii) Evaluate the achievements of Chhatrapati Sambhaji Maharaj.
4. Write short notes on (any *four*) : [20]
- (i) Bakhar
- (ii) Sardeshmukhi
- (iii) Chhatrapati Shivaji Maharaj-Portuguese relation
- (iv) Ajnapatra
- (v) Gavgada
- (vi) Revenue system.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
- (ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
- (iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : [20]
- (i) मराठ्यांच्या इतिहासाची मराठी भाषेतील साधने स्पष्ट करा.
- (ii) भक्ती चळवळीविषयी थोडक्यात माहिती लिहा.
- (iii) 'स्वराज्य' ही संकल्पना स्पष्ट करा.
- (iv) मराठ्यांच्या स्वातंत्र्ययुद्धातील धनाजी जाधवांचे योगदान स्पष्ट करा.
- (v) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या काळातील धार्मिक जीवनांचे वर्णन करा.
- (vi) शिवकालीन विविध करांची माहिती लिहा.

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (i) छत्रपती शिवाजी महाराजांच्या काळातील केंद्रिय प्रशासन व्यवस्था विशद करा.
  - (ii) छत्रपती राजाराम महाराजांच्या मराठा स्वातंत्र्य युद्धातील भूमिकेचे वर्णन करा.
  - (iii) शिवकाळातील स्त्रियांच्या स्थितीचे थोडक्यात वर्णन करा.
  - (iv) किल्यांचे विविध प्रकार व किल्ले स्थापत्याची माहिती स्पष्ट करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]
- (i) अफझलखान प्रसंगाचे वर्णन करून त्याचे महत्व स्पष्ट करा.
  - (ii) छत्रपती संभाजी महाराजांच्या कामगिरीचे मूल्यमापन करा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (i) बखर
  - (ii) सरदेशमुखी
  - (iii) छत्रपती शिवाजी महाराज-पोर्तुगीज संबंध
  - (iv) आज्ञापत्र
  - (v) गावगाडा
  - (vi) महसूल पद्धत.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1019

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

ANTHROPOLOGY

G-1 : Introduction to Social and Cultural Anthropology

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *four* of the following in **100** words each : [20]

(i) State the formal means of social control.

(ii) Describe the meaning of cultural lag.

(iii) State the rules of Indogamy.

(iv) What is the concept of property ?

(v) State any *two* characteristics of culture.

(vi) Describe the forms of kinship.

2. Answer any *two* of the following in **200** words each : [20]

(i) Explain the relation of Anthropology with other sciences.

(ii) Explain the characteristics of Tribal Economy.

(iii) Explain any *two* types of culture with examples.

(iv) Describe the nature of punishment among the Adivasis.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following in **400** words : [20]

- (i) Explain various theories of origin of religion.
- (ii) Describe the kinship behaviour among the tribal communities.

4. Write short notes on any *four* of the following : [20]

- (i) Homo erectus
- (ii) Bhagat
- (iii) Uses of Anthropology
- (iv) Elements of Culture
- (v) Ape-man
- (vi) Nuclear Family.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :—
- (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
  - (ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - (iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **चार** प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दांत लिहा : [20]

- (i) सामाजिक नियंत्रणाची औपचारिक साधने सांगा.
- (ii) सांस्कृतिक पाश्चयन याचा अर्थ स्पष्ट करा.
- (iii) अंतर्विवाहाचे नियम सांगा.
- (iv) संपत्तीची संकल्पना काय आहे ?
- (v) संस्कृतीची कोणतीही **दोन** वैशिष्ट्ये सांगा.
- (vi) आप्तसंबंधाचे प्रकार स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही दोनवर प्रत्येकी 200 शब्दांपर्यंत उत्तरे लिहा : [20]

- (i) मानवशास्त्राचा इतर शास्त्रांशी असलेला संबंध स्पष्ट करा.
- (ii) आदिवासी अर्थव्यवस्थेची वैशिष्ट्ये विशद करा.
- (iii) संस्कृतीचे कोणतेही दोन प्रकार सोदाहरण स्पष्ट करा.
- (iv) आदिवासींमधील शिक्षेचे स्वरूप विशद करा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांपर्यंत लिहा : [20]

- (i) धर्म उत्पत्तीचे विविध सिद्धान्त स्पष्ट करा.
- (ii) आदिवासी समाजातील आप्तसंबंधविषयक चालीरिती विशद करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर थोडक्यात टिपा लिहा : [20]

- (i) होमो इरेक्टस
- (ii) भगत
- (iii) मानवशास्त्राचे उपयोग
- (iv) संस्कृतीचे घटक
- (v) एप मानव
- (vi) विभक्त कुटुंब.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1020

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

G-I : GEOGRAPHY

(Gg-110 : Elements of Geomorphology)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- N.B. :—**
- (i) All questions are compulsory.
  - (ii) Figures to the right indicate full marks.
  - (iii) Draw neat diagrams wherever necessary.
  - (iv) Use of map stencil is allowed.

1. Answer in 20 words each (any ten) : **[20]**

- (i) What is geomorphology ?
- (ii) What is longitude ?
- (iii) What is international date line ?
- (iv) What is 'MOHO discontinuity' ?
- (v) Write the names of any two major plates of the earth.
- (vi) What is rock ?
- (vii) What is fault ?
- (viii) What is volcano ?
- (ix) What is biological weathering ?
- (x) What is mass wasting ?
- (xi) Define convex slope.
- (xii) Define watershed.
- (xiii) Write any two geographical features which are surrounded by your area.

P.T.O.

2. Answer in **50** words each (any *two*) : [10]
- (i) Branches of Physical Geography.
  - (ii) Write the properties of igneous rock.
  - (iii) Landslide.
  - (iv) Effects of Tsunami.
3. Answer in **150** words each (any *two*) : [20]
- (i) Explain the formation and type of the sedimentary rock.
  - (ii) Write the evidences of continental drift theory.
  - (iii) Write in detail mechanical weathering.
  - (iv) What is mass-wasting ? Explain the types of mass-wasting.
4. Answer in **300** words each (any *two*) : [30]
- (i) Explain the nature and scope of geomorphology.
  - (ii) Define earthquake. Explain the causes of earthquake.
  - (iii) Describe the landforms associated with depositional work of river.
  - (iv) Elaborate the application of applied geomorphology in resource evaluation.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
- (ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - (iii) आवश्यक तेथे सुबक आकृती काढा.
  - (iv) नकाशा स्टेन्सिल वापरण्यास परवानगी आहे.
  - (v) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. प्रत्येकी 20 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दहा) : [20]
- (i) भूरूपशास्त्र म्हणजे काय?
  - (ii) रेषावृत्त म्हणजे काय?
  - (iii) आंतरराष्ट्रीय वाररेषा म्हणजे काय?

- (iv) 'मोहो विलगता' म्हणजे काय?
- (v) पृथ्वीच्या कोणत्याही दोन प्रमुख भूपट्टांची नावे लिहा.
- (vi) खडक म्हणजे काय?
- (vii) प्रस्तरभंग म्हणजे काय?
- (viii) ज्वालामुखी म्हणजे काय?
- (ix) जैविक विदारण म्हणजे काय?
- (x) शिलापदार्थाची हालचाल म्हणजे काय?
- (xi) बहिर्वक उताराची व्याख्या द्या.
- (xii) पाणलोट क्षेत्राची व्याख्या लिहा.
- (xiii) आपल्या सभोवतालच्या परीसरातील कोणत्याही दोन भौगोलिक भूरूपांची नावे लिहा.

2. प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (i) प्राकृतिक भूगोलाच्या शाखा.
- (ii) अग्निजन्य खडकाचे गुणधर्म लिहा.
- (iii) भूमीपात.
- (iv) 'त्सुनामी' चे परिणाम.

3. प्रत्येकी 150 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (i) स्तरीत खडकाची निर्मिती व प्रकार सविस्तर लिहा.
- (ii) खंडवहन सिद्धांताचे पुरावे लिहा.
- (iii) कायिक विदारण सविस्तर लिहा.
- (iv) विस्तृत झीज म्हणजे काय? विस्तृत झीजेचे प्रकार स्पष्ट करा.

4. प्रत्येक 300 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [30]

- (i) भूरूपशास्त्राचे स्वरूप व व्याप्ती स्पष्ट करा.
- (ii) भूकंपाची व्याख्या सांगून भूकंपाची कारणे स्पष्ट करा.
- (iii) नदीच्या संचयन कार्यामूळे निर्माण होणाऱ्या भू-आकारांचे वर्णन करा.
- (iv) साधनसंपत्ती मूल्यमापन या क्रियेचा उपयोजित भूरूपशास्त्रातील उपयोजन विशद करा.

Total No. of Questions—7+7+6]

[Total No. of Printed Pages—5

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1021

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

MUSIC

संगीत सामान्य स्तर (जी-I)

(2013 PATTERN)

विशिष्ट सूचना : — या संचातील रागसंगीत गायन, तबला, सतार या तीन पैकी तुमच्या अभ्यासक्रमाची कोणतीही एक प्रश्नपत्रिका सोडवा.

राग संगीत गायन

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

(ii) उर्वरित सहा प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

(iii) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी 5 याप्रमाणे समान गुण आहेत.

1. यावर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागातील छोटा ख्याल स्वरलिपीबद्ध करा.
2. यावर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागाची सविस्तर शास्त्रीय माहिती लिहा.
3. झपताल, तीनताला (त्रिताल), दादरा, यांपैकी कोणत्याही एका तालाची शास्त्रीय माहिती लिहून त्या तालाचा ठेका लिहा.
4. व्याख्या लिहा (कोणत्याही पाच) :
  - (i) अलंकार
  - (ii) वर्ज्यस्वर
  - (iii) चल स्वर

P.T.O.

(iv) अचल स्वर

(v) मात्रा

(vi) सम

(vii) तान.

5. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :

(i) वादी स्वर, संवादी स्वर, विवादी स्वर

(ii) गानसमय

(iii) मंद्र, मध्य, तार सप्तक

(iv) ताल, काल, खंड, टाळी.

6. निबंध लिहा (कोणताही एक) :

(i) राग-थाट संकल्पना

(ii) संगीताचे सांस्कृतिक महत्व

(iii) वाद्यांचे प्रकार.

7. पुढीलपैकी कोणत्याही एका संगीतज्ञाचे चरित्र लिहा :

(i) पं. विष्णू ना. भातखंडे

(ii) अमीर खुस्रो

(iii) पं. रविशंकर.

तबला

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

(ii) उर्वरित सहा प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

(iii) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी 5 याप्रमाणे समान गुण आहेत.

1. यावर्षीच्या अभ्यासक्रमातील एका तालाची शास्त्रीय माहिती लिहून त्यात तालाचा ठेका लिहा.
2. झपतालाची शास्त्रीय माहिती लिहून त्याची एकपट व दुप्पट लिहा.
3. तीन तालात 2 मुखडे व 2 किस्म लिहा.
4. टिपा लिहा (कोणतीही एक) :
  - (i) दादरा तालाची शास्त्रीय माहिती, एकपट व दुप्पट
  - (ii) केहेरवा तालाची शास्त्रीय माहिती, एकपट व दुप्पट
  - (iii) सम, खाली, ताली, आवर्तन, विभाग.
5. कोणत्याही एका विषयावर निबंध लिहा :
  - (i) कायदा, पलटा, मुखडा, किस्म, तिहाई, याबाबत माहिती लिहा.
  - (ii) तबल्यावरील प्रमुख वर्णांची माहिती व निकास पद्धती.
6. यावर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका संगीतज्ञाचे चरित्र लिहा.

सतार

वेळ : 1 तास 30 मिनिटे

एकूण गुण : 20

सूचना :— (i) पहिला प्रश्न सोडविणे अनिवार्य आहे.

(ii) उर्वरित सहा प्रश्नांपैकी कोणतेही तीन असे एकूण चार प्रश्न सोडवा.

(iii) सर्व प्रश्नांना प्रत्येकी 5 याप्रमाणे समान गुण आहेत.

1. यावर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागातील रजाखानी गत स्वरलिपीबद्ध करा.
2. यावर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका रागाची सविस्तर शास्त्रीय माहिती आरोह, अवरोह, पकड यांसह लिहा.
3. दादरा, तीनताल, रूपक यांपैकी कोणत्याही एका तालाची शास्त्रीय माहिती लिहून त्या तालाचा ठेका लिहा.
4. व्याख्या लिहा (कोणत्याही पाच) :
  - (i) चल स्वर
  - (ii) अचल स्वर
  - (iii) वक्र स्वर
  - (iv) पूर्वांग
  - (v) उत्तरांग
  - (vi) सम
  - (vii) काल.

5. टिपा लिहा (कोणत्याही दोन) :

- (i) मार्गीसंगीत
- (ii) रागजाती
- (iii) राग व थाट तुलना
- (iv) देशी संगीत.

6. निबंध लिहा (कोणताही एक) :

- (i) स्वरलेखन पद्धती
- (ii) संगीत व अन्य ललित कला
- (iii) सतार वाद्याचे स्वरूप व महत्व

7. यावर्षीच्या अभ्यासक्रमातील कोणत्याही एका संगीतज्ञाचे चरित्र लिहा.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1022

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

PUBLIC ADMINISTRATION

(G-1 : Principles of Public Administration)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *four* questions of the following (in **100** words each) : [20]

- (1) Demerits of Hierarchy.
- (2) Qualities of Leadership.
- (3) Features of Department.
- (4) Objectives of Training.
- (5) Administrative Accountability.
- (6) Judicial Control over the Public Administration.

2. Attempt any *two* questions of the following (in **200** words each) : [20]

- (1) What is Promotion ? State the benefits of Promotion.
- (2) Explain the types of Budgets.
- (3) Explain the traditional approach to the study of Public Administration.
- (4) Discuss the role of Chief Executive.

3. Attempt any *one* question of the following (in **400** words) [20]

- (1) Explain the nature, scope and importance of Public Administration.
- (2) What is Administrative Tribunal ? Explain the merits and demerits of Administrative Tribunal.

P.T.O.

4. Write short notes on (any four) :

[20]

- (1) Co-ordination
- (2) Decision-Making
- (3) Types of Staff Agencies
- (4) Functions of Bureaucracy
- (5) Merits of Direct Recruitment
- (6) Methods of Training.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 100 शब्दात)

[20]

- (1) पदसोपानाचे दोष
- (2) नेतृत्वाचे गुण
- (3) खात्याची वैशिष्ट्ये
- (4) प्रशिक्षणाची उद्दिष्ट्ये
- (5) प्रशासकीय उत्तरदायित्व
- (6) लोक प्रशासनावरील न्यायालयीन नियंत्रण.

2. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा (प्रत्येकी 200 शब्दांत) :

[20]

- (1) बढती म्हणजे काय? बढतीचे फायदे सांगा.
- (2) अंदाजपत्रकाचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (3) लोक प्रशासनाच्या अभ्यासाचा पारंपारिक दृष्टिकोन स्पष्ट करा.
- (4) मुख्य कार्याधिकार्याच्या भूमिकेची चर्चा करा.

3. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्न सोडवा (400 शब्दात) : [20]

- (1) लोक प्रशासनाचे स्वरूप, व्याप्ती व महत्व स्पष्ट करा.
- (2) प्रशासकीय न्यायाधिकरण म्हणजे काय? प्रशासकीय न्यायाधिकरणाचे गुण-दोष स्पष्ट करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (1) समन्वय
- (2) निर्णय निर्धारण
- (3) सल्लागार (स्टाफ) घटकाचे प्रकार
- (4) नोकरशाहीची कार्ये
- (5) प्रत्यक्ष भरती पद्धतीचे गुण
- (6) प्रशिक्षणाच्या पद्धती.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1023

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

PSYCHOLOGY

G-1 : General Psychology

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- N.B. :—**
- (i) All questions are compulsory.
  - (ii) Figures to the right indicate full marks.
  - (iii) Draw neat diagrams wherever necessary.

1. Answer the following questions in 100 words each (any four) : [20]

- (i) Explain the structure and function of neuron.
- (ii) Explain the process of sensation.
- (iii) Explain social motives in short.
- (iv) Explain basic emotions in short.
- (v) Describe long term memory.
- (vi) Explain the basic concepts in intelligence.

2. Answer the following questions in 200 words each (any two) : [20]

- (i) Explain the functions of endocrine gland in detail.
- (ii) Explain the principles of perceptual organisation.
- (iii) Explain the measurement and importance of emotional intelligence.
- (iv) Explain types of thinking process.

P.T.O.

3. Answer the following questions in **400** words (any *one*) : [20]
- (i) Define Psychology. Explain the different fields/branches of Psychology.
  - (ii) What is Personality ? Explain Freud's psycho-analytic theory of personality.
4. Write short notes on (any *four*) : [20]
- (i) Neurotransmitters
  - (ii) Attention
  - (iii) Motivation cycle
  - (iv) Effect of positive and negative emotions on health
  - (v) Trial and error method of learning
  - (vi) Giftedness.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
- (ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
  - (iii) आवश्यक त्या ठिकाणी सुबक आकृती काढा.
  - (iv) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही **चार** प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दात लिहा : [20]
- (i) नसपेशीची रचना व कार्य स्पष्ट करा.
  - (ii) वेदन प्रक्रिया स्पष्ट करा.
  - (iii) सामाजिक प्रेरणा थोडक्यात स्पष्ट करा.
  - (iv) मुलभूत भावना थोडक्यात स्पष्ट करा.
  - (v) दिर्घकालीन स्मृतीचे वर्णन लिहा.
  - (vi) बुद्धीमत्तेच्या मुलभूत संकल्पना स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा : [20]
- (i) अंतःस्रावी ग्रंथीची कार्ये सविस्तर स्पष्ट करा.
  - (ii) सांवेदनिक संघटनेची तत्वे स्पष्ट करा.
  - (iii) भावनिक बुद्धीमत्तेचे मापन व महत्व स्पष्ट करा.
  - (iv) विचार प्रक्रियेचे प्रकार स्पष्ट करा.
3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दात लिहा : [20]
- (i) मानसशास्त्राची व्याख्या सांगून, मानसशास्त्राची विविध क्षेत्रे स्पष्ट करा.
  - (ii) व्यक्तिमत्त्व म्हणजे काय ? फ्राईडची व्यक्तिमत्त्व मनोविश्लेषण उपपत्ती स्पष्ट करा.
4. खालीलपैकी कोणत्याही चारावर थोडक्यात टिपा लिहा : [20]
- (i) नससंवाहक/चेतापारेषक
  - (ii) अवधान
  - (iii) प्रेरणा चक्र
  - (iv) धनात्मक व ऋणात्मक भावनांचा आरोग्यावर होणारा परिणाम
  - (v) प्रयत्न-प्रमाद अध्ययन पद्धती
  - (vi) अलौकीक बुद्धीमत्ता/प्रतिभावंत.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1024

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

GANDHIAN THOUGHT

(G-1 : Introduction to Gandhian Thought)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in 100 words each (any four) : [20]

- (i) Explain in short impact of Jain Philosophy on Gandhi.
- (ii) Briefly explain Gandhiji's opinion about Religion.
- (iii) Explain the term 'Satyagraha'.
- (iv) Explain in brief Gandhiji's views about caste system.
- (v) Explain in brief history of 'Dandi Satyagraha'.
- (vi) Briefly explain Gandhiji's role as a social reformer.

2. Answer the following questions in 200 words each (any two) : [20]

- (i) Explain fully Gandhiji's concept of 'Satya and Ahimsa'.
- (ii) Explain the features of 'Ideal Satyagrahi' according to Gandhiji.
- (iii) What is consistency between words and action derived by Gandhiji ?
- (iv) Explain the term 'fearlessness' in regard to Gandhiji.

3. Answer the following questions in 400 words (any one) : [20]

- (i) Explain the importance of Gandhiji's 'Ekadasavrata'.
- (ii) Explain fully Gandhiji's concept of an ideal state (Ramarajya).

P.T.O.

4. Write short notes on (any four) :

[20]

- (i) Sarvadharmasamabhava
- (ii) Concept of Fasting
- (iii) Concept of Means
- (iv) Kheda Satyagraha
- (v) Self-Respect
- (vi) Gandhiji : A Political Leader.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही चार):

[20]

- (i) गांधीजीवर जैन दर्शनाचा असलेला प्रभाव थोडक्यात सांगा.
- (ii) गांधीजीची धर्माची संकल्पना स्पष्ट करा.
- (iii) 'सत्याग्रह' ही संकल्पना थोडक्यात सांगा.
- (iv) जाती व्यवस्थेबद्दलचा गांधीजीचा दृष्टिकोन थोडक्यात सांगा.
- (v) 'दांडी सत्याग्रहाचा' इतिहास थोडक्यात स्पष्ट करा.
- (vi) गांधीजी एक समाजसुधारक म्हणून भूमिका स्पष्ट करा.

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) :

[20]

- (i) महात्मा गांधीची 'सत्य व अहिंसा' या संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.
- (ii) गांधीजीच्या मते 'आदर्श सत्याग्रहीच्या' अंगी कोणते गुण असावेत.
- (iii) महात्मा गांधी यांनी सांगितलेले शब्द आणि कृती यांच्या सुसंगतीचे तत्व काय आहे?
- (iv) गांधीजीच्या मते 'निर्भयता' ही संकल्पना स्पष्ट करा.

3. खालील प्रश्नाची 400 शब्दांत उत्तर लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (i) गांधीजीच्या 'एकादशव्रताचे' महत्व सांगा.
- (ii) गांधीजीची आदर्श राज्याची (रामराज्य) संकल्पना सविस्तर स्पष्ट करा.

4. संक्षिप्त टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (i) सर्वधर्मसमभाव
- (ii) उपोषणाची संकल्पना
- (iii) साधन संकल्पना
- (iv) खेडा सत्याग्रह
- (v) स्व-आदर
- (vi) गांधीजी : एक राजकीय नेता.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1025

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

YOGA

General Paper I

(Yogvidya)

(2013 PATTERN)

Time : Two Hours

Maximum Marks : 40

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Explain any *one* of the following questions in **50** words : [5]

(i) Importance of Yama in Social Health.

(ii) Use of Yoga Science.

2. Write short notes on (any *two*) : [10]

(i) Tadasana

(ii) Ujjai Pranayam

(iii) Kapalbhati

(iv) Jalandhar Bandha.

P.T.O.

3. Answer any *two* questions from the following in **200** to **250** words each : [15]

- (i) Explain the misconcepts about Yoga Science.
- (ii) Which types are Yoga pranali ?
- (iii) Explain the Patanjali Yogasutra.

4. Attempt any *one* question in detail : [10]

- (i) Explain importance of Swami Swatmaram's Hathyog Pradipika in daily life.
- (ii) Explain the scope and limitation of Yoga Science.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : दोन तास

एकूण गुण : 40

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणत्याही एकाचे **50** शब्दात स्पष्टीकरण द्या : [5]

- (i) सामाजिक स्वास्थ्यात यमांचे महत्त्व.
- (ii) योगशास्त्राचा उपयोग सांगा.

2. खालीलपैकी थोडक्यात टिपा द्या (कोणत्याही दोन) : [10]

- (i) ताडासन
- (ii) उज्जायीप्राणायाम
- (iii) कपालभाती
- (iv) जालंधर बंध.

3. खालीलपैकी कोणत्याही दोन प्रश्नांचे प्रत्येकी 200 ते 250 शब्दात उत्तर द्या : [15]

(i) योगशास्त्राबद्दलचे गैरसमज स्पष्ट करा.

(ii) योगाच्या विविध प्रणाली कोणत्या ?

(iii) पतंजल योगसूत्र स्पष्ट करा.

4. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर द्या : [10]

(i) स्वामी स्वात्मारामकृत हठयोगप्रदिपीकेचे दैनंदिन जीवनात महत्त्व स्पष्ट करा.

(ii) योगशास्त्राची व्याप्ती आणि मर्यादा स्पष्ट करा.

munotes.in

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1026

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

HISTORY OF CIVILIZATION

General Paper I

[Cultural History of Maharashtra (Upto 13th Century)]

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (i) Write term of culture.
- (ii) Inamgaon culture
- (iii) Shilahar dynasty
- (iv) Paintings and sculpture of Ajintha and Ellora
- (v) Nath cult
- (vi) Gatha Saptshati.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (i) Explain the cultural identity of Maharashtra.
- (ii) Write about social and cultural life of Yadavas.
- (iii) State about trade and commerce in Maharashtra.
- (iv) Take a review of Marathi Literature.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

- (i) Explain the position of women in Medieval Maharashtra.
- (ii) Write on Mahanubhav Cult Philosophy and its achievements.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (i) Geographical Identity of Maharashtra
- (ii) Origin of Marathi Language
- (iii) Gaongada
- (iv) Agriculture in Maharashtra
- (v) Architecture of Forts
- (vi) Mansollas.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दांत लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]

- (i) संस्कृती संकल्पना लिहा.
- (ii) इनामगाव संस्कृती
- (iii) शिलाहार राजवंश
- (iv) अजिंठा व वेरूळ लेणीतील चित्रकला व शिल्पकला
- (v) नाथ संप्रदाय
- (vi) गाथा सप्तशती.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (i) महाराष्ट्राची सांस्कृतिक ओळख स्पष्ट करा.
  - (ii) यादवकाळातील सामाजिक व सांस्कृतिक जीवनाबद्दल माहिती लिहा.
  - (iii) महाराष्ट्रातील व्यापार व उद्योगधंदे बदल चर्चा करा.
  - (iv) मराठी साहित्याचा थोडक्यात आढावा घ्या.
3. खालीलपैकी एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]
- (i) मध्ययुगीन महाराष्ट्रातील स्त्रीयांची स्थिती स्पष्ट करा.
  - (ii) महानुभाव संप्रदायाचे तत्वज्ञान व कार्याबद्दल लिहा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (i) महाराष्ट्राची भौगोलिक ओळख
  - (ii) मराठी भाषेची व्युत्पत्ती
  - (iii) गावगाडा
  - (iv) महाराष्ट्रातील शेती
  - (v) किल्ले स्थापत्य
  - (vi) मानसोल्लास.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1027

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

HOME ECONOMICS

G-1 : Household and General Economics

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- N.B. :—**
- (i) All questions are compulsory.
  - (ii) Diagrams must be drawn wherever necessary.
  - (iii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in 100 words each (any four) : [20]

- (i) Explain the role of Human Values in Human Life.
- (ii) Explain the merits of Home Management.
- (iii) How far do taxes affect family income ?
- (iv) Explain the Basic Economic Problems.
- (v) Explain the concept of Account keeping.
- (vi) Explain the relationship between Economics and other Social Sciences.

2. Answer the following questions in 200 words each (any two) : [20]

- (i) Explain the process of Home Management.
- (ii) Explain the elements of interior and exterior home decoration.
- (iii) Explain the functions of Money.
- (iv) What are the effects of Inflation ?

P.T.O.

3. Answer the following questions in **500** words (any *one*) : [20]

- (i) Explain the process of Decision-Making with suitable example.
- (ii) Explain the Law of Demand with suitable example.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (i) Problems of Poverty of India
- (ii) Determinants of Decision-Making
- (iii) Types of Price Elasticity of Demand
- (iv) Types of Human Goals
- (v) Sources of Family Income
- (vi) Features of Economics Law.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) आवश्यक तेथे सुबक आकृत्या काढा.

(iii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iv) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दांत लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]

- (i) मानवी मुल्याची मानवी जीवनातील भूमिका स्पष्ट करा.
- (ii) गृहव्यवस्थापनाचे गुण स्पष्ट करा.
- (iii) कौटुंबिक उत्पन्नावर कराचे कितपत परिणाम होतात ?
- (iv) मुलभुत आर्थिक प्रश्न स्पष्ट करा.
- (v) लेखा परिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- (vi) अर्थशास्त्र व इतर सामाजिक शास्त्रातील संबंध स्पष्ट करा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (i) गृहव्यवस्थापन प्रक्रिया स्पष्ट करा.
  - (ii) अंतर्गत व बहिर्गत गृहसजावटीचे घटक स्पष्ट करा.
  - (iii) पैशाची कार्ये स्पष्ट करा.
  - (iv) भाववाढीचे परिणाम कोणते ?
3. खालील प्रश्नांची उत्तर 500 शब्दांत लिहा (कोणताही एक) : [20]
- (i) आर्थिक निर्णय प्रक्रिया सोदाहरण स्पष्ट करा.
  - (ii) मागणीचा नियम सोदाहरण स्पष्ट करा.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (i) भारतातील दारिद्र्याची समस्या
  - (ii) आर्थिक निर्णयाचे निर्धारक
  - (iii) मागणीच्या किंमत लवचिकतेचे प्रकार
  - (iv) मानवी उद्दिष्टांचे प्रकार
  - (v) कॉटुंबिक उत्पन्नाचे मार्ग
  - (vi) आर्थिक नियमांची वैशिष्ट्ये.

Total No. of Questions—4+4+4]

[Total No. of Printed Pages—9

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1028

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

DEFENCE AND STRATEGIC STUDIES

D.S.G.-1(A) : Defence Mechanism of India

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (i) What are the functions of the Defence Committee of the Cabinet ?
- (ii) State the limitation of Signales.
- (iii) State the principles of Intelligence.
- (iv) What are the characteristics of Indian Airforce ?
- (v) State the role of A.S.C.
- (vi) What are the role of Border Security Force ?

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (i) Trace the growth of Indian Navy since 1947.
- (ii) State the characteristics and role of Armoured Corps.
- (iii) State the principles of Defence Organisation.
- (iv) What are the characteristics and role of Infantry ?

P.T.O.

3. Answer the following questions in 400 words each (any one) : [20]

- (i) State the characteristics, role and limitation of the Artillery.
- (ii) Explain with the help of chart the organization of Army Headquarter.

4. Write short notes on (any four) : [20]

- (i) Characteristics of Indian Navy
- (ii) Characteristics of Engineers
- (iii) Chiefs of Staff Committee
- (iv) Role of Indian Airforce
- (v) President
- (vi) Coast Guard.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांचे उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) केंद्रीय मंत्रीमंडळाच्या संरक्षण समितीची कार्ये कोणती ?
- (ii) संपर्क दलाच्या मर्यादा सांगा.
- (iii) शत्रूविषयक ज्ञानाची तत्वे सांगा.
- (iv) हवाई सेनेची वैशिष्ट्ये कोणती ?
- (v) ए.एस.सी. ची कामे सांगा.
- (vi) सीमा सुरक्षा दलाची कामे कोणती ?

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (i) 1947 पासूनच्या भारतीय नौसेनेच्या विकासाचा आढावा घ्या.
- (ii) चिलखती दलाची वैशिष्टे व कामे सांगा.
- (iii) लष्करी संघटनेची तत्त्वे सांगा.
- (iv) पायदळाची वैशिष्टे व कामे कोणती ?

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे 400 शब्दांत लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (i) तोफखान्याची वैशिष्टे, कामे व मर्यादा सांगा.
- (ii) आराखड्याच्या साहाय्याने भूसेना प्रमुख कार्यालयाची संघटना स्पष्ट करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (i) भारतीय नौदलाची वैशिष्टे
- (ii) इंजीनियर दलाची वैशिष्टे
- (iii) सेनाध्यक्ष समिती
- (iv) भारतीय हवाईदलाची कार्ये
- (v) राष्ट्रपती
- (vi) तटरक्षक दल.

D.S.G.-1(B) : Military Thinkers in 19th Century

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (i) Explain the strategic thought of A.H. Jomini.
- (ii) Explain the Military thought of H.V. Moltke.
- (iii) According to Lenin what is revolutionary war ?
- (iv) State the Douhet's theory of air power.
- (v) Explain the strategic thought of Marshal Foch.
- (vi) State the strategic thought of B.H. Liddle Hart.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (i) Explain the Schiieffen plan.
- (ii) Explain the Admiral A.T. Mahan's theory of Sea Power.
- (iii) Give Clausewitz's concept of total war.
- (iv) State the thought of Fuller regarding role of Armoured Corps.

3. Answer the following questions in **400** words each (any *one*) : [20]

- (i) Explain the Mackinder's Heart land theory.
- (ii) Explain the thought of Mao Zedong regarding Guerrilla tactics.

4. Write short notes on (any four) :

[20]

- (i) Lenin
- (ii) A.T. Mahan
- (iii) Marshal Foch
- (iv) Jomini
- (v) Mao Zedong
- (vi) Mackinder.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) :

[20]

- (i) ए. एच. ज्योमिनी यांचे सामरिक विचार स्पष्ट करा.
- (ii) एच. व्ही. मोल्टके यांचे लष्करी विचार स्पष्ट करा.
- (iii) लेनिनच्या मते क्रांतीकारी युद्ध म्हणजे काय ?
- (iv) डुहेट यांचा हवाई शक्तीचा सिद्धांत सांगा.
- (v) मार्शल फोच यांचे सामरिक विचार सांगा.
- (vi) बी. एच. लिडल हार्ट यांचे सामरिक विचार सांगा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) :

[20]

- (i) श्लायफेन योजना स्पष्ट करा.
- (ii) अँडमिरल ए. टी. महान यांचा सागरी सत्तेचा सिद्धांत स्पष्ट करा.
- (iii) क्लॉजविट्झ यांची सर्वकष युद्धाची संकल्पना सांगा.
- (iv) फुलर यांचे चिलखती दलाच्या भूमिकेविषयीचे विचार सांगा.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे 400 शब्दांत लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (i) मॅकिंडर यांचा मर्मभूमी सिद्धांत स्पष्ट करा.
- (ii) माओ झेडाँग यांचे गनिमी डावपेचाविषयीचे विचार स्पष्ट करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (i) लेनिन
- (ii) ए. टी. महान
- (iii) मार्शल फोच
- (iv) ज्योमिनी
- (v) माओ झेडाँग
- (vi) मॅकिंडर.

D.S.G.-1(C) : Post Cold War India's Security Environment

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (i) What is Globalization ?
- (ii) What are the effects of Water Pollution ?
- (iii) What are the Humanitarian Issues ?
- (iv) Explain the concept of Terrorism.
- (v) State the characteristics of New International Economic Order (NIEO).
- (vi) Explain the structure of N.C.T.C.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (i) Describe in detail the impact of Globalization on India.
- (ii) What are the India's Security Challenges ? Explain.
- (iii) Explain the new trends of Terrorism.
- (iv) Explain the India's status in New World Order.

3. Answer the following questions in **400** words (any *one*) : [20]

- (i) Explain in detail nature of Environmental Problems.
- (ii) Discuss the 'India's Counter Terrorism Policy'.

4. Write short notes on (any four) :

[20]

- (i) Insurgency
- (ii) Human Rights
- (iii) Human Security
- (iv) Types of Terrorism
- (v) Objectives of NAFTA
- (vi) N.C.T.C. Meaning.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मुळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) :

[20]

- (i) जागतिकीकरण म्हणजे काय ?
- (ii) जल प्रदूषणाचे परिणाम कोणते ?
- (iii) मानवहितवादी/मानवतावादी प्रश्न कोणते ?
- (iv) दहशतवादाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- (v) नविन आंतरराष्ट्रीय आर्थिक व्यवस्थेची (एन.आय.ई.ओ.) वैशिष्ट्ये सांगा.
- (vi) एन.सी.टी.सी. ची रचना स्पष्ट करा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (i) जागतिकीकरणाचा भारतावरील परिणाम सविस्तर विशद करा.
- (ii) भारताच्या सुरक्षेपुढील आव्हाने कोणती ? स्पष्ट करा.
- (iii) दहशतवादाचे नविन पैलू स्पष्ट करा.
- (iv) नविन जागतिक व्यवस्थेतील भारताचे स्थान स्पष्ट करा.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे 400 शब्दांत लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (i) पर्यावरणीय समस्यांचे स्वरूप सविस्तर स्पष्ट करा.
- (ii) भारताचे प्रतिदहशतवादाविषयीचे धोरण यावर चर्चा करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (i) विप्लव
- (ii) मानवी हक्क
- (iii) मानवी सुरक्षा
- (iv) दहशतवादाचे प्रकार
- (v) नाफ्ताची उद्दिष्टे
- (vi) एन.सी.टी.सी. अर्थ.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1029

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

SOCIAL WORK

(1) Social Reforms Movements in India

(2) Introduction to Social Welfare and Social Services

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer any *one* question in **500** words : [16]
State Antyodaya movement.

Or

Describe social services for handicapped.

2. Answer any *one* question in **500** words : [16]
Write on origin and development of social services in India during pre-British period.

Or

Highlight on activities of Arya Samaj.

3. Answer any *one* question in **500** words : [16]
State social work leads to social welfare.

Or

Describe specific social services for deprived sections of society.

P.T.O.

4. Answer any *one* question in **500** words : [16]
State planned provisions for Social Welfare for SEBCs (OBCs) in India.

Or

Describe social reform movements by Mahatma Gandhi.

5. Write short notes on (any *two*) : [16]
(a) Objectives of Brahmo Samaj
(b) Problems of unorganized workers
(c) Social welfare
(d) Gramdan movement.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. पुढीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [16]
अंत्योदय चळवळ सांगा.

किंवा

अपंगांसाठीच्या सामाजिक सेवांचे वर्णन करा.

2. पुढीलपैकी कोणत्याही **एका** प्रश्नाचे उत्तर **500** शब्दांत लिहा : [16]
भारतातील सामाजिक सेवांचा उगम व विकास लिहा.

किंवा

आर्य समाजाच्या कार्यावर प्रकाशझोत टाका.

3. पुढीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [16]
समाजकार्य हे सामाजिक कल्याणासाठी उद्युक्त करते स्पष्ट करा.

किंवा

समजातील उपेक्षित घटकांसाठीच्या सामाजिक सेवांचे वर्णन करा.

4. पुढीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [16]
सामाजिक व शैक्षणिक मागासवर्गीय SEBCs (ओबीसी) यांच्या सामाजिक कल्याणासाठीच्या नियोजित सुविधा सांगा.

किंवा

महात्मा गांधी यांच्या सामाजिक सुधारणावादी चळवळीचे वर्णन करा.

5. पुढीलपैकी दोहोंवर थोडक्यात टिपा लिहा : [20]
(अ) ब्राह्मो समाजाची उद्दिष्टे
(ब) असंघटीत कामगारांचे प्रश्न
(क) सामाजिक कल्याण
(ड) ग्रामदान चळवळ.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1030

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019
MATHEMATICAL STATISTICS
(Discrete Probability and Probability Distributions)
(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- N.B. :—**
- (i) All questions are compulsory.
  - (ii) Figures to the right indicate full marks.
  - (iii) Use of statistical tables and calculator is allowed.
  - (iv) Symbols have their usual meaning.
  - (v) Graph paper will be supplied on request.

1. Attempt each of the following :

- (A) State whether each of the following statements is true or false : [1 each]
- (i) Mean and standard deviation of geometric distribution are equal.
  - (ii) If A' and B' are independent, then A and B are independent.
  - (iii) Expected value of a constant is zero.
  - (iv) Correlation coefficient between $(3 - X)$ and $(5 - 3Y)$ is the same as that between X and Y .
- (B) Choose *correct* alternative in the following : [1 each]
- (i) The second central moment of Poisson distribution with mean m is :
    - (a) m
    - (b) $3m$
    - (c) m^2
    - (d) m^3

P.T.O.

(ii) If $X \rightarrow H(10, 6, 3)$, then the second factorial moment of X is :

- (a) 10
- (b) 6
- (c) 2
- (d) 3

(iii) If $E(Y) = 3$ where $Y = \frac{X-2}{5}$, then $E(X)$ is :

- (a) $1/5$
- (b) $17/5$
- (c) $5/17$
- (d) 17

(iv) Which of the following is a pair of mutually exclusive events in the drawing of a single card from a deck of 52 playing cards ?

- (a) A heart and a queen
- (b) An even number and a spade
- (c) A club and red card
- (d) An ace and an odd number

(C) Answer in brief : [2 each]

- (i) State the p.m.f. of negative binomial distribution. State its mean and variance.
- (ii) Let $X \rightarrow b(n, p)$; $E(X) = 4$ and $S.D.(X) = \sqrt{3}$. Find n , p and q .
- (iii) A symmetric die is rolled and number on uppermost face is noted. Find its probability distribution.
- (iv) State limitations of classical definition of probability.

2. Attempt any *four* of the following : [4×4=16]

- (a) A machine consists of two parts P_1 and P_2 . Probability of defect in $P_1 = 0.08$ and that in $P_2 = 0.05$. What is the probability that the assembled machine will not have any defect ?
- (b) Let (X, Y) be a discrete bivariate r.v. with the following joint p.m.f. :

X	Y			
	0	1	2	3
0	k	$3k$	$2k$	$4k$
1	$2k$	$6k$	$4k$	$8k$
2	$3k$	$9k$	$6k$	$12k$

- (i) Find k
- (ii) $E(XY)$.
- (c) Define probability mass function (p.m.f.). Determine c such that the following function is a p.m.f. :

$$P(X) = c \binom{5}{x}; \quad x = 0, 1, 2, 3, 4, 5.$$

- (d) Explain the concept of marginal and conditional probability distributions.
- (e) In a summer season a truck driver experiences on an average 1 puncture in 1000 km. Applying Poisson distribution, find the probability that there will be (i) no puncture (ii) two punctures in a journey of 3000 km.
- (f) Derive C.G.F. of geometric (p) distribution.

3. Attempt any *four* of the following : [4×4=16]

- (a) Define geometric distribution. A personnel officer knows that about 20% of the applicants for a certain position are suitable for the job. What is the probability that the 5th person interviewed will be the first one who is suitable ?
- (b) Define discrete uniform distribution. Find its mean and variance.
- (c) A random variable X has the following probability distribution :

X	P(X)
1	$3k$
2	$3k$
3	$5k$
4	$17k$
5	$9k$
6	$11k$
7	$13k$

- (i) Find k .
- (ii) Calculate mean and variance.
- (d) Suppose a fair coin is tossed thrice. Let X denote the number of heads and Y denote the number of tails. Obtain the joint probability distribution of (X, Y). Also obtain marginal distributions of X and Y.
- (e) Define hypergeometric distribution. State applications of hypergeometric distribution along with conditions for the application of the distribution.
- (f) Let A and B be two independent events defined on a sample space Ω . The probability that at least one event out of A and B occurs is 0.7, while the probability that A occurs is 0.5, determine the probability that A occurs.

4. Attempt any *two* of the following : [2×8=16]

(a) Suppose X and Y are two discrete random variables with joint probability distribution :

$$\{(X_i, Y_j, P_{ij}); i = 1, 2, \dots, m; j = 1, 2, \dots, n\}$$

Prove that :

(i) $E(X + Y) = E(X) + E(Y)$

(ii) $E(XY) = E(X) E(Y)$; if X and Y are independent.

(b) If X and Y are independent Poisson random variables with means m_1 and m_2 respectively, then find the conditional probability distribution of X given $X + Y$.

(c) Define Poisson distribution. Find its M.G.F. and C.G.F.

(d) State and prove Bayes' theorem.

5. Attempt any *one* of the following : [1×16=16]

(a) (i) The probability that a construction job will be finished on time is 0.7, the probability that there will be no strike is 0.6 and the probability that the job will be finished on time given that there are no strikes is 0.8.

(I) What is the probability that the job will be finished on time there will be no strikes ?

(II) What is the probability that there will have been no strikes given that the job is finished on time ? [6]

(ii) With usual notations prove that additive property does not hold good for geometric distribution. [6]

(iii) Obtain M.G.F. of discrete uniform distribution over $\{1, 2, \dots, n\}$. [4]

- (b) (i) For the following joint p.m.f. of (X, Y) , find k and hence compute $\text{Var}(3X + 4Y)$. [12]

X	Y		
	0	1	2
-1	$12k$	$15k$	$2k$
1	$7k$	$8k$	$12k$

- (ii) A card is drawn from an ordinary pack of 52 playing cards. What is the probability that it is a king; given that it is a face card ? [4]

Total No. of Questions—6]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1031

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

Optional English

Text : Interface : English Literature and Language

(General Paper I)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer the following questions in about **70** words each (any *three*) : [12]

- (i) What was Kalam's father's reaction when Kalam accepted the gift without his permission ?
- (ii) How, according to R.K. Narayan, do the Indians need to mark a Swadeshi Stamp on English ?
- (iii) Is Leslie a romantic girl ? Justify your answer.
- (iv) Compare and contrast the perspectives of the child and the father as reflected in 'A Day's Wait'.
- (v) How did Kalam's father influence Kalam's life during his childhood ?

P.T.O.

2. (A) Answer the following questions in about **70** words each (any *three*) : [12]

- (i) How does the poet's mood change from regret to joy in Sonnet 29 ?
- (ii) Write a note on the theme of the poem 'The World is Too Much With Us.'
- (iii) Compare the two worlds of the speaker and the listeners as depicted in the poem 'The Listeners'.
- (iv) What are the similarities that the poet refers to in 'No Men are Foreign' ?
- (v) Discuss the elements of humanism expressed in the poem 'No Men are Foreign'.

(B) Write short notes on the following (any *two*) : [6]

- (i) Speech is primary
- (ii) Creativity and productivity of language
- (iii) Expressive function of language
- (iv) Phatic function of language.

3. Answer the following questions in about **100** words each (any *two*) : [12]

- (i) Comment on the humorous elements in the story 'Upper Division Love'.
- (ii) Do you think that Nene is more sensible than Nnaemeka ? Justify your answer.

- (iii) What do you learn about Nigerian society as it is reflected in 'Marriage is a Private Affair' ?
- (iv) Discuss 'Upper Division Love' as a criticism on film crazy youth in India.
4. Answer the following questions in about **100** words each (any *two*) : [12]
- (i) The poem 'The Road Not Taken' is more about failure than success. Discuss.
- (ii) How does the speaker argue that the lover's world is different than the actual universe in the poem 'The Sun Rising' ?
- (iii) How do the mountain and the squirrel quarrel with each other ?
- (iv) How do the Black Americans continue to be the victims of racial discrimination as reflected in 'Ballad of the Landlord' ?
5. Answer the following questions in about **100** words each (any *two*) : [12]
- (i) Do you agree that 'Lithuania' is a horror play ? Justify your answer.
- (ii) 'The Daughter's cruelty is the outcome of her frustration'. Discuss.
- (iii) Discuss 'The Swan Song' as a tragedy.
- (iv) 'Svietlovidoff is a mixture of success and failure'. Discuss.

6. (A) Write a short note in about **50** words each (any *one*) : [4]
- (i) Phonetics and phonology
  - (ii) Semantics : A study of meaning.
- (B) (i) Identify the number of phonemes in the following words (any *two*) : [2]
- (a) gold
  - (b) sun
  - (c) set
  - (d) trip.
- (ii) Identify the structure of the following words in terms of C and V (any *four*) : [4]
- (a) pen
  - (b) tooth
  - (c) see
  - (d) fold
  - (e) but
  - (f) ton.
- (iii) Identify the vowels in the following words (any *four*) : [4]
- (a) kite
  - (b) sold
  - (c) up
  - (d) hook
  - (e) nun
  - (f) fan.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1033

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

COMMERCE

G-1 : (Organisation of Commerce)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer in **50** words each (any *two*) : [10]
- (1) Define meaning of 'Commerce'.
  - (2) Define the term 'Wholesaler'.
  - (3) Meaning of Barter system.
  - (4) Define the term Marketing.
2. Answer in **100** words each (any *four*) : [20]
- (1) Explain the scope of Commerce.
  - (2) Explain the services of Wholesaler.
  - (3) Explain the concept of Buyers and Sellers Market.
  - (4) Explain the nature of Trade.
  - (5) Explain the features of Life Insurance.
  - (6) Discuss evolution of Marketing.
3. Answer in **250** words each (any *three*) [30]
- (1) Explain the functions of Advertising.
  - (2) Explain the functions of Money.
  - (3) Explain the objectives of Marketing.
  - (4) Explain the functions of Packaging.
  - (5) Explain elements of Marketing.

P.T.O.

4. Answer in **500** words (any one) : [20]

- (1) Explain the nature, scope and benefits of Advertising.
- (2) Define the term Retail Trade and explain its importance.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 50 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [10]

- (1) 'वाणिज्य' या शब्दाचा अर्थ लिहा.
- (2) 'घाऊक व्यापारी' संज्ञेची व्याख्या द्या.
- (3) वस्तूविनिमय पद्धतीचा अर्थ सांगा.
- (4) विपणन संज्ञेची व्याख्या द्या.

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) [20]

- (1) वाणिज्याची व्याप्ती स्पष्ट करा.
- (2) घाऊक व्यापाऱ्याच्या सेवा स्पष्ट करा.
- (3) 'खरेदीदारांची आणि विक्रेत्यांची' बाजारपेठ ही संज्ञा स्पष्ट करा.
- (4) व्यापाराचे स्वरूप स्पष्ट करा.
- (5) जीवन विम्याची वैशिष्ट्ये स्पष्ट करा.
- (6) विपणनाची उत्क्रांती चर्चा करा.

3. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 250 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही तीन) : [30]

- (1) जाहिरातीची कार्ये स्पष्ट करा.
- (2) पैशाची कार्ये स्पष्ट करा.

- (3) विपणनाची उद्दिष्टे स्पष्ट करा.
- (4) बांधणीची कार्ये स्पष्ट करा.
- (5) विपणनाचे घटक स्पष्ट करा.

4. खालील प्रश्नांची 500 शब्दांत उत्तर लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (1) जाहिरातीचे स्वरूप, व्याप्ती आणि फायदे स्पष्ट करा.
- (2) किरकोळ व्यापार संज्ञेची व्याख्या द्या. किरकोळ व्यापाराचे महत्व स्पष्ट करा.

munotes.in

Total No. of Questions—4+4]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1034

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

G-1 : EDUCATION

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (i) Which are the objectives of education stated by Kothari Commission (1966) ?
- (ii) Explain the individual importance of education.
- (iii) Explain the concept of education told by Swami Vivekananda.
- (iv) What are the objectives of pre-primary education ?
- (v) Explain the advantages of experimental method.
- (vi) Explain the role of family in value development.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (i) Explain the role of education in social development.
- (ii) Explain the educational work of Mahatma Jyotirao Phule.
- (iii) What is value education ? Explain the values envisaged in the Constitution of India.
- (iv) Explain the advantages and limitations of introspection method.

P.T.O.

3. Answer the following questions in **400** words (any *one*) : [20]

- (i) What are the problems in primary education ? Give solutions to it.
- (ii) What is the meaning of mass communication media ? Explain the role of Radio in education with an example.

4. Write short notes in **50** words each (any *four*) : [20]

- (i) Shri-Niketan
- (ii) Formal Education
- (iii) Aims of ancient Indian education
- (iv) Role of education in national integrity development
- (v) Advantages of experimental method
- (vi) Concept of education.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दांत लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]

- (i) कोठारी आयोगाने सांगितलेली (1966) शिक्षणाची उद्दिष्ट्ये कोणती ?
- (ii) शिक्षणाचे वैयक्तिक महत्त्व स्पष्ट करा.
- (iii) स्वामी विवेकानंदांनी सांगितलेली शिक्षणाची संकल्पना स्पष्ट करा.
- (iv) पूर्व प्राथमिक शिक्षणाची उद्दिष्ट्ये कोणती ?
- (v) प्रायोगिक पद्धतीचे फायदे स्पष्ट करा.
- (vi) मूल्य विकासामध्ये कुटुंबाची भूमिका स्पष्ट करा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (i) सामाजिक विकासामध्ये शिक्षणाची भूमिका स्पष्ट करा.
- (ii) महात्मा ज्योतिराव फुले यांचे शैक्षणिक कार्य स्पष्ट करा.
- (iii) मूल्य शिक्षण म्हणजे काय ? भारतीय राज्यघटनेने घालून दिलेली मूल्ये स्पष्ट करा.
- (iv) आत्मनिरिक्षण पद्धतीचे गुण व मर्यादा स्पष्ट करा.

3. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 400 शब्दांत लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (i) प्राथमिक शिक्षणातील समस्या कोणत्या ? त्या दूर करण्यासाठी उपाय सूचवा.
- (ii) समूह संपर्क साधने म्हणजे काय ? आकाशवाणीची शिक्षणातील भूमिका सोदाहरण स्पष्ट करा.

4. प्रत्येकी 50 शब्दांत टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) श्रीनिकेतन
- (ii) औपचारिक शिक्षण
- (iii) प्राचीन भारतीय शिक्षणाची ध्येये
- (iv) राष्ट्रीय एकात्मता विकासात शिक्षणाची भूमिका
- (v) प्रायोगिक पद्धतीचे फायदे
- (vi) शिक्षणाची संकल्पना.

G-1 : EDUCATION

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (i) Write the merits of observation method.
- (ii) Write the importance of pre-primary education.
- (iii) Explain the importance of population education.
- (iv) Write the concept of Earn and Learn scheme.
- (v) Write the objectives of environmental education.
- (vi) Write the objectives of education stated in Kothari Commission (1966).

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (i) Explain the education philosophy of Mahatma Jyotirao Phule.
- (ii) Explain the role of Radio in education.
- (iii) Explain the functions of family.
- (iv) Explain difference between formal and non-formal education.

3. Answer any *one* question in **400** words : [20]

- (i) Explain in detail the educational work of Maharshi Karve.
- (ii) What are the causes of stagnation and wastage in primary education ? Suggest remedies to overcome these problems.

4. Write short notes in **50** words each (any *four*) : [20]

- (i) Concept of Education
- (ii) Importance of Adult Education
- (iii) Importance of Television in Education
- (iv) Aims of Ancient Indian Education
- (v) Limitations of Introspection Method
- (vi) Nature of Educational Psychology.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी **100** शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) निरीक्षण पद्धतीचे फायदे लिहा.
- (ii) पूर्व प्राथमिक शिक्षणाचे महत्त्व लिहा.
- (iii) लोकसंख्या शिक्षणाचे महत्त्व स्पष्ट करा.
- (iv) कमवा-शिका योजनेची संकल्पना लिहा.
- (v) पर्यावरण शिक्षणाची उद्दिष्टे लिहा.
- (vi) कोठारी शिक्षण आयोगाने (1966) सांगितलेली शिक्षणाची उद्दिष्टे लिहा.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **200** शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (i) महात्मा ज्योतिराव फुले यांचे शैक्षणिक तत्वज्ञान स्पष्ट करा.
- (ii) आकाशवाणीची शिक्षणातील भूमिका स्पष्ट करा.
- (iii) कुटूंबाची कार्ये स्पष्ट करा.
- (iv) औपचारिक व अनौपचारिक शिक्षणातील फरक स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणताही एक प्रश्नाचे उत्तर 400 शब्दांत लिहा : [20]

- (i) महर्षि कर्वे यांचे शैक्षणिक कार्य सविस्तर स्पष्ट करा.
- (ii) प्राथमिक शिक्षणातील स्थगन व गळतीची कारणे कोणती ? ती दूर करण्यासाठी उपाय सूचवा.

4. प्रत्येकी 50 शब्दांत टिपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) शिक्षणाची संकल्पना
- (ii) प्रौढ शिक्षणाचे महत्त्व
- (iii) शिक्षणातील दूरदर्शनचे महत्त्व
- (iv) प्राचीन भारतीय शिक्षणाची ध्येय
- (v) आत्मनिरीक्षण पद्धतीच्या मर्यादा
- (vi) शैक्षणिक मानसशास्त्राचे स्वरूप.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1035

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

MATHEMATICS

FMG-1 : Industrial Mathematics

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- N.B. :—** (i) All questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *eight* of the following : [16]

- (a) Factor the equation $x^2 + 11x + 24$ using the integer coefficients.
- (b) Find the slope of the linear function passing through the points (2, 1) and (5, 8).
- (c) Solve :
 $9(2x + 3) - 2x = 11 + 5(2x - 1).$
- (d) Define continuous function.
- (e) Define inflection point of a function.
- (f) If $A = \begin{bmatrix} 2 & 3 \\ 4 & 5 \end{bmatrix}$ and $B = \begin{bmatrix} 3 & 2 \\ 4 & 1 \end{bmatrix}$, then find $A + 3B$.
- (g) Define slack and surplus variables.
- (h) Evaluate :

$$\int 2x \sin x \, dx.$$

P.T.O.

(i) Find :

$$\int 3^{2x} dx.$$

(j) Give an example of a matrix A such that $A^2 = A$.

2. Attempt any *four* of the following : [16]

(a) Let

$$f(x) = \begin{cases} \frac{x^2 - 2x}{x}, & \text{if } x \neq 0; \\ 2, & \text{if } x = 0. \end{cases}$$

Discuss the continuity of $f(x)$.

(b) Evaluate :

$$\lim_{x \rightarrow 1} \frac{e^x - 1}{x}.$$

(c) If $f(x) = g(x) + h(x)$, then prove that $f'(x) = g'(x) + h'(x)$.

(d) If $5x^4y = 9x^7 - 8x^6$, then find $\frac{dy}{dx}$.

(e) If $f(x) = (6x + 7)^4$, then find $f''(2)$ and $f'''(2)$.

(f) Find the slope and y intercept of the following equations :

(i) $4y - 3x = 7$

(ii) $9y = 2x + 17$.

3. Attempt any *two* of the following : [16]

(a) Let $f(x) = -x^3 + 3x^2 + 45x + 7$. Find :

(i) Critical points.

(ii) Relative minimum and maximum.

(iii) Inflection point.

(b) Sketch the graph of the function :

$$f(x) = -2x^3 + 12x^2 + 72x - 70.$$

(c) Find the marginal cost and average cost of the following functions at $Q = 2$:

(i) $TC = Q^2 + 9Q + 16$

(ii) $TC = 24Q - Q^2$.

4. Attempt any *four* of the following :

[16]

(a) Find value of a and b such that :

$$\begin{bmatrix} 1 & 2 \\ 3 & -2 \end{bmatrix} \begin{bmatrix} a \\ b \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} 5 \\ -1 \end{bmatrix}.$$

(b) If $A = \begin{bmatrix} 1 & 3 \\ 2 & 5 \end{bmatrix}$ and $B = \begin{bmatrix} 7 & 2 \\ 4 & 1 \end{bmatrix}$, then find AB .

(c) Evaluate :

$$\int_1^2 \left(8x^{\frac{1}{3}} + 5x^{\frac{-1}{3}} \right) dx.$$

(d) Evaluate the area between the curves $y_1 = 8 - x^2$ and $y_2 = -x + 6$ from $x = -1$ to $x = 2$.

(e) Solve the following LPP :

Maximize : $Z = x + 2y$

Subject to : $x + y \leq 4$

$$x \leq 1$$

$$x, y \geq 0$$

(f) Draw the feasible region for the following inequalities :

$$x + y \geq 3$$

$$x \leq 2$$

$$y \leq 2$$

$$x, y \geq 0$$

5. Attempt any *two* of the following : [16]

(a) A calculator company produces a handheld calculator and a scientific calculator. Because of limitations on production capacity, no more than 250 scientific and 200 handheld calculators can be made daily.

To satisfy a shipping contract, a minimum of 250 calculators must be shipped each day. If each scientific calculator sold, results in a 20 rupees loss, but each handheld calculator produces a 50 rupees profit; then how many of each type should be manufactured daily to maximize the net profit ?

(b) Use the Gaussian elimination method to solve the following system of equations :

$$x + y + z = 6$$

$$3x - y + z = 4$$

$$x + 2y + 3z = 14.$$

(c) (i) Evaluate :

$$\int x^2 \sin x \, dx.$$

(ii) Find the producers surplus (PS) for the following supply curves at the level indicated :

$$P = Q^2 + 4Q + 60; Q_0 = 5, P_0 = 85.$$

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1036

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

PHYSICAL EDUCATION

(2013 PATTERN)

Time : Two Hours

Maximum Marks : 40

- N.B. :—** (i) All questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.
(iii) Draw the diagrams wherever necessary.

1. Answer the following in **50** words each (any *two*) : [5]
  - (A) List down the skills of Volleyball.
  - (B) Write the nature of training methods.
  - (C) Write the aim of physical education and list down the objectives of Physical Education.
2. Answer the following in **100** words each (any *two*) : [10]
  - (A) Write the primary structure of first aid and write importance of first aid.
  - (B) Write meaning and importance of recreational game.
  - (C) List down the skills of Judo and explain the rules of Judo.
3. Answer the following in **200-250** words each (any *two*) : [15]
  - (A) Write the importance of physical education in health aspects.

P.T.O.

- (B) List down the committees for organisation of sports competition and his function.
- (C) Write the meaning of physical fitness and write its importance in human life.

4. Answer in **500** words (any one) : [10]

- (A) Draw a neat diagram of Kabaddi ground (M) with all measurements. Explain different skills of Kabaddi.
- (B) Define sports biomechanics and explain its primary nature.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : दोन तास

एकूण गुण : 40

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) आवश्यक तेथे आकृती काढा.

1. खालील प्रश्नांची **50** शब्दांत उत्तरे लिहा (फक्त दोन) : [5]

- (अ) व्हॉलीबॉल खेळ प्रकारांच्या कौशल्याची यादी द्या.
- (ब) प्रशिक्षण पद्धतीची यादी द्या.
- (क) शारीरिक शिक्षणाचे ध्येय सांगून उद्दिष्टांची यादी द्या.

2. खालील प्रश्नांची **100** शब्दांत उत्तरे लिहा (फक्त दोन) : [10]

- (अ) प्रथमोपचाराचे प्राथमिक स्वरूप सांगून त्याची उपयुक्तता स्पष्ट करा.
- (ब) मनोरंजनात्मक खेळाचा अर्थ व महत्व सांगा.
- (क) ज्युडो खेळाच्या कौशल्याची यादी द्या व या खेळाचे नियम स्पष्ट करा.

3. खालील प्रश्नांची **200-250** शब्दांत उत्तरे लिहा (फक्त दोन) : [15]

(अ) शारीरिक शिक्षणाचे आरोग्याचे दृष्टीने महत्त्व सांगा.

(ब) क्रीडा स्पर्धा आयोजनासाठी लागणाऱ्या विविध समित्यांची यादी द्या व त्यांची कार्ये सांगा.

(क) शारीरिक सुदृढतेचा अर्थ सांगून त्यांचे मानवीजीवनात महत्त्व सांगा.

4. खालील प्रश्नाची **500** शब्दांत उत्तरे लिहा (फक्त एक) : [10]

(अ) कबड्डी खेळाच्या (पुरुषगटाच्या) मैदानाची मोजमापासह आकृती काढा व वेगवेगळ्या कौशल्यांचे वर्णन करा.

(ब) जिवयांत्रिकी शास्त्राची व्याख्या देवून त्याचे प्राथमिक स्वरूप स्पष्ट करा.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1037

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

MATHEMATICS

MG-1 : Algebra and Geometry

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- N.B. :—** (i) All questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *eight* of the following : [16]

- (a) If $a \equiv b(\text{mod } m)$ and $b \equiv c(\text{mod } m)$, then show that $a \equiv c(\text{mod } m)$.
- (b) Let $X = \{a, b, c, d\}$. Construct an example of a relation on X such that the relation is symmetric, transitive but not reflexive.
- (c) State remainder theorem for polynomials.
- (d) Find eigen values of the matrix :

$$A = \begin{bmatrix} -2 & -1 \\ 5 & 4 \end{bmatrix}.$$

- (e) State Cayley Hamilton theorem for matrices.
- (f) Shift the origin to the point $(-1, 2)$ and transform the equation :

$$x^2 - y^2 + 2x + 4y = 0.$$

- (g) Find the equation of the plane passing through the point $(2, 1, -3)$ and parallel to the plane $x + 2y + 3z = 8$.

P.T.O.

- (h) Find the equations of a line joining the points $(-2, 1, 3)$ and $(3, 1, -2)$.
- (i) Find the centre and radius of the sphere :

$$x^2 + y^2 + z^2 - 2x + 4y + 6z + 5 = 0.$$
- (j) Define right circular cylinder.

2. Attempt any *four* of the following : [16]

- (a) Using principle of mathematical induction, prove that $3/n^3 + 2n$, where n is a positive integer.
- (b) List all the integers x in the range $1 \leq x < 80$, which satisfy $x \equiv 5(\text{mod } 8)$.
- (c) Solve the equation $8x^3 - 36x^2 + 46x - 15 = 0$; given that the roots are in A.P.
- (d) If p is a prime and a, b are integers such that p/ab , then prove that either p/a or p/b .
- (e) Solve the following system of equations by using Gauss elimination method :

$$x + y + 2z = 9$$

$$2x + 4y - 3z = 1$$

$$3x + 6y - 5z = 0.$$

- (f) Verify Cayley Hamilton theorem for the matrix :

$$A = \begin{bmatrix} 0 & 1 & 2 \\ 1 & 2 & 3 \\ 3 & 1 & 1 \end{bmatrix}.$$

3. Attempt any *two* of the following : [16]

(a) Find g.c.d. 'd' of 3645 and 2357. Also find x_0, y_0 such that $d = 3645x_0 + 2357y_0$ where x_0, y_0 are integers.

(b) Determine the values of k so that the system :

$$x + y + kz = 1$$

$$x + ky + z = 1$$

$$kx + y + z = 1,$$

has :

(i) a unique solution,

(ii) no solution

(iii) infinite number of solutions.

(c) (i) Let A be the set of all the lines in the plane. Define a relation R on A by lRm if and only if l is parallel to m then show that R is an equivalence relation.

(ii) Prepare multiplication table for Z_6 . Also find multiplicative inverse of element in Z_6 if exist.

4. Attempt any *four* of the following : [16]

(a) Shift the origin to a suitable point so that the equation $x^2 - 6x - 4y - 1 = 0$ will be in the form $x^2 = 4by$. State the value of b .

(b) Find the equation of the plane containing the line $\frac{x+2}{2} = \frac{y+3}{3} = \frac{z-4}{-2}$ and the point (0, 6, 0).

(c) Find the equations of a line through (-2, 3, 4) and parallel to the planes $2x + 3y + 4z = 5$ and $3x + 4y + 5z = 6$.

(d) Show that the lines :

$$\frac{x-1}{-1} = \frac{y-8}{7} = \frac{z-2}{2} \quad \text{and} \quad \frac{x+1}{1} = \frac{y-2}{-1} = \frac{z+4}{1}$$

are coplanar.

(e) Find the centre and the radius of the circle :

$$x^2 + y^2 + z^2 - 2y - 4z = 11,$$

$$x + 2y + 2z = 15.$$

(f) Find the equation of the right circular cone with vertex at (2, -1, 4), the line

$$\frac{x-2}{1} = \frac{y+1}{2} = \frac{z-4}{-1}$$

as the axis and semi-vertical angle $\cos^{-1}\left(\frac{4}{\sqrt{6}}\right)$.

5. Attempt any *two* of the following : [16]

(a) Reduce the equation $3x^2 + 2xy + 3y^2 - 4x + 2y + 1 = 0$ to standard form and name the conic.

(b) Find the equation of the sphere passing through the points :

A(1, 0, -1), B(2, 1, 0), C(1, 1, -1) and D(1, 1, 1).

(c) (i) Find the equations of the line of shortest distance between the skew lines :

$$\frac{x-1}{2} = \frac{y-2}{3} = \frac{z-4}{4} \quad \text{and} \quad \frac{x-2}{3} = \frac{y-4}{4} = \frac{z-5}{5}.$$

(ii) Find equation of the right circular cylinder whose axis is the line :

$$\frac{x-\alpha}{l} = \frac{y-\beta}{m} = \frac{z-\gamma}{n},$$

where l, m, n are direction ratios and radius r .

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—7

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1038

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019
STATISTICAL PREREQUISITES
(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- N.B. :—**
- (i) All questions are compulsory.
  - (ii) Figures to the right indicate full marks.
  - (iii) Calculator and statistical tables are allowed.
  - (iv) Symbols and abbreviation have their usual meaning.

1. Attempt each of the following :

(A) State whether each of the following statement is true or false : [1 each]

- (i) First raw moment is variance.
- (ii) For mesokurtic distribution, $v_2 = 0$.
- (iii) Mean is always greater than median.
- (iv) Index number for base year is always 100.

(B) Choose *correct* alternative : [1 each]

- (i) We can find mode graphically by using .....
  - (a) Histogram
  - (b) Ogive curve
  - (c) Box plot
  - (d) All of the above

P.T.O.

(ii) If first moment about 2 is 5, then mean is ..... .

(a) 2

(b) 5

(c) 7

(d) 3

(iii) For symmetric distribution, v_1 is ..... .

(a) = 0

(b) > 0

(c) < 0

(d) None of the above

(iv) The second moment about mean is ..... .

(a) Mean

(b) Variance

(c) Mode

(d) Median

(C) Answer in brief :

[2 each]

(i) State any *two* merits of median.

(ii) Find median of first five positive integer.

(iii) Define ratio scale with *one* illustration.

(iv) Define coefficient of correlation.

2. Attempt any *four* of the following : [4×4=16]

- (a) The mean and variance of the distribution are 3 and 2 respectively. Find first central moment and second moment about origin.
- (b) Write a note on population and sample.
- (c) Define positive attributes and negative attributes.
- (d) If two observations are 10 and 20, then verify the relation :

$$AM \geq GM \geq HM.$$

- (e) Calculate 3rd quartile from the following frequency distribution :

Class	Frequency
0—10	15
10—20	45
20—30	36
30—40	30
40—50	24

- (f) Draw frequency curve for the following frequency distribution :

Class	Frequency
0—100	5
100—200	12
200—300	15
300—400	10
400—500	8

3. Attempt any *four* of the following :

[4×4=16]

- (a) Write a note on regression.
- (b) State condition of consistency for three attributes.
- (c) Define the following :
  - (i) Ultimate class frequency
  - (ii) Manifold classification.
- (d) Calculate mode from the following frequency distribution :

Class	Frequency
10—12	8
12—14	12
14—16	15
16—18	22
18—20	10
20—22	8

- (e) For a moderately skewed distribution mean, mode and coefficient of skewness are 86, 68 and 0.42 respectively. Find coefficient of variation.
- (f) Compute Fisher's price index number from the following data :

Commodity	p_0	q_0	p_1	q_1
A	10	20	12	30
B	8	40	9	50
C	25	10	30	20

4. Attempt any *two* of the following : [2×8=16]

(a) (i) Write a note on simple random sampling. [4]

(ii) Compute variance for the data given below : [4]

Class	Frequency
1—3	2
3—5	5
5—7	10
7—9	5
9—11	3

(b) (i) Express first four moments about mean in terms of moments about origin. [4]

(ii) Compute geometric mean for the data given below : [4]

X	F
1	5
2	10
3	15
4	12
5	8

- (c) Compute mean deviation about mean for the data given below : [8]

Class	Frequency
100—200	15
200—300	21
300—400	40
400—500	19
500—600	8

- (d) Compute coefficient of correlation between X and Y from the data given below : [8]

X	Y
10	9
19	8
18	12
9	11
14	7

5. Attempt any *one* of the following : [1×16=16]

- (a) (i) Explain the consideration in the construction of consumer price index numbers. [8]

- (ii) Fit a second degree parabola to the data given below by taking Y as dependent variable : [8]

X	Y
1	110
2	150
3	190
4	210
5	350
6	410

- (b) (i) Explain the least square method of fitting the exponential curve of type $Y = a.b^X$. [4]
- (ii) Explain the term skewness. [4]
- (iii) Examine the consistency of the following data : [8]
- N = 1090, (A) = 440, (B) = 420, (C) = 440,
(AB) = 410, (BC) = 400, (AC) = 360.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—8

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1039

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

LOGIC

G-I : Introduction to Logic and Principles of Reasoning

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer any *four* of the following : [20]

(1) Symbolize the following propositions using the symbols given in bracket :

(i) India is not aggressive. (I)

(ii) Either the patient is alive or dead. (A, D)

(iii) If individual is brilliant then he will have the opportunities. (I, O)

(iv) Madhuri is not writing and reading as well. (W, R)

(v) You will get full marks if and only if you write correct answers. (M, A)

P.T.O.

- (2) Determine whether the following statement forms are tautologies, contradictory or contingent with the help of truth table or truth tree method (any *two*) :
- (i) $q \cdot (p \cdot \sim p)$
  - (ii) $\sim p \vee (q \equiv r)$
  - (iii) $q \cdot (q \cdot \sim p)$
  - (iv) $\sim p \vee (p \cdot q)$
- (3) Determine whether the following statement forms are tautologous with the help of shorter truth table (any *two*) :
- (i) $q \supset (p \cdot q)$
  - (ii) $(p \supset q) \supset (\sim p \vee q)$
  - (iii) $p \supset (p \vee q)$
  - (iv) $(p \supset \sim p) \cdot (\sim p \supset p)$
- (4) What is obversion ?
- (5) Square of opposition.
- (6) Explain the truth table method.

2. Answer any *two* of the following : [20]

- (1) Prove validity of the following arguments (any *two*) :
- (a) $p \cdot q$
 $p \supset f / \therefore f$
  - (b) $p \supset q$
 $q \supset r$
 $p / \therefore r \vee s$
  - (c) $\sim p \vee q$
 $\sim q / \therefore \sim p \vee r$

$$\begin{aligned}
 (d) \quad & p \supset q \\
 & p \vee p \\
 & \sim q / \therefore \sim p \cdot p
 \end{aligned}$$

(2) Convert and obvert the following propositions :

- (i) All teachers are brilliant.
- (ii) Some books are valuable.
- (iii) Not a single banana is red.
- (iv) All animals are honest.
- (v) Some rivers are not long.

(3) Explain inductive and deductive branches of logic.

(4) Explain figures of categorical syllogism.

3. Answer any *one* of the following : [20]

(1) What is Fallacy ? Explain types of fallacies.

(2) (a) Demonstrate the invalidity of any *two* of the following arguments :

$$\begin{aligned}
 (1) \quad & p \supset (q \supset r) \\
 & \sim r \cdot \sim p
 \end{aligned}$$

$$/ \therefore \sim p \supset r$$

$$\begin{aligned}
 (2) \quad & p \supset q \\
 & \sim r \vee q
 \end{aligned}$$

$$/ \therefore p \supset \sim r$$

$$(3) \quad A \supset B$$

$$C \supset D$$

$$A \vee D$$

$$/ \therefore B \vee C$$

$$(4) \quad (S \cdot T) \supset U$$

$$S \supset \sim U$$

$$/ \therefore \sim U \supset W$$

$$(b) \quad \text{If : } U = \{1, 2, 3, 4, 5, 6, 7\}$$

$$A = \{1, 2\}, B = \{1, 3, 5\}, C = \{2, 3, 5, 7\} \text{ \&}$$

$$D = \{4, 5, 6, 7\},$$

then list the elements of the following sets :

$$(i) \quad A \cup B$$

$$(ii) \quad C \cap B$$

$$(iii) \quad \sim C \cup D$$

$$(iv) \quad \sim A \cap \sim B$$

$$(v) \quad D \cap \sim A.$$

4. Write short notes on any *four* of the following : [20]

(i) Universal set

(ii) Shorter truth table

(iii) Propositional variables and constants

(iv) Disjunctive proposition

(v) Rules of inference (any *two*)

(vi) Proposition and sentence.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.

(ii) उजवीकडील अंक पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालीलपैकी कोणतेही चार प्रश्न सोडवा : [20]

(1) कंसात दिलेल्या चिन्हांचा उपयोग करून खालील विधाने चिन्हांकित करा :

(i) भारत आक्रमक नाही. (I)

(ii) एकतर रुग्ण जिवंत असेल किंवा मृत. (A, D)

(iii) जर व्यक्ती बुद्धीमान असेल तर तिला जास्त संधी मिळतात. (I, O)

(iv) माधुरी लिहितही नाही आणि वाचतही नाही. (W, R)

(v) जर तुम्ही अचूक उत्तरे लिहली तर आणि तरच तुम्हाला पूर्ण गुण मिळतील.

(M, A)

(2) सत्यता कोष्टक पद्धती किंवा सत्यता वृक्ष पद्धतीच्या आधारे खालील विधाने सर्वतः सत्य, सर्वतः असत्य की नैमित्तिक सत्यासत्य आहेत ते ठरवा (कोणतेही दोन) :

(i) $q \cdot (p \cdot \sim p)$

(ii) $\sim p \vee (q \equiv r)$

(iii) $q \cdot (q \cdot \sim p)$

(iv) $\sim p \vee (p \cdot q)$

(3) लघुसत्यता कोष्टक पद्धतीने खालील विधाने सर्वतः सत्य आहेत का ते ठरवा (कोणतेही दोन) :

(i) $q \supset (p \cdot q)$

- (ii) $(p \supset q) \supset (\sim p \vee q)$
- (iii) $p \supset (p \vee q)$
- (iv) $(p \supset \sim p) \cdot (\sim p \supset p)$
- (4) प्रतिवर्तन म्हणजे काय ?
- (5) विधान प्रतियोग चौरस.
- (6) सत्यता कोष्टक पद्धती स्पष्ट करा.

2. खालीलपैकी कोणतेही दोन प्रश्न सोडवा :

[20]

(1) खालील युक्तिवादाची सिद्धता द्या (कोणतेही दोन) :

- (a) $p \cdot q$
 $p \supset f / \therefore f$
- (b) $p \supset q$
 $q \supset r$
 $p / \therefore r \vee s$
- (c) $\sim p \vee q$
 $\sim q / \therefore \sim p \vee r$
- (d) $p \supset q$
 $p \vee p$
 $\sim q / \therefore \sim p \cdot p$

(2) पुढील विधानांचे परिवर्तन व प्रतिवर्तन करा :

- (i) सर्व शिक्षक हुशार असतात.
- (ii) काही पुस्तके मौल्यवान असतात.
- (iii) एकही केळी लाल नसते.
- (iv) सर्व प्राणी प्रामाणिक असतात.
- (v) काही नद्या लांब नसतात.

- (3) विगमन आणि निगमन या तर्कशास्त्राच्या शाखा स्पष्ट करा.
 (4) निरूपाधिक संविधानाच्या आकृत्या स्पष्ट करा.

3. खालीलपैकी कोणताही एका प्रश्न सोडवा :

[20]

- (1) तर्कदोष म्हणजे काय ? तर्कदोषाचे प्रकार स्पष्ट करा.
 (2) (अ) खालीलपैकी कोणत्याही दोन युक्तिवादाची अवैधता सिद्ध करा :

$$(1) \quad p \supset (q \supset r)$$

$$\sim r \cdot \sim p$$

$$\hline / \therefore \sim p \supset r$$

$$(2) \quad p \supset q$$

$$\sim r \vee q$$

$$\hline / \therefore p \supset \sim r$$

$$(3) \quad A \supset B$$

$$C \supset D$$

$$A \vee D$$

$$\hline / \therefore B \vee C$$

$$(4) \quad (S \cdot T) \supset U$$

$$S \supset \sim U$$

$$\hline / \therefore \sim U \supset W$$

(ब) जर : $U = \{1, 2, 3, 4, 5, 6, 7\}$

$A = \{1, 2\}$, $B = \{1, 3, 5\}$, $C = \{2, 3, 5, 7\}$ &

$D = \{4, 5, 6, 7\}$,

तर पुढील संचाचे घटक सांगा :

(i) $A \cup B$

(ii) $C \cap B$

(iii) $\sim C \cup D$

(iv) $\sim A \cap \sim B$

(v) $D \cap \sim A$.

4. खालीलपैकी कोणत्याही चारवर थोडक्यात टिपा लिहा :

[20]

(i) विश्वसंच

(ii) लघुसत्यता कोष्टक पद्धती

(iii) विधान चरे व अचरे

(iv) वैकल्पिक विधान

(v) अनुमानाचे नियम (कोणतेही दोन)

(vi) विधान आणि वाक्य.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1040

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

SOCIOLOGY

G-1 : Introduction to Sociology

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Primary and secondary group.
- (2) Sociology and role of media.
- (3) Conformation and Deviance.
- (4) Meaning and definition of sociology.
- (5) Meaning of social movement.
- (6) Elements of social structure.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (1) Discuss the nature of sociology as science.
- (2) Define socialization. Discuss the objectives of socialization.
- (3) Explain the types of social mobility.
- (4) Define social control. Explain the types of social control.

3. Answer the following questions in **400** words (any *one*) : [20]

- (1) Define Culture. Discuss the characteristics of culture.
- (2) What is social change ? Discuss the factors of social change.

P.T.O.

4. Write short notes on (any four) :

[20]

- (1) Characteristics of society.
- (2) Reference group.
- (3) Personality development.
- (4) Types of social control.
- (5) Gender.
- (6) Sociology and social work.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 100 शब्दांत लिहा (कोणतेही चार) :

[20]

- (1) प्राथमिक समूह आणि दुय्यम समूह.
- (2) समाजशास्त्र आणि माध्यमांची भूमिका.
- (3) अनुचळन आणि विचलन.
- (4) समाजशास्त्राचा अर्थ आणि व्याख्या.
- (5) सामाजिक चळवळ म्हणजे काय?
- (6) समाज संरचनेचे घटक.

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दांत लिहा (कोणतेही दोन) :

[20]

- (1) समाजशास्त्राचे भारतीय स्वरूप विशद करा.
- (2) सामाजिकरणाची व्याख्या व उद्दिष्टाची चर्चा करा.
- (3) सामाजिक गतिशीलतेचे प्रकार स्पष्ट करा.
- (4) सामाजिक नियंत्रणाची व्याख्या लिहा व सामाजिक नियंत्रणाचे प्रकार स्पष्ट करा.

3. खालील प्रश्नांचे 400 शब्दांत उत्तर लिहा (कोणताही एक) : [20]

- (1) संस्कृतीची व्याख्या लिहा आणि संस्कृतीच्या वैशिष्ट्यांची चर्चा करा.
- (2) सामाजिक परिवर्तन म्हणजे काय? सामाजिक परिवर्तनाच्या घटकांची चर्चा करा.

4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]

- (1) समाजाची वैशिष्टे
- (2) संदर्भसमूह
- (3) व्यक्तीभाव विकास
- (4) सामाजिक नियंत्रणाचे प्रकार
- (5) लिंगभेद
- (6) समाजशास्त्र आणि समाजकार्य.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1041

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

ANCIENT INDIAN HISTORY, CULTURE AND ARCHAEOLOGY

General Paper I

[Outline of Pre-history, Proto-history and Early History

(600 B.C. to 1200 A.D.)]

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- N.B. :—** (i) *All* questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.

- 1.** Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]
- (i) Which are the salient features of pre-history ?
  - (ii) What is an Archaeological excavations ?
  - (iii) Define the term 'Mesolithic'.
  - (iv) What is 'Second Urbanization' ?
  - (v) State the south campaign of Samudragupta.
  - (vi) What do you know about Pallava Architecture ?
- 2.** Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]
- (i) Write an essay on Neolithic in India.
  - (ii) Take a review of the Vedic Literature.
  - (iii) Describe the effects of Persian contact with India.
  - (iv) Discuss the contribution of the Satavahanas to the History of Deccan.

P.T.O.

3. Answer the following questions in **400** words (any *one*) : [20]

- (i) Discuss the different types of Megalithic Burials.
- (ii) Explain the term Deccan and take a review of the history of the Chalukyas and Rashtrakutas.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (i) Proto-history
- (ii) Literary Sources
- (iii) Decline of Harappan Civilization
- (iv) Mahajanapadas
- (v) Dhamma of Ashoka
- (vi) Vakatakas.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न आवश्यक आहेत.

(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.

1. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी **100** शब्दात लिहा (कोणतेही **चार**) : [20]

- (i) प्रागैतिहासाची ठळक वैशिष्ट्ये कोणती ?
- (ii) 'पुरातत्वीय उत्खनन' म्हणजे काय ?
- (iii) 'मध्याश्मयुग' या संज्ञेची व्याख्या द्या.
- (iv) 'दुसरे नागरिकरण' म्हणजे काय ?
- (v) समुद्रगुप्ताची दक्षिण स्वारी (दिग्विजय) सांगा.
- (vi) पल्लव स्थापत्य याविषयी तुम्हास काय माहिती आहे ?

2. खालील प्रश्नांची उत्तरे प्रत्येकी 200 शब्दात लिहा (कोणतेही दोन) : [20]
- (i) भारतातील नवाश्मयुग यावर निबंध लिहा.
  - (ii) वैदिक वाङ्मयाचा आढावा घ्या.
  - (iii) भारतासह पर्शियन संपर्काचे परिणाम वर्णन करा.
  - (iv) दख्खनच्या इतिहासासाठी सातवाहनांच्या योगदानाची चर्चा करा.
3. खालील प्रश्नांची उत्तरे 400 शब्दात लिहा (कोणताही एक) : [20]
- (i) महापाषाणीय दफनांच्या विविध प्रकारांची चर्चा करा.
  - (ii) 'दख्खन' ही संज्ञा स्पष्ट करा आणि चालुक्य व राष्ट्रकूटांच्या इतिहासाचा आढावा घ्या.
4. थोडक्यात टिपा लिहा (कोणत्याही चार) : [20]
- (i) इतिहासपूर्व
  - (ii) लिखित (वाङ्मयीन) साधने
  - (iii) हडाप्पा संस्कृतीचा उ्हास
  - (iv) महाजनपदे
  - (v) अशोकाचा धम्म
  - (vi) वाकाटक.

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—6

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1042

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

STATISTICS

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Symbols and abbreviations have usual meanings.

(iv) Use of calculator and statistical table is allowed.

(v) Graph paper will be provided on request.

1. Attempt each of the following :

(A) State whether the following statements are true or false :
[1 each]

(i) First raw moment is zero.

(ii) Mean can be obtained in case open end classes.

(iii) Correlation is independent of change of origin.

(iv) Coefficient of determination is always lies between -1 and $+1$.

(B) Choose the *correct* alternative : [1 each]

(i) First central moment is always equal to :

(a) Arithmetic Mean

(b) 0

(c) 1

(d) Variance

P.T.O.

- (ii) Which of the following is *not* a central value ?
- (a) Variance
  - (b) Mean
  - (c) Mode
  - (d) Median
- (iii) Yule's coefficient of association (Q) is lies between :
- (a) (0, 1)
  - (b) (-1, 1)
  - (c) $(-\infty, \infty)$
  - (d) None of the above
- (iv) Base year of the index number is :
- (a) any convenient year
  - (b) preceding year
  - (c) year of stability
  - (d) succeeding year

(C) Answer in brief : [2×4=8]

- (i) If regression equation is given where X is independent variable as :

$$3Y - 2X = 4,$$

then find its regression coefficient.

- (ii) Define positive and negative correlation with *one* example each.
- (iii) Calculate A.M. for a group of 10 observations if $\sum (xi - 4) = 16$.
- (iv) Is the information is consistent ?
- (A) = 30, (B) = 40, (AB) = 35, N = 100

2. Attempt any *four* of the following : [4×4=16]

- (a) Describe the function of Indian Statistical Institute (I.S.I.) in India.
- (b) Write a short note on stratified random sampling method.
- (c) Define independence of two attributes. If the attributes A and B are independent, then show that α and β are also independent.
- (d) Write a short note on scatter diagram.
- (e) If the rank correlation coefficient between X and Y is $\frac{2}{3}$ and the sum of squares of differences between the ranks is 55, assuming that no rank is repeated, find the number of pairs of observations.
- (f) Compute appropriate price index number for the following data :

Commodity	Year 2010		Year 2012
	Price	Quantity	Price
A	5	4	13
B	9	5	17
C	13	2	19

3. Attempt any *four* of the following : [4×4=16]

- (a) Splice together the following series of index numbers by continuing :
  - (i) the series A forward and

(ii) the series B backward.

Year	Series A	Series B
2001	107	—
2002	115	—
2003	140	—
2004	150	100
2005	—	120
2006	—	150
2007	—	200

(b) Given the following data :

	City X	City Y
Size	10	15
Mean	150	200
Variance	25	36

If $r = 0.6$, then estimate most likely value of X when $Y = 110$. Also state which city had more stable prices of commodities ? Justify your result.

(c) Define :

(I) Attribute and

(II) Dichotomy *one* example each.

(d) The first two moments of a distribution about value 4 are 3 and 34. Find the mean and variance.

(e) Write a short note on skewness and various measures of skewness.

(f) Explain the procedure of fitting of the curve $Y = a + bX + cX^2$ by the method of least square.

4. Attempt any *two* of the following : [2×8=16]

- (a) Given n pairs of observations (x_i, y_i) $i = 1, 2, \dots, n$, explain the procedure of fitting of simple linear model of the type $Y = a + bX + \varepsilon$, with $E(\varepsilon) = 0$, $V(\varepsilon) = \sigma^2$ estimate the parameters ' a ' and ' b ' by method of least square.
- (b) With usual notations, prove that $\beta_2 \geq \beta_1 + 1$.
- (c) What is index number ? What are the problems in the construction of index numbers ?
- (d) What is rank correlation ? Derive Spearman's rank correlation coefficient in case of without ties for ' n ' pairs of observations.

5. Attempt any *one* of the following : [1×16=16]

- (a) (i) Given the following data : [5]

Commodity	Base Year		Current Year	
	Price	Quantity	Price	Quantity
A	x	8	3	4
B	2	6	6	2

Find the value of x if ratio of Laspeyre's price index number to that of Paasche's is 15 : 14.

- (ii) With usual notations prove that $-1 \leq r \leq 1$. [5]
- (iii) Write a short note on the index numbers SENSEX and BSE. [6]

- (b) (i) Compute Spearman's rank correlation coefficient between height (in inches) and weight (in kgs) of 8 persons. [5]

Height	Weight
72	65
60	54
65	55
66	61
70	60
65	54
58	50
65	63

- (ii) For the following information :

$n = 25$, $\Sigma x = 125$, $\Sigma y = 100$, $\Sigma x^2 = 1650$, $\Sigma y^2 = 1460$, $\Sigma xy = 1508$. Later on it was discovered that the two pairs of observations are taken as (6, 14) and (8, 6) instead of (8, 16) and (10, 12) respectively. Obtain correct correlation coefficient between (x, y) . [6]

- (iii) With usual notations show that, S.D. $\geq$ M.D. about mean. [5]

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—4

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1043

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

APPLIED MATHEMATICS

(AMG-I : Calculus and Differential Equations)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- N.B. :—** (i) All questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Attempt any *eight* of the following : [16]

- (a) Let $u, b \in \mathbf{R}$ with $b \neq 0$. If $u.b = b$, then prove that $u = 1$.
- (b) State density theorem.
- (c) Define the left hand limit of $f(x)$ at $x = c$.
- (d) Give an example of a function $f : \mathbf{R} \rightarrow \mathbf{R}$ which is decreasing.
- (e) Define a bounded set in $\mathbf{R}$.
- (f) Solve :

$$\frac{dy}{dx} = \frac{xy}{1+x}.$$

- (g) Solve :

$$y = px + 1 + p^2,$$

$$\text{where } p = \frac{dy}{dx}.$$

P.T.O.

(h) Define exact differential equation.

(i) Find :

$$\int \frac{1}{x(x+1)} dx.$$

(j) Define linear differential equation.

2. Attempt any *four* of the following : [16]

(a) Discuss the continuity of $f(x)$, where

$$f(x) = \begin{cases} \frac{x - |x|}{x}, & \text{if } x \neq 0; \\ 2, & \text{if } x = 0. \end{cases}$$

(b) State and prove Bernoulli's inequality.

(c) Determine all $x \in \mathbf{R}$ that satisfy $|x - 2| < |x|$.

(d) State and prove Archimedian property.

(e) Let $f : [a, b] \rightarrow \mathbf{R}$ be continuous function on $[a, b]$. If $k \in \mathbf{R}$ such that $f(a) < k < f(b)$, then show that there exists point $c \in (a, b)$ such that $f(c) = k$.

(f) Find α and β if the function $f(x)$ is continuous on $(-3, 5)$, where

$$f(x) = \begin{cases} x + \alpha, & \text{if } x \in (-3, 1) \\ 3x + 2, & \text{if } x \in [1, 3) \\ x + \beta, & \text{if } x \in [3, 5). \end{cases}$$

3. Attempt any *two* of the following : [16]

(a) State and prove the Leibnitz's theorem.

(b) State and prove the Lagrange's mean value theorem.

(c) Find the values of a and b if $\lim_{x \rightarrow 0} \frac{x(1 + a \cos x) - b \sin x}{x^3} = 1$.

4. Attempt any *four* of the following : [16]

(a) Evaluate :

$$\int \sqrt[n]{ax + b} \, dx.$$

(b) Evaluate :

$$\int \frac{x}{\sqrt{x^2 - 2x + 2}} \, dx.$$

(c) Find :

$$\int_0^{\frac{\pi}{2}} \sin^8 x \, dx.$$

(d) Find the orthogonal trajectories of the family of curves $y = ax^2$, where a is a parameter.

(e) Explain the method of solvable for p to solve the differential equation $f(x, y, p) = 0$, where $p = \frac{dy}{dx}$.

(f) Solve :

$$\left(\frac{dy}{dx}\right)^2 - 5\left(\frac{dy}{dx}\right) + 6 = 0.$$

5. Attempt any *two* of the following :

[16]

(a) Convert the differential equation :

$$\frac{dy}{dx} = \frac{2x + 9y - 20}{6x + 2y - 10}$$

into homogeneous differential equation and hence solve it.

(b) Solve :

$$\frac{dy}{dx} + P(x)y = Q(x)y^n \quad dx,$$

where $n \in \mathbf{N}$ and $n \neq 1$.

(c) Find an integrating factor of the differential equation

$$(x^3 + xy^4)dx + 2y^3dy = 0 \text{ and hence solve it.}$$

Total No. of Questions—5]

[Total No. of Printed Pages—7

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1044

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

APPLIED STATISTICS

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- N.B. :—**
- (i) All questions are compulsory.
  - (ii) Figures to the right indicate full marks.
  - (iii) Use of statistical tables and scientific calculator is allowed.
  - (iv) Symbols have their usual meaning.
  - (v) Graph papers will be provided on request.

1. Attempt each of the following :

(A) State whether the following statements are true or false :
[1 each]

- (i) Mode is the maximum observation in the data.
- (ii) Variance is not affected by change of origin.
- (iii) If $\text{corr}(X, Y) = 0.4$, $\sigma_1 = 5$, $\sigma_2 = 5$, then $\text{cov}(U, V) = 10$.
- (iv) If attributes A and B are independent then coefficient of association $Q = 0$.

(B) Choose the correct alternative : [1 each]

- (i) Mean deviation about mean is a :
  - (a) measure of skewness
  - (b) measure of central tendency
  - (c) measure of dispersion
  - (d) measure of kurtosis

P.T.O.

- (ii) Central moments are the moments about :
- (a) origin
  - (b) mean
  - (c) any value
  - (d) 10
- (iii) If price of a commodity in current year and base year are 150 and 100 respectively, then the price relative of commodity is :
- (a) 150
  - (b) 140
  - (c) 225
  - (d) 100
- (iv) Which method of sampling is appropriate if the population is homogeneous ?
- (a) simple random sampling
  - (b) stratified sampling
  - (c) systematic sampling
  - (d) cluster sampling

(C) Answer in brief : [2×4=8]

- (i) Define Bowley's measure of skewness.
- (ii) Find coefficient of mean deviation about median(Me) for 15 observations in the data if $\sum |x_i - \text{Me}| = 120$.
- (iii) What is the effect of change of origin and scale on coefficient of correlation.
- (iv) Explain the term : Purchasing Power.

2. Attempt any *four* of the following : [4×4=16]

- (a) What is stratified random sampling ? Give one real life situation where it is appropriate.
- (b) The following data give 'number of defects in a television set manufactured' recorded for 20 sets :
5, 5, 8, 8, 4, 5, 8, 5, 1, 3, 2, 5, 9, 7, 2, 8, 2, 7, 5, 6
Present the above information using Stem and Leaf chart.
- (c) The mean and standard deviation of monthly salary of 15 male workers are Rs. 20,300 and 1,000 respectively. Whereas the mean and standard deviation of monthly salary of 10 female workers are Rs. 15,300 and 1,200 respectively. Find coefficient of variation for salaries of both male and female workers and comment on the result obtained.
Also compute combined mean salary for all male and female workers.
- (d) Given :
 $N = 100$, $(A) = 21$, $(B) = 20$, $(C) = 41$, $(AB) = 5$, $(AC) = 18$, $(BC) = 5$, $(ABC) = 4$.
Find $(A\beta\gamma)$, $(A\beta)$ and $(A\beta C)$
- (e) State the relations between raw and central moments.
- (f) Draw a histogram for the following data and obtain mode from it :

Runs scored	No. of Matches
0—10	10
10—20	35
20—30	52
30—40	48
40—50	15
50—60	5

3. Attempt any *four* of the following : [4×4=16]

- (a) (i) Define median.
(ii) Discuss any *two* merits and demerits of arithmetic median.
- (b) Define : range, quartile deviation, mean deviation about mean for ungrouped data.
- (c) Given : $N = 1000$, $(AB) = 300$, $(A\beta) = 520$, $(\alpha B) = 160$.
Check whether attributes A and B are independent.
- (d) What is kurtosis ? Discuss its types.
- (e) Describe the procedure of drawing a systematic sample from the population.
- (f) Compute second and third raw moment for the following data :

Marks (Out of 20)	No. of Students
0—4	2
4—8	25
8—12	47
12—16	16
16—20	10

4. Attempt any *two* of the following : [2×8=16]

- (a) The following table gives the scores(X) of an aptitude test of eight candidates and their respective intelligence quotients(Y) :

X	Y
78	72
40	56
65	71
85	70

72	75
80	85
76	68
58	60

Compute the rank correlation coefficient between X and Y.
Also interpret your result. [8]

(b) Define : [8]

(i) Attribute

(ii) Positive frequency

(iii) Fundamental set of frequencies

(iv) Independence of attributes.

(c) Examine the consistency of the following data : [8]

$N = 800$, $(A) = 200$, $(B) = 290$, $(C) = 150$, $(AB) = 125$, $(AC) = 70$,
 $(BC) = 55$, $(ABC) = 30$.

(d) The export of units (in thousands) of a certain product recorded
for seven years are given below : [8]

Year (X)	Export (Y)
1	2
2	18
3	25
4	33
5	28
6	34
7	40

Fit the curve $Y = a + bX + cX^2$ to the above data. Using
the fitted curve, obtain the estimate of Y for the year 10.

5. Attempt any *one* of the following : [1×16=16]

- (a) (i) The price of commodities for year 2000 and 2010 along with the weights are as given in the table below :

Year Commodity	2000 Price(p_o)	2010 Price(p_i)	Weight
A	25	32	30
B	28	25	22
C	20	30	18
D	22	30	15

Calculate price index number for year 2010 taking 2000 as a base year using :

- (1) Simple average of price relatives,
- (2) Weighted arithmetic mean of price relatives
- (3) Weighted geometric mean of price relatives [8]

- (ii) Explain why index numbers are called economic barometers ? [4]

- (iii) Discuss various problems in the construction of index numbers. [4]

- (b) (i) Compute the correlation coefficient between X and Y from the following data : $n = 100$, $\Sigma x_i = 120$, $\Sigma x_i^2 = 600$, $\Sigma y_i = 210$, $\Sigma y_i^2 = 590$, $\Sigma x_i y_i = 430$

Also find correlation coefficient between $4X$ and $Y + 5$. [8]

- (ii) Explain the concept of regression and discuss its utility by giving suitable illustrations. [4]

- (iii) The following data give the observations on the Annual Income (X) and Savings (Y) of 6 families :

X (in Lac Rs.)	Y (in Lac Rs.)
5	5
4.5	6.2
7	6.2
10	8
7	7.5
6	8

The least squares linear regression equation of Y on X is $Y = 2 + 0.45 X$. Estimate Y for observed X and obtain residuals in Y. [4]

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1045

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

PHILOSOPHY

G-1 : Introduction to Philosophy

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All questions are compulsory.*

(ii) *Figures to the right indicate full marks.*

1. Answer the following questions in **100** words each (any *four*) : [20]

- (i) Explain the concept of 'Darsana'. (दर्शन)
- (ii) State the concept of 'Sadharandharma' (साधारणधर्म) and explain any *five*.
- (iii) State the concept of Induction.
- (iv) What is Theism ? Explain.
- (v) Explain : 'Reason' as source of knowledge.
- (vi) State the classification of Art.

2. Answer the following questions in **200** words each (any *two*) : [20]

- (i) Discuss critically the Ontological argument for the existence of God.
- (ii) Elaborate the *Carvaka's* Materialism.
- (iii) Describe briefly the concept of Right.
- (iv) What is the method of Vada (वाद) ? Bring out its significance.

P.T.O.

3. Answer any *one* of the following questions in **500** words : [20]

- (i) Elaborately discuss the nature of '*Pratyaksa*' (प्रत्यक्ष) as source of knowledge.
- (ii) Discuss in detail the nature of Hedonism according to Western Ethics.

4. Write short notes on (any *four*) : [20]

- (i) Etymology of the term 'तत्त्वज्ञान'
- (ii) The concept of Good
- (iii) Any *two* attributes of God
- (iv) 'Runa'. (ऋण)
- (v) '*Sabda*'. (शब्द)
- (vi) Unmoved Mover.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहे.
(ii) सर्व प्रश्नांना समान गुण आहेत.
(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पाहावी.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 100 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) 'दर्शन' संकल्पना स्पष्ट करा.
- (ii) साधारणधर्म संकल्पनेचे स्वरूप सांगा आणि कोणतेही पाच स्पष्ट करा.
- (iii) विगमन ही संकल्पना सांगा.
- (iv) ईश्वरवाद म्हणजे काय ? स्पष्ट करा.
- (v) बुद्धी-ज्ञानाचे एक साधन : स्पष्ट करा.
- (vi) कलेचे वर्गीकरण सांगा.

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी 200 शब्दांत उत्तरे लिहा (कोणतेही दोन) : [20]

- (i) ईश्वराच्या अस्तित्वासाठी दिलेल्या सत्ताशास्त्रीय युक्तिवादाची चिकित्सक चर्चा करा.
- (ii) चार्वाकांचा जडवाद विस्ताराने सांगा.
- (iii) 'उचित' ही संकल्पना संक्षिप्तपणे विशद करा.
- (iv) वाद पद्धती म्हणजे काय ? महत्त्व सांगा.

3. खालीलपैकी कोणत्याही एका प्रश्नाचे उत्तर 500 शब्दांत लिहा : [20]

- (i) ज्ञानाचे साधन म्हणून प्रत्यक्ष प्रमाणाच्या स्वरूपाची सविस्तर माहिती द्या.
- (ii) पाश्चात्य नीतिशास्त्रानुसार सुखवादाच्या स्वरूपाची विस्तृतपणे चर्चा करा.

4. थोडक्यात टीपा लिहा (कोणतेही चार) : [20]

- (i) 'तत्त्वज्ञान' या शब्दाची व्युत्पत्ति
- (ii) 'चांगले' ही संकल्पना
- (iii) ईश्वराचे कोणतेही दोन गुणधर्म
- (iv) ऋण
- (v) शब्द
- (vi) अचल चालक.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1046

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019
MATHEMATICAL PRE-REQUISITES
(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

- N.B. :—** (i) All questions are compulsory.
(ii) Figures to the right indicate full marks.
(iii) Use graph paper wherever necessary.

1. Attempt any *ten* of the following : [20]

- (i) Define : Constant function.
- (ii) Determine the following statement is true or false :
“The graph of linear function will always a straight line.”
- (iii) Write product rule of derivative of function.
- (iv) Given $y = 9x^2 + 2x - 3$, find $\frac{dy}{dx}$ at $x = 1$.
- (v) Given $y = u^2 + 1$ and $u = x^2 + 1$, find $\frac{dy}{dx}$.
- (vi) Find critical values of $y = 4x^2 - 2x + 13$.
- (vii) Given $Z = 7x^2 + 7y^2$, find Z_x, Z_y .
- (viii) What is function ?
- (ix) Given production function $Q = 6x^2 + 4xy + y^2$. Find the marginal physical productivity of Q.

P.T.O.

- (x) Given $Z = x^2y^2$, find Z_{xx} .
- (xi) Given $y = 130 + 2x^2$, find the value of x in terms of y .
- (xii) Define Total derivative.
- (xiii) Given $\frac{x}{2} + \frac{y}{3} = 1$, find slope.

2. Attempt any *two* of the following : [10]

- (i) Find the price elasticity of supply for the function $Q + 2 = 0.8P$ at $P = 3$.
- (ii) Given $y = 7x^3 + 5x^2 + 12$, find $\frac{d^2y}{dx^2}$ at $x = 2$.
- (iii) Given $Z = \frac{4x}{xy + 1}$, find Z_x at $(1, 1)$.
- (iv) Find the equilibrium price and quantity for the markets :
- $$Q_s = 13P - 27$$
- $$Q_d = 24 - 4P.$$

3. Attempt any *two* of the following : [20]

- (i) For the function $y = -x^3 + 4x - \frac{3}{x^2}$, find the slope at $x = 2$ and $x = 5$.
- (ii) Find the marginal revenue function for the given demand function $Q = 44 - 4P$ at $Q = 4$, $Q = 10$.
- (iii) Use quotient rule to find Z_x and Z_y for the function $Z = \frac{5x}{6x - 7y}$.

- (iv) Solve the set of simultaneous equations $2x - 4y = -24$ and $9x - 3y = -3$ by graphically.

4. Attempt any *two* of the following : [30]

- (i) Given $Q = 700 - 2P + 0.02y$, where $P = 25$, $y = 5000$, find :

(a) the price elasticity of demand

(b) the income elasticity of demand.

- (ii) Minimize the total cost function :

$$C = 8x^2 + 6y^2 - 2xy - 40x - 42y + 180$$

subject to the production quota $x + y \geq 12$.

- (iii) Explain implicit and explicit functions by giving proper examples.

- (iv) Given $y = \frac{5x}{x^3 - 3x + 1}$, find $\frac{d^2y}{dx^2}$ at $x = 1$.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1047

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019
FOUNDATION COURSE (RESTRUCTURING)
(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) *All* questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Write the answer of the following questions in **100** words each
(any *four*) : [20]

- (1) State the information about linguistic varieties of Indian culture.
- (2) State the information about Indian economy.
- (3) State the work of 'Prarthana Samaj'.
- (4) Give the information about Analogy.
- (5) Give the information about Indian Space Research.
- (6) Explain the professional values.

2. Write the answer of the following questions in **200** words each
(any *two*) : [20]

- (1) Explain the supporting elements of National integration.
- (2) State the information about Dalit Movement.
- (3) Explain the merits and demerits of Privatization.
- (4) State the causes rising transformation movements in India.

3. Write the answer of any *one* of the following in **400** words : [20]

- (1) Take a brief survey of co-operative movement in India.
- (2) State the characteristics of Indian society.

P.T.O.

4. Write the following shorts notes in **100** words each (any *four*) : [20]

- (1) Importance of Religion
- (2) Planning Commission
- (3) Government
- (4) Regionalism
- (5) Importance of Research
- (6) National Values.

(मराठी रूपांतर)

वेळ : तीन तास

एकूण गुण : 80

- सूचना :— (i) सर्व प्रश्न सोडविणे आवश्यक आहेत.
(ii) उजवीकडील अंक प्रश्नांचे पूर्ण गुण दर्शवितात.
(iii) संदर्भासाठी मूळ इंग्रजी प्रश्नपत्रिका पहावी.

1. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी **100** शब्दांत उत्तरे लिहा (फक्त **चार**) : [20]

- (1) भारतीय संस्कृतीच्या भाषीक विविधते बाबत माहिती सांगा.
- (2) भारतीय अर्थव्यवस्थेबाबत माहिती सांगा.
- (3) प्रार्थना समाजाचे कार्य सांगा.
- (4) साम्यानुमानाबाबत माहिती द्या.
- (5) भारतीय अवकाश संशोधनाबाबत माहिती द्या.
- (6) व्यावसायिक मूल्ये स्पष्ट करा.

2. खालील प्रश्नांची प्रत्येकी **200** शब्दांत उत्तरे लिहा (फक्त **दोन**) : [20]

- (1) राष्ट्रीय एकात्मतेस पोषक घटक स्पष्ट करा.
- (2) दलित चळवळीबाबत माहिती सांगा.
- (3) खाजगी करणाचे गुणदोष स्पष्ट करा.
- (4) भारतातील परिवर्तनवादी चळवळीच्या उदयाची कारणे सांगा.

3. खालीलपैकी **एका** प्रश्नाचे उत्तर **400** शब्दांत लिहा : [20]

- (1) भारतातील सहकारी चळवळीचा आढावा घ्या.
- (2) भारतीय समाजाची वैशिष्ट्ये सांगा.

4. खालील प्रत्येकी **100** शब्दांत थोडक्यात टिपा लिहा (फक्त **चार**) : [20]

- (1) धर्माचे महत्त्व
- (2) नियोजन आयोग
- (3) सरकार
- (4) प्रादेशिकतावाद
- (5) संशोधनाचे महत्त्व
- (6) राष्ट्रीय मूल्ये.

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
---------------------	--

[5501]-1050

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

(Vocational Course)

COMPUTER APPLICATIONS—I

(2013 PATTERN)

Time : Two Hours

Maximum Marks : 40

N.B. :— (i) Draw a neat-labelled diagram wherever necessary.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. Answer the following (any *five*) : [10]

- (1) Octal
- (2) ASCII
- (3) ROM
- (4) UNIX
- (5) MICR
- (6) Icons
- (7) Paint brush.

2. Answer the following (any *two*) : [10]

- (1) What is MS-Word ? What are the features of MS-Word ?
- (2) What is output device ? Explain any *two* output devices.
- (3) What is email ? What are the advantages of email ?

P.T.O.

3. Solve the following :

[15]

(a) Convert from Decimal to Binary

$$(55)_{10} = ( )_2$$

(b) Convert from Binary to Hexadecimal

$$(110111)_2 = ( )_{16}$$

(c) Convert from Binary to Octal

$$(111000111)_{10} = ( )_8$$

(d) Binary Addition :

$$10111 + 10101 = ?$$

(e) Binary Subtraction :

$$10101 - 101 = ?$$

4. Answer the following :

[5]

What is operating system ? Explain types of operating system.

Or

What is Internet ? Explain uses of internet.

Total No. of Questions—6]

[Total No. of Printed Pages—5

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1051

F.Y. B.A. (Vocational Stream) EXAMINATION, 2019

FUNCTIONAL ENGLISH

Paper I

(An Introduction to English Language and Writing Skills in English)

(Theory)

(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

1. (a) Write short notes on any *two* of the following : [6]

(i) Language as a dynamic system

(ii) Phonology as a level of linguistics

(iii) Pure vowels in English.

(b) Fill in the blanks (any *five*) : [5]

(i) /p, b/ are ..... plosives in British RP.

(ii) The final sound in the word 'kick' is ..... .

(iii) Position of the lips in the articulation of vowel sound
/u/ is ..... .

(iv) Total number of nasals in English is ..... .

(v) /a:/ is a ..... vowel.

(vi) The vowel sound in the word 'cut' is ..... .

(vii) The consonant cluster in the word 'school' is ..... .

P.T.O.

(c) State whether the following statements are true *or* false
(any *five*) : [5]

(i) /I, i:/ are voiceless.

(ii) Phonetics deals with study of how sounds are produced.

(iii) There are eight pure vowels in the British RP.

(iv) Diphthongs are treated as a vowel in syllable.

(v) There are five glottal sounds in British RP.

(vi) Upper lip is an active articulator.

(vii) /U, u:/ are central vowels.

2. (a) Use the *correct* tense forms of the verbs given in the
brackets : [3]

My father is an engineer. He (build) houses. In last ten years
he has (construct) over ten buildings. Next year, he is (open)
a new project.

(b) Fill in the blanks with appropriate prepositions given in the
brackets : [2]

[about; between; from; to]

Sudha sits ..... Saroj and Usman. Saroj is .....
Pune and is very brilliant. One afternoon, she went .....
the library and brought some books. One of the books was
..... yoga. All of them read it and got impressed by
reading the results.

(c) Change the voice (any *two*) : [2]

(i) The teacher must complete the syllabus.

(ii) We will fill the forms in time.

(iii) I can drive a truck.

(d) Use articles (a/an/the) wherever necessary : [2]

In ..... United Kingdom, apple groves are common sight. One can see ..... apple tree outside every house. They are ..... beautiful sight when lot of apples grow on a tree and get ripe. .... apples are collected and sent to processing factories or for juice extraction.

(e) Choose the *correct* alternative and rewrite the sentences (any *five*) : [5]

(i) They (work/works) sincerely every day.

(ii) One of our duties (are/is) to follow discipline.

(iii) I have been cleaning all the day, (haven't I ?/have I ?)

(iv) The (leg of table/table's leg) is broken.

(v) I am going (home/to home).

(vi) The child prefers bournvita (than/to) milk.

(vii) My (cousin/cousin sister) Radhika is very intelligent.

(viii) I don't understand what (you are/are you) saying.

3. (a) Write notes on any *two* of the following : [10]

(i) The rising tone

(ii) Weak forms

(iii) Stress change according to function.

(b) Divide the following sentences into tone groups and mark accent and intonation (any *five*) : [10]

(i) Hello mam, how is your mother ?

(ii) When teacher is in class, you should maintain silence.

(iii) Have they reached the station ?

(iv) Solve this.

(v) How nice! Give it to me.

(vi) Offices are closed today.

(vii) How could Ramesh complete this ?

4. Develop the following points into a good paragraph of about *fifteen* sentences : [10]

Youth and Social Media :

- Introduction
- Media
- Various social media
- Positive effects of social media
- Negative effects of social media
- Need to make good use
- Conclusion.

Or

Write a short paragraph on the topic 'Importance of Yoga in Modern Age'. [10]

5. Prepare a flow chart for your plans for higher studies abroad. [10]

6. Read the following entries from the Oxford Advanced Learner's Dictionary and answer the questions given below (any five) : [10]

pes·ter /'pestə(r)/ *verb* ~ sb (for/with sth) to annoy sb, especially by asking them sth many times: [VN] *Journalists pestered neighbours for information.* ◊ *He has been pestering her with phone calls for over a week.* ◊ *The horses were continually pestered by flies.* ◊ [VNtoinf] *The kids kept pestering me to read to them.* [also v]

pesti·cide /'pestisaɪd/ *noun* [C, U] a chemical used for killing pests, especially insects: *vegetables grown without the use of pesticides* ◊ *crops sprayed with pesticide*—see also HERBICIDE, INSECTICIDE

pesti·lence /'pestɪləns/ *noun* [U, sing.] (old use or literary) any infectious disease that spreads quickly and kills a lot of people

pesti·len·tial /,pestɪ'lenʃl/ *adj.* 1 [only before noun] (literary) extremely annoying 2 (old use) connected with or causing a pestilence

pes·tle /'pesl/ *noun* a small heavy tool with a round end used for crushing things in a special bowl called a MORTAR—picture at LABORATORY

pet /pet/ *noun, verb, adj.*

■ *noun* 1 an animal, a bird, etc. that you have at home for pleasure, rather than one that is kept for work or food: *Do you have any pets?* ◊ *a pet dog/hamster* ◊ *a family/domestic pet* ◊ *pet food* ◊ *a pet shop* (= where animals are sold as pets) 2 (usually disapproving) a person who is given special attention by sb, especially in a way that seems unfair to other people: *She's the teacher's pet.* 3 (BrE, spoken) used when speaking to a child or young woman to show affection: *What's wrong, pet?* ◊ *Be a pet* (= be kind) and *post this letter for me.*

■ *verb* (-tt-) 1 [VN] (especially AmE) to touch or move your hand gently over an animal or a child in a kind and loving way 2 [V] (informal) (of two people) to kiss and touch each other in a sexual way—see also PETTING

■ *adj.* [only before noun] that you are very interested in: *his pet subject/theory/project*—see also PET NAME **IDM** sb's pet 'hate (BrE) (AmE sb's pet 'peeve) something that you particularly dislike

petal /'petl/ *noun* a delicate coloured part of a flower. The head of a flower is usually made up of several petals around a central part.—picture at PLANT

pe·tard /pə'tɑːd; AmE pə'tɑːrd/ *noun* **IDM** see HOIST v.

Questions :

- (i) Write two meanings of 'pet'.
- (ii) Transcribe the word 'pester' phonemically according to British English.
- (iii) Transcribe the word 'petard' phonemically according to American English.
- (iv) Use the term 'pesticide' in your own sentence.
- (v) How many syllables are there in the words 'petal' and 'pestilence'?
- (vi) Which syllables are stressed in the words 'pestilential' and 'pestle'?

Total No. of Questions—4]

[Total No. of Printed Pages—2

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1052

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019
TRAVEL AND TOURISM MANAGEMENT
(Vocational Stream)
Paper I : Fundamentals of Tourism
(2013 PATTERN)

Time : Three Hours

Maximum Marks : 80

N.B. :— (i) All questions are compulsory.

(ii) Figures to the right indicate full marks.

(iii) Draw neat diagrams and sketches wherever necessary.

(iv) Use of map stencil is allowed.

1. Explain any two in brief (around 50 words) : [10]

(i) Natural tourism

(ii) Define tourists

(iii) Annual holiday

(iv) Mass tourism.

2. Write short notes on any four (around 100 words) : [20]

(i) Balance of payment

(ii) Pleasure travel

(iii) Handicrafts

(iv) Social importance of tourism

(v) Tourism business

(vi) National integration.

P.T.O.

3. Answer any *three* (**200-250** words) : [30]
- (i) Concepts of sports and adventure tourism.
  - (ii) Growth of tourism through ages.
  - (iii) What is the tourists importance for a country ?
  - (iv) Explain the terms :
    - (a) Visitor
    - (b) Tourists.
  - (v) Bring out the importance of socio-economic tourism for a country.
4. Answer in detail any *one* (around **500** words) : [20]
- (i) Write in detail about your study tour.
  - (ii) What are the fundamentals of tourism ?

Total No. of Questions—6]

[Total No. of Printed Pages—3

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1053

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

प्रयोजनमूलक हिंदी : (वोकेशनल)

(Functional Hindi : Vocational)

1924 : प्रश्नपत्र : 1 (नया पाठ्यक्रम)

(हिंदी भाषा : विविध रूप, राजभाषा हिंदी तथा व्याकरण)

(2008 PATTERN)

समय : तीन घण्टे

कुल अंक : 80

सूचना :— (i) सभी प्रश्न अनिवार्य हैं।

(ii) दाहिनी ओर लिखे अंक प्रश्न के पूर्णांक हैं।

(iii) विभाग 'अ' और विभाग 'ब' के उत्तर एक ही उत्तर-पुस्तिका में लिखिए।

विभाग 'अ'

1. (अ) निम्नलिखित अंग्रेजी शब्दों में से किन्हीं पाँच के हिंदी और मराठी पारिभाषिक शब्द लिखिए : [5]

- (1) Director
- (2) Maximum
- (3) Mutual
- (4) Lump sum
- (5) Provisional
- (6) Agenda
- (7) Manager.

P.T.O.

(आ) निम्नलिखित हिंदी शब्दों में से किन्हीं पाँच के अंग्रेजी और मराठी पारिभाषिक शब्द लिखिए : [5]

- (1) अनुमोदन
- (2) देय
- (3) रक्षा
- (4) गणतंत्र
- (5) कक्षा
- (6) विभाग
- (7) चेतावनी।

2. निम्नलिखित में से किन्हीं दो पर टिप्पणियाँ लिखिए : [10]

- (क) अनुच्छेद 343
- (ख) संचार भाषा
- (ग) राजभाषा हिंदी।

3. राष्ट्रभाषा, राज्यभाषा और राजभाषा का अंतर लिखिए। [12]

अथवा

प्रयोजनमूलक हिंदी और साहित्यिक हिंदी का अंतर स्पष्ट कीजिए।

विभाग 'ब'

4. निम्नलिखित में से किन्हीं तीन के उत्तर लिखिए : [15]

- (घ) आवेदन-पत्र का मध्य भाग
- (च) मानक हिंदी वर्णमाला लिखिए
- (छ) हिंदी दिवस का महत्त्व
- (ज) अनुवाद की उपयोगिता
- (झ) रोजगार और अनुवाद।

5. (त) निम्नलिखित गद्यांश का हिंदी में अनुवाद कीजिए : [7]
काम खूप व वेळ कमी आहे. त्याला माणसं काय करणार ? त्याने धैर्य बाळगायला हवे. जे सर्वात अधिक उपयोगी वाटेल ते त्याने आधी पूर्ण करावे व बाकी सर्व देवावर सोडेवे. जर देवाच्या कृपेने आयुष्य राहिले तर. जे बाकी राहीले आहे ते दुसऱ्या दिवशीही पूर्ण करता येते.
- (थ) छुट्टी के लिए आवेदन-पत्र तैयार कीजिए। [8]
6. निम्नलिखित में से किन्हीं **तीन** पर टिप्पणियाँ लिखिए : [18]
- (द) कंप्यूटर का कार्यक्षेत्र
- (ध) अनुवाद के प्रकार
- (न) अष्टम अनुसूची
- (य) आवेदन-पत्र में आरंभसूचक संबोधन
- (र) प्रसार माध्यमों की हिंदी।

Total No. of Questions—3]

[Total No. of Printed Pages—1

Seat No.	
-------------	--

[5501]-1055

F.Y. B.A. EXAMINATION, 2019

(Vocational Course)

COMPUTER APPLICATIONS—II

(2013 PATTERN)

Time : Two Hours

Maximum Marks : 40

1. Answer the following questions (any *four*) : [20]
  - (a) Explain briefly for loop with syntax and example.
  - (b) Explain Arithmetic operator and Relational operator.
  - (c) Explain keywords and variable in brief.
  - (d) Explain in brief *float* and *char* data type used in C.
  - (e) Explain structured programming language.
  - (f) Explain briefly *putchar*( ) and *scanf*( ) statement.
2. Write a program to solve following (any *two*) : [10]
  - (a) Write a program to find addition of two numbers.
  - (b) Write a program to check whether the number is positive or negative.
  - (c) Write a program to display 1 to 10 numbers.
3. Write notes on the following (any *two*) : [10]
  - (a) Array
  - (b) Flowchart
  - (c) While loop.

[5501]-1055